

UKRAYNA'DAKİ ÇEŞİTLİ PAYDAŞLAR İÇİN RİSK DEĞERLENDİRME STANDARTLARI VE METODOLOJİLERİ

Aile İçi Şiddet Ve Toplumsal Cinsiyet
Temelli Şiddet Mağdurlarının Güvenliğini
Sağlamaya Yönelik Uluslararası Standartların
Uygulanmasında Müteakip Adımlar

Bu proje Avrupa Birliği
tarafından finanse edilmektedir

UKRAYNA'DAKİ ÇEŞİTLİ PAYDAŞLAR İÇİN RİSK DEĞERLENDİRME STANDARTLARI VE METODOLOJİLERİ

AİLE İÇİ ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDET
MAĞDURLARININ GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMAYA YÖNELİK ULUSLARARASI
STANDARTLARIN UYGULANMASINDA MÜTEAKİP ADIMLAR

Rapor

Lori Mann, Uluslararası danışman
Tamara Bugaiets, Ulusal danışman

10 Haziran 2020

Bu çeviri Avrupa Birliği ile Avrupa Konseyi Ortak Projesinin fonları kullanılarak hazırlanmıştır.
Burada belirtilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliğinin resmi görüşü olarak değerlendirilemez.

I. Yönetici Özeti

Ukrayna'da aile içi şiddetle mücadeleyle yönelik yasal çerçeve nispeten yenidir ve gelişmeye devam etmektedir. Sistemde yer alan ilgili paydaşların bu yeni alanda uygulayabilecekleri yeni yetkinlikleri ve standartları mevcuttur. Risk değerlendirme performansı, bu yeni ortaya çıkan alandaki unsurlardan yalnızca birini teşkil etmektedir.

Risk değerlendirmeleri, devletlerin kadına yönelik şiddetle ilgili insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve cezalandırılmasında gereken özeni gösterme yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak için temel bir araçtır. Risk değerlendirmeleri, başka şiddet olaylarının meydana gelmesini önlemek için fiili adımlar atılması amacıyla, aile içi şiddet olaylarında mevcut tehlike ve ölüm risklerinin çeşitli paydaşlar tarafından değerlendirilmesini sağlar. Risk değerlendirmelerinde uygulanan usullerin odak noktası mağdur güvenliğidir. Aile içi şiddet, kadınları ve kız çocuklarını orantısız bir şekilde etkilediğinden, risk değerlendirmeleri bu kadınların ve kız çocuklarının ayrımcılığa maruz kalmaksızın yaşama hakkı, fiziksel bütünlük, özel hayat ve aile hayatı ve adil yargılanma gibi temel insan haklarının korunmasına katkıda bulunur.

Hâlihazırda polis tarafından bir risk değerlendirme aracı kullanılmakta olup sosyal hizmet personeli, mobil destek ekipleri, sığınma evleri ve eğitimciler için de risk değerlendirme araçları ve diğer araçlar hazırlanmaktadır. Savcılar, hâkimler, denetimli serbestlik personeli ve infaz memurları için henüz aile içi şiddet risk değerlendirme araçları geliştirilmemiştir. Özellikle, acil tedbir kararı ve kısıtlayıcı tedbirler bildirimsel nitelikte olup bunların uygulanmasını sağlamak üzere polise yönelik operasyonel tedbirler tasarlanmamıştır.

Ukrayna'da yasal çerçevenin geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmış olmakla birlikte, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle dair Avrupa Konseyi (AK) Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), CEDAW ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı gereklilikleri doğrultusunda tutarlı, mağdur odaklı, insan hakları temelli bir yaklaşım henüz sağlanamamıştır. Ayrıca, birçok hukuki ve fiili boşluktan dolayı, mağdurlara fiili koruma sağlanması mümkün olsa bile sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bireysel vakaların incelenmesinde kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği zayıftır ve büyük ölçüde yapılandırılmamıştır.

Dolayısıyla, bu raporun amacı, Ukrayna'daki mevcut duruma göre uyarlanmış uygulama ve politika önerileri sunmak, ceza yargılama zinciri ile hukuki ve idari işlemler kapsamında ve sosyal hizmet görevlileri, mobil destek ekipleri, sığınma evleri ve eğitimciler için risk değerlendirmelerinin kullanımının geliştirilmesini ve güçlendirilmesini desteklemektir. Bu raporda, hâkimler, savcılar, denetimli serbestlik personeli, mobil destek ekipleri / sosyal hizmet görevlileri, sığınma evleri ve eğitimciler gibi çok sayıda paydaşın aile içi şiddete ilişkin risk değerlendirmeleri yapmalarını artırmaya yönelik bir dizi öneriyi içermektedir. Raporda, ayrıca yukarıda yer alan aktörlere yönelik kontrol listeleri ve referans olarak kullanılmak üzere örnek formlar yer almaktadır.

II. İÇİNDEKİLER

I. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
II. İÇİNDEKİLER	5
III. KISALTMALAR	8
IV. GİRİŞ	9
I. BÖLÜM	11
V. Risk değerlendirme: Uluslararası standartlar ve ulusal yasal çerçeve	11
A. Gerekli özen standardı ve AİHM içtihadı	11
B. İstanbul Sözleşmesi	12
C. Risk değerlendirme araçları	12
1. Mağdur odaklı, toplumsal cinsiyete duyarlı, kesişimsel bir yaklaşım	14
2. Sürekli değerlendirme ve kurumlar arası koordinasyon	14
3. Risk değerlendirme yöntemleri	15
4. Çocuklara yönelik riskin değerlendirilmesi	16
D. Ukrayna'da risk değerlendirmeleri: yasal çerçeve	17
VI. Paydaş risk değerlendirme yöntemleri	18
A. Polis risk değerlendirmeleri	18
1. Polis risk değerlendirme anketi	18
2. Risk değerlendirilmesi: usul	20
3. Önleyici tedbirler ve acil bir tedbirin takibi	21
4. Devamlı risk değerlendirmeleri	22
5. Kurumlar arası işbirliği	23
B. Yargının risk değerlendirmesi	23
1. Hâkimler için standart risk değerlendirme kriterleri	24
2. Mahkeme salonunun güvenliği	25
3. Hassas tanıklar için usul yönünden sağlanan koruma	28
4. Mahkemenin kalıp yargıları	29
5. Tutuklu yargılama ve şartlı tahliye	31
6. Asliye hâkimleri ve idari suçlar	32
C. Savcılar için risk değerlendirmeleri	32
1. Bilgi toplama ve risk değerlendirme kriterleri	33
2. Kovuşturmaya ilişkin hususlar	35
3. Tutuklama, tutuklu yargılama ve kefalet koşulları	37
4. Dolaylı mağdur olarak çocuklar	38
D. Denetimli serbestlik görevlileri için risk değerlendirmeleri	38
1. Denetimli serbestlik görevlileri için aile içi şiddete özel bir formun geliştirilmesi	39
2. Fail ile etkileşim	40
3. Mahkemeye yönelik öneriler	41
4. Mağdurla etkileşim	41
E. Devlet Ceza İnfaz Kurumu	41
1. Faillerin serbest bırakılmasının mağdurlara bildirim planı	41
2. İletişimin izlenmesi/kısıtlanması	43
F. Sosyal hizmet görevlileri ve mobil destek ekipleri için risk değerlendirmeleri	44

1. Risk değerlendirme göstergeleri	44
2. Çok kuruluşlu risk değerlendirme konferansı (MARAC)	45
3. Personel güvenliği	47
G. Yerel icra makamlarının rolü	47
H. Sığınma evleri için risk değerlendirmeleri	47
1. Mağdur güvenliği	48
2. Personel güvenliği	48
I. Eğitimciler	48
II. BÖLÜM	50
VII. Ukrayna'daki aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete ilişkin yasa ve uygulamalarda uluslararası standartların kullanılması	50
A. Kadına yönelik her türlü şiddetin cezalandırılması	50
B. Resen kovuşturma ve soruşturmalar	51
C. Koruma ve acil kısıtlama kararları	54
1. Uluslararası standartlar	54
2. Ukrayna'da koruma kararları	55
VIII. Sonuç	56
III. BÖLÜM	57
Ek A - Polis risk değerlendirmeleri için öneriler	57
Ek B - Mağdurlar için güvenlik planlaması	58
Ek C - Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı risk değerlendirme formu	60
Ek D - Risk değerlendirme standartlarına ilişkin yasal değişiklik önerileri	61
Ek E - Yargı için öneriler	62
Ek F - Kontrol listesi - Polisin olay yerine intikali	63
Ek G - Savcılar için kontrol listesi	65
Ek H - Aile içi şiddet içeren davaların yargılanmasında hâkimler için risk değerlendirme kriterleri	66
Ek I - ABD'nin Kaliforniya eyaletinden alınan adli risk değerlendirmeleri örnek formu	67
Ek J - Yakın partner şiddetine yönelik sosyal hizmet sağlayıcıları için örnek risk değerlendirme formu	69
Ek K - Şiddet döngüsü	70
Ek L - Aile içi şiddet failleriyle çalışan denetimli serbestlik görevlileri için iyi uygulama önerileri	72
Ek M - Tutuklu yargılamaya karar verilmesinde hâkimler için kontrol listesi	73
Ek N - Savcılık risk değerlendirmesi için kontrol listesi	74
Ek O - Seçilmiş risk değerlendirme yöntemleri	76
Ek P - Kurumlar arası etkin koordinasyon mekanizmalarının oluşturulması	80
Ek Q - Sosyal hizmet görevlileri için personel güvenliği kontrol listeleri	81
Ek R - Mahkeme duruşmalarına katılan mağdurlar için güvenlik kontrol listeleri	82
Ek S - Mağdurlar için yasal güvenlik kontrol listeleri	83
Ek T - Çocuklar için güvenlik önerileri ve kontrol listeleri	84
Ek U - Eğitim sektöründe aile içi şiddet mağduru çocukların tanımlanmasına yönelik göstergeler	86
Ek V - Mağdur ve tanıkların korunmasına ilişkin önerilen mevzuat ve düzenleme değişiklikleri	89

III. Kısaltmalar

AYK	Acil yasaklama kararı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
AŞ	Aile içi şiddet
AŞRDK	Aile İçi Şiddet Riski Değerlendirme Kılavuzu
AŞTE	Aile İçi Şiddet Tarama Envanteri
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DASH	Aile İçi İstismar, Israrlı Takip, Taciz ve Namus Temelli Şiddet Değerlendirme Aracı
EIGE	Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü
ESRD	Kadının Eşinden Kaynaklı Saldırı Riskinin Değerlendirmesi
HELP	Avrupa Konseyi Hukukçular için İnsan Hakları Eğitim Programı
KS	Kadın sünneti
KYŞ	Kadına yönelik şiddet
MARAC	Çok kurumlu risk değerlendirme konferansı
OASRD	Ontario Aile İçi Saldırı Riski Değerlendirmesi
TBH	Travmatik beyin hasarı
TD	Tehlike Değerlendirmesi
TSSB	Travma sonrası stres bozukluğu
YPŞ	Yakın partner şiddeti

IV. Giriş

Ukrayna⁷ Kasım 2011 tarihinde İstanbul Sözleşmesi'ni imzalamış olup sözleşmenin 51. Maddesi risk değerlendirmelerinin yapılmasını gerektirmektedir. Sözleşmeyi henüz onaylamamasına rağmen,¹ Ukrayna yakın zamanda aile içi şiddetle mücadele yönünde önemli adımlar atmıştır.² Ülke çapında ilk müdahale ekibi ve hizmet sağlayıcı olarak görev almak üzere yüzlerce yerel mobil destek ekibi kurulmuştur. Ukrayna, koruma tedbirlerinin oluşturulması da dâhil olmak üzere çok sayıda cezai ve hukuki yasal ve normatif değişikliği kabul etmiştir. 2017 yılında, Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bununla Mücadele Yasası (Aile İçi Şiddet Kanunu) ile Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) hükümlerinin uygulanması için Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edilmiştir. Diğer normatif gelişmeler arasında şunlar yer almaktadır: aile içi şiddetin ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin tedbirleri uygulayan kurumlar arasında irtibat usulü hakkında 658 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (Karar No 658) ve aile içi şiddete yönelik risk değerlendirme usulü hakkında Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın 369/180 sayılı Ortak Kararı. Bu yasal değişiklikler henüz yeni olduğundan uygulamada henüz yaygın ve tam olarak birbiriyle uyumlu değildir.

Bu raporun odak noktası, aile içi şiddet vakalarıyla ilgili risk değerlendirme standartlarının ve uygulamalarının açıklanarak bunların iyileştirilmesidir. Bir masa başı incelemesi yapıldıktan sonra 18-19 Ağustos 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen paydaş görüşmeleri ile bu analiz gerçekleştirilmiştir. Yasal ve normatif çerçevede ilave gelişmeler meydana gelmeye devam etmektedir. Kurumlar arası oluşturulan bir çalışma grubu şu anda aile içi şiddete yönelik mobil destek ekipleri ve sığınma evleri için bir risk değerlendirme formu geliştirmektedir. Aynı zamanda, Aile İçi Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Olayları Devlet Sicili oluşturulmaktadır ve bu da nihayetinde paydaşlar arasında hızlı bilgi paylaşımına olanak tanıyacaktır.³ Sicilde, risk değerlendirmeleri ve koruma kararları (acil mahkeme emri ve kısıtlama tedbirleri) hakkında güncel bilgilerin yer alması beklenmektedir.

Risk değerlendirmeleri, mağdurun korunmasını sağlamak amacıyla yakın işbirliği içinde çalışan birkaç kurum ve kuruluş tarafından gerçekleştirilecek bir dizi usulün temel bir adımını teşkil etmektedir. Dolayısıyla, özellikle de risk değerlendirmesi öncesinde ve sonrasında sistemli müdahaleye ilişkin mevzuat ve uygulamaların uluslararası standartlara uygunluk sağlamadığı durumlarda, risk değerlendirmeleri konusuna diğer hususlardan ayrı yaklaşılması güçtür. Sonuç olarak, bu rapor aile içi şiddete müdahale, mağdurun korunması, adalete erişim ve kurumlar arası iletişim ve işbirliği hakkındaki mevcut uygulamalara ilişkin çeşitli kritik hususları değerlendirmektedir.

Bu rapor, yakın zamandaki olumlu gelişmelerden ziyade, konuya ilişkin boşlukları ve endişe konularını ele almaktadır. I. bölüm, her paydaş grubu için risk değerlendirme standartlarının uygulanmasına odaklanmaktadır.

1. Kasım 2016'da, Ukrayna Parlamentosu İstanbul Sözleşmesi'ni görüşmüş ancak henüz onaylamamıştır.

2. Her birine yönelik tanımlar farklı olmasına rağmen, bu raporda, Ukrayna'da bugüne kadarki risk değerlendirmelerinin odak noktasının aile içi şiddet vakaları olması ve aile içi şiddet vakalarının çoğunun yakın partner şiddetini içereceği göz önüne alındığında, aile içi şiddet (AŞ) ve yakın partner şiddeti (YPŞ) terimleri birbirinin yerine kullanılmaktadır. Mağdurların kadın ve failerin erkek olarak anılması, istatistiksel olarak kadınların aile içi şiddet mağdurlarının büyük çoğunluğunu ve erkeklerin de failerin çoğunluğunu oluşturduğu gerçeğini yansıtmaktadır.

3. Aile içi şiddeti ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önleme ve bunlarla mücadele alanında önlemler alan kurumlar arasında irtibat usulü, Bakanlar Kurulu, 658 sayılı Karar, 2018, 30. fıkra.

II. bölüm, mağdurların güvenliği ve haklarının korunmasının önünde engel oluşturan aile içi şiddete müdahale sistemindeki ve yasal çerçevedeki diğer boşluklara odaklanmaktadır. III. bölümde, çeşitli paydaşlara yönelik kontrol listelerinin yanı sıra yasal çerçevenin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi için önerilen yasal ve normatif değişikliklerin belirtildiği bir dizi ek yer almaktadır.

Risk değerlendirmeleri, kadınlara yönelik diğer şiddet biçimlerini ilgilendiren durumlarda kullanılabilir ve kullanılması tavsiye edilir. Bazı ülkeler, ısrarlı takip, kadın sünneti, zorla evlendirme ve çocuk evliliği de dâhil olmak üzere diğer şiddet biçimleri için özel koruma kararları ve hizmetlerini kabul etmiştir.⁴ Etnik azınlıklar, göçmen nüfus, engelli kadınlar ve LGBTIQ kadınlar gibi nüfusun ötekileştirilmiş kesimleriyle çalışırken risk değerlendirme süreçlerinin uyarlanması da gerekli olabilir. Etkili bir risk değerlendirmesi için müdahale ekipleri, kültür, etnik köken, dil, yeterlik farkları ve diğer faktörleri dikkate almalıdır.

4. Örneğin, Danimarka'da ısrarlı takip için özel geçici kısıtlama kararları oluşturmuş ve İngiltere'de kadın sünneti ve zorla evlendirmeye yönelik korunma kararları çıkarılmıştır. Kadına yönelik bu diğer şiddet biçimlerini ele almak için özel bir risk değerlendirme aracı olan Aile İstismar, İsrarlı Takip, Taciz ve Namus Temelli Şiddet Değerlendirme Aracı (DASH) geliştirilmiştir.

I. BÖLÜM

V. Risk değerlendirme: Uluslararası standartlar ve ulusal yasal çerçeve

A. Gerekli özen standardı ve AİHM içtihadı

Bir devletin kadına yönelik şiddet mağdurlarını koruma görevi, diğer uluslararası araçların yanı sıra, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 1. maddesinde⁵ ve İstanbul Sözleşmesi'nin 5. maddesinde belirtilen gereken özeni gösterme yükümlülüklerinden kaynaklanmaktadır. Gereken özen standardı, devletlerin toplumsal cinsiyet temelli her türlü şiddet dâhil olmak üzere insan hakları ihlallerini **önlemesini, soruşturmasını, cezalandırmasını ve tazminat** ödettirilmesi gerektirmektedir.⁶

AİHM, özel alanda gerçekleşenler de dâhil olmak üzere, devlet dışı aktörlerin işlediği insan hakları ihlallerinden vatandaşlarını koruması konusunda devletler için bazı pozitif yükümlülükler belirlemiştir. Özellikle, yaşam hakkı ve işkence yasağını konu alan 2. ve 3. maddeler, devletleri "kendi yargı yetkisi içinde bulunan her kişinin yaşamını korumak için uygun adımları atmak" ve "yaşamı risk altında olan bir kişiyi başka bir bireyin suç teşkil eden fiillerinden korumak amacıyla **önleyici fiili tedbirler** almakla" yükümlü tutmaktadır.⁷ (Vurgu eklenmiştir). Özellikle şu hususlar belirtilmiştir:

Yetkili makamların, **üçüncü bir tarafın suç teşkil eden fiillerinin kişinin yaşamı için gerçek ve yakın bir risk oluşturduğunu bildiği veya bilmesi gerektiği** ve makul bir şekilde değerlendirildiğinde, söz konusu riskten kaçınmak amacıyla gücü dâhilindeki önlemleri almadığının belirlenmesi durumunda pozitif bir yükümlülük ortaya çıkar.⁸ (Vurgu eklenmiştir).

AİHM, 2 ve 3. madde uyarınca devletlerin üzerine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirip getirmediğini değerlendirmek amacıyla iki yönlü bir standart geliştirmiştir: a) yetkili makamların mağdurların şiddete maruz kaldığını ve "şiddetin devam etme riskinin mevcut olduğunu" bilip bilmediği veya bilmesinin gerekip gerekmediği⁹ ve b) "yetkili makamların bu riski bilmesi veya bilmesinin gerekmesi halinde, mağduru korumak ve faili cezalandırmak adına tüm makul tedbirlerin alınıp alınmadığı".¹⁰ Bu bağlamda, risk değerlendirmeleri "gerçek ve yakın bir riskin varlığını" belirlemek için pratik bir araçtır.

B.-Moldova davasında, Mahkeme "yetkili makamların, ilk başvuru sahibinin, V.B. [fail] tarafından maruz kaldığı saldırıların ciddiyetinin ve sayısının ve ilk tecavüz iddiasının ciddiyetinin cezai soruşturma gerektirip gerektirmediğine ilişkin bir analiz yapmadığı" yönünde karar kılmıştır.¹¹ Mahkeme ayrıca, devletin müteakip hadiseleri ve süregelen şiddet olaylarını dikkate almadığını belirtmiştir. Mahkeme, "yerel mahkemelerin [ilgili karar] kabul edildikten sonra meydana gelen olgusal gelişmeleri, yani V.B. tarafından gerçekleştirilen iki ek saldırıyı dikkate

5. Opuz-Türkiye, Başvuru No. 33401/02, 2009, (devletin aile içi şiddete karşı koruma sunmamasının ve yeterince soruşturma yapmamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2, 3, 8 ve 14. Maddelerinin ihlali teşkil edebileceği tespit edilmiştir (yaşam hakkı, işkence yasağı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ve ayrımcılık yasağı).

6. Ayrıca bakınız, CEDAW 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı.

7. Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan davası, Başvuru No. 46598/06, 2009, 49, 50. fıkralar; Ayrıca bakınız, *Mudric-Moldova Cumhuriyeti*, Başvuru No.74839/10, 2013, 40. fıkra.

8. Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan davası, Başvuru No. 46598/06, 2009,

9. *B.-Moldova Cumhuriyeti davası*, Başvuru No. 61382/09, 2013, 51. fıkra

10. A.g.y., 51. fıkra

11. A.g.y., 54. fıkra.

alması gerektiğini” tespit etmiştir.¹² Yetkili makamların **oluşan riskleri** değerlendirmede bulgusuna dayanarak, mahkeme, Moldova’nın Sözleşmenin 3. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

Bu nedenle, koruma kararı ve diğer güvenlik önlemlerine ihtiyaç duyulup duyulmadığı, sıklığı riskin seviyesine bağlı olmak üzere, düzenli olarak değerlendirilmelidir. Diğerlerinin yanı sıra, ayrılık veya boşanma, mahkeme celsesi ve çocukla temas gibi mağdurlar için risk düzeyini artırabilecek çeşitli durumların mevcut olduğunun unutulmaması önem taşımaktadır.

B. İstanbul Sözleşmesi

Ukrayna henüz İstanbul Sözleşmesi’ni onaylamamış olsa da, bu sözleşme hâlâ kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek ve bunlarla mücadele etmek için standartlar belirleyen bugüne kadarki en kapsamlı yasal olarak bağlayıcı uluslararası araçtır. Aynı zamanda, Ukrayna’nın da bağlı olduğu AİHM tarafından ifade edilen standartları düzenlemektedir. İstanbul Sözleşmesi’nin uygulanmasına ilişkin Avrupa Konseyi kılavuzu ve ilgili AİHM içtihadı dâhil olmak üzere, İstanbul Sözleşmesi’nde yer alan standartlar burada belirtilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi’nin 51. maddesi risk değerlendirmeleri yapma şartını kapsamaktadır.¹³ Tam olarak şu şekilde belirtilmektedir:

1. Taraflar, riski yönetmek ve gerektiğinde koordineli bir biçimde güvenlik ve destek sağlamak üzere tüm yetkili makamlar tarafından **ölüm riskinin, durumun ciddiyetinin** ve şiddet eyleminin tekrarlanması riskinin değerlendirilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, 1’inci fıkrada belirtilen değerlendirmenin, **soruşturmanın ve koruyucu tedbirler uygulamasının her aşamasında**, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin faillerinin ateşli silahlara sahip olduğunun veya ateşli silahlara erişimleri olduğunun göz önüne alınmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. (Vurgu eklenmiştir).

Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu, devletlerin risk değerlendirmelerinin yürütülmesinde polis dışındaki aktörlerle birlikte çalışma ve bireysel bir güvenlik planı oluşturma yükümlülüklerini daha ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Devletlere şu yükümlülükleri getirir:

polisle sınırlı kalmamak kaydıyla, **ilgili tüm yetkili makamların bir mağdurun karşılaştığı güvenlik risklerini standart prosedürlere göre, birbiriyle işbirliği ve koordinasyon içinde, her vaka için ayrı ayrı ve etkin bir şekilde değerlendirmesini ve planlamasını sağlamak.**¹⁴ (Vurgu eklenmiştir).

Ayrıca, kurumlar arasında gerçekleştirilecek işbirliğinin kritik öneminin altını çizmektedir:

Bu hükmün amacı, yüksek risk altındaki mağdurların korunması amacıyla **birçok kurumun katıldığı etkin bir uzman ağının** oluşturulmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, **bir güvenlik planı tasarlayarak söz konusu mağdur için tanımlanan riski yönetmek** ve gerektiğinde koordineli bir şekilde güvenliği sağlamak ve yardım sunmak amacıyla risk değerlendirme gerçekleştirilmelidir.¹⁵ (Vurgu eklenmiştir).

Dolayısıyla, yetkili makamların sadece bir vakanın riskini değerlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda “riski yönetmek” için mağdura yönelik yeterli ve bireysel bir güvenlik planı geliştirmesi gerekmektedir. Risk, ceza yargı-lama sürecinin her aşamasında ilgili yetkili makamlar tarafından devamlı olarak değerlendirilmelidir.

C. Risk değerlendirme araçları

Risk değerlendirme araçlarının kullanım amacı, riski yönetmek ve daha fazla şiddeti önlemek için aile içi şiddetin ölüme yol açma riskini ve ciddiyetini değerlendirmektir. Avrupa Konseyi’nin açıkladığı üzere:

Risk değerlendirmesinin amacı, şiddet tehdidini belirlemek, tehdidin ciddiyetini tahmin etmek ve olası sonuçları öngörmektir. Bireysel düzeyde risk değerlendirmesi için temel amaç,

12. A.g.y., 56. fıkra

13. Ayrıca bkz. koruma mekanizmalarının “fail olduğu iddia edilen kişiler aleyhine çok çeşitli etkili önlemlerden ve uygun durumlarda tahliye, koruma, kısıtlama veya acil uzaklaştırma kararının çıkarılması ve izlenmesi ile bu kararlara uymama halinde yeterli yaptırımlardan oluşan acil risk değerlendirmesi ve korumayı” içermesi gerektiğini belirten 35 sayılı CEDAW Genel Tavsiye Kararı, 40(b) fıkrası

14. Açıklayıcı Rapor, 260. fıkra

15. Açıklayıcı Rapor, 261. fıkra

sadece olası şiddet eylemlerini öngörmekle kalmayıp, aynı zamanda bu eylemleri önlemektir. Sonuçlara dayanarak, şiddet riskini en aza indirmek adına önlemler alınabilir ve alınmalıdır. Sistematik ve profesyonel risk değerlendirme araçlarının kullanılması, polisin ölümcül ve aşırı tehlikeli davranışları ortaya çıkarmasına yardımcı olabilir.¹⁶

Risk yönetimi stratejileri dört temel bileşen içerir:

- i I. İzleme
- ii ii. Gözetim
- iii iii. Mağdurun korunması/güvenlik planlaması
- iv iv. Suçlunun tedavisi¹⁷

Risk değerlendirmeleri aynı zamanda, kadınlara yönelik şiddete ilişkin ceza yargılama ve sosyal koruma sistemlerinde alınan kararların şeffaflığını ve tutarlılığını artırarak hesap verebilirliği arttırmaktadır. Risk değerlendirme protokolleri sadece hayat kurtaran bir araç görevi görmeyi yanı sıra, aynı zamanda risk seviyelerini birbirinden ayırarak sınırlı kaynakların verimli ve etkin bir şekilde kullanımını da sağlar.

Aile içi şiddete maruz kalan bir mağdurla temas kuran polisin **birincil görevi, mağdurun güvenliğini sağlamaktır**. “Güvenlik ve koruma sağlanmasının mağdurun sorumluluğu olmayıp; devletin ve devlet kurumlarının üzerine düşen bir yükümlülük” olduğunun belirtilmesi önem taşır.¹⁸ Mağdurun gördüğü şiddetin devam etmesini önlemek için paydaşlar, (polis, sosyal hizmet görevlileri vb.) **güvenlik planının** geliştirilmesine yardımcı olmalıdır.¹⁹ (Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik güvenlik planlamasına ilişkin bir kontrol listesi için Ek B’ye bakınız; çocuklara yönelik güvenlik planlamasına ilişkin kontrol listesi ve tavsiyeler için Ek T’ye bakınız). Bu nedenle, risk değerlendirmesi takibi kapsamında ve risk seviyesine bağlı olarak, paydaşlar mağdur ve/veya çocuklarının güvenliğini sağlamak amacıyla onlarla işbirliği içinde bir dizi önlem alabilir.

Paydaşlar, mağdurlara hakları konusunda kritik bir bilgi kaynağı sunar ve risk ne olursa olsun her vakada mağdurları çeşitli hizmet sağlayıcılarına yönlendirebilir. Acil olmayan durumlarda, paydaşlar mağdurlara kendilerinin uygulayabilecekleri pratik güvenlik önlemleri hakkında tavsiyelerde bulunabilir. Bunlar arasında, kapıdaki isim levhasının çıkarılması, kapıya bir gözetleme deliği konulması, emniyet kilitleri takılması, işten eve ve evden işe giderken farklı yolların kullanılması ve araba sürerken kapıların kilitlenmesi örnek olarak verilebilir. Bu yardım, koruma kararları veya bir sığınma evine taşınma gibi daha kapsamlı önlemlere ek olarak sağlanacaktır (Bireysel bir risk değerlendirmesine dayalı olarak mağdurlar için tasarlanacak özel güvenlik planlama önlemleri Ek B’de detaylandırılmıştır. Çocuklar için özel güvenlik planlama tavsiyeleri ise Ek T’de sunulmuştur).

Risk değerlendirme araçları, çocukların velayetini ve erişimini belirlerken hukuki meselelerde ve hukuki veya cezai kısıtlama/koruma kararlarının koşullarının belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir. Buna ek olarak, bu araçlar, mağdurların avukatları, polis, denetimli serbestlik ve şartlı tahliye görevlileri tarafından mağdurlarla güvenlik planları geliştirmede kullanılır. Bu planlar, mağdurlara kendilerini korumada kullanabilecekleri güvenlikle ilgili bilgiler verilmesini de içerir. Son olarak, yakın partner cinayeti durumlarında, mağdurun ölümüne yol açan hizmetlerdeki ve iletişimdeki boşlukları değerlendirmek üzere ölüm incelemelerinde kullanılabilirler.

Risk değerlendirmeleri, aynı zamanda, suçlu yönetiminde ve ceza yargılama sisteminin tüm aşamalarında kullanılır. Örneğin, polis ve savcılar tarafından tutuklu yargılama aşamasında sanıkların yeniden suç işleme olasılığını değerlendirmede ve tutukluluk ve tahliye önerilerinde bulunmada kullanılmaktadır. Ayrıca, yargıçların kovuşturmadan ayrılma veya tahliye konusunda karar vermelerine yardımcı olmak için hüküm öncesi ve tahliye öncesi aşamalarda da kullanılırlar. Hüküm öncesi aşamada, risk değerlendirmeleri mahkeme tarafından hüküm ve denetim koşullarının ve suçlulara uygulanacak uygun tedavinin belirlenmesi için kullanılabilir. Uygun mahkeme koruma önlemlerinin belirlenmesinde kullanılabilirler. Cezaevine kabul aşamasında, risk değerlendirmeleri tedavi planları geliştirmek ve çeşitli koşullara uygunluğu belirlemek için kullanılabilir. Son olarak, risk değerlendirmeleri, tahliye öncesi aşamada, şartlı tahliye kararları verilirken, tahliye koşulları belirlenirken ve tedavi planları geliştirilirken kullanılabilir.

16. Avrupa Konseyi, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele: Kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin eğitimi için eğitim materyali, 2016, s. 40.

17. Avrupa Konseyi, *Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması*, 2016, s. 43.

18. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadelede Etkili Çok Kurumlu İşbirliği*, 2015, s. 46.

19. Bkz. Avrupa Konseyi, *Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması*, 2016, s. 44.

1. Mağdur odaklı, toplumsal cinsiyete duyarlı, kesişimsel bir yaklaşım

Risk değerlendirmeleri mağdur odaklı bir yaklaşım kullanılarak yürütülmelidir. Bu, değerlendirme süreci boyunca mağdurların güvenliğine, mahremiyetine, gizliliğine ve sağlığına öncelik verilmesi anlamına gelir. Şunu da belirtmek gerekir ki: "Güvenlik sadece kadının yeniden saldırıya uğrama riskinden korunmasını içermez. Güvenlik, kişinin fiziksel ve zihinsel açıdan sağlıklı bir yaşam sürebilmesi, kendi seçimlerini yapabilme özgürlüğüne sahip olması ve öldürülme korkusuyla yaşamaması demektir."²⁰

Mağdur odaklı bir yaklaşımın uygulanması için genellikle ön saflarda yer alan görevlilere kapasite geliştirme eğitimleri verilerek mağdurların kendilerine karşı işlenen suçlardan sorumlu olmadığını kabul etmeleri, mağdur travmasının etkilerini ve bu travmanın mağdurların davranışlarını nasıl etkilediğini anlamaları sağlanmalıdır. Mağdur odaklı bir yaklaşım, ön saflarda yer alan görevlilerin yaş, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, sosyoekonomik durum, cinsel davranış, madde bağımlılığı, zihinsel ve fiziksel zorluklar ve dil yeteneklerine bakılmaksızın tüm mağdurlara aynı düzeyde duyarlılık ve profesyonellik içinde yaklaşımlarını sağlar. Son olarak, mağdurların ceza yargılama sürecine katkısı da dâhil olmak üzere usul yönünden haklarının garanti altına alınması ve sürecin her adımında bilgilendirilmeleri bir şart olarak öne sürülür.

Risk değerlendirmesi, mağdurla yakın işbirliği içinde gerçekleştirilmelidir. Soruşturmaların ve adli işlemlerin tüm aşamalarında ve bu aşamaların sonrasında, aile içi şiddet olaylarına müdahil olan çocukların doğrudan ve dolaylı mağdurlar olarak güvenliğinin ve çocuklar için koruma önlemlerine duyulan ihtiyacın değerlendirilmesi de önem taşımaktadır.

Yakın partner şiddeti de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddet, risk değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesinde dikkate alınması gereken toplumsal cinsiyete dayalı bir olgudur. Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından belirtildiği gibi: "Genel olarak yakın partner şiddeti ve özellikle zorlayıcı kontrol eylemlerinin cinsiyetçi dinamiklerinin anlaşılması, polisin (ve ilgili diğer kurumların) yakın partner şiddetini ve cinayetini önlemesine ve bu risklere daha etkili bir şekilde müdahalesine yardımcı olacaktır."²¹ Özellikle risk yönetiminin "cinsiyet eşitsizliği ve kadınların eşitsizliğinin kadın ve çocukların yakın partner şiddeti tecrübelerini nasıl şekillendirdiği ve toplumsal cinsiyetin, mağdurların olanakları ile faillerinin davranışlarını nasıl etkilediği gibi bilgilere dayanarak oluşturulması ve buna göre etkili risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi" önerilmektedir.²²

Toplumsal cinsiyete ek olarak, ırk, engellilik, yaş, din, göçmenlik durumu, etnik köken ve cinsel yönelim gibi diğer faktörler, mağdurların şiddete ve müdahale girişimlerine nasıl tepki verdiğini etkilemektedir. Örneğin; çocuklar, göçmen ve sığınmacı kadınlar, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki mağdurlar, Romanlar ve engelli kadınlar daha fazla istismar riskiyle karşılaşabilir ve istismarın olumsuz sonuçlarını orantısız ölçüde yaşayabilir. Hakları konusunda sınırlı bilgiye sahip olmaları, sınırlı dil becerileri, önyargılar ve kalıp yargılar, bu kişilerin destek ve hizmet almasını engelleyebilir. Kesişimsel bir yaklaşım izlendiğinde, tüm kadınlar için etkili koruma sağlamak amacıyla risk değerlendirmelerinde ve risk yönetim stratejilerinde bu faktörler dikkate alınır. Ayrıca, risk değerlendirme formları ve usulleri, belirli grupların özel becerilerine ve iletişim kapasitelerine uyarlanmalıdır. Çocuklar için basitleştirilmiş sorular sorulması ve göçmenler veya işitme engelliler için tercüman sunulması buna örnek olarak verilebilir.

2. Sürekli değerlendirme ve kurumlar arası koordinasyon

Mağdurların riskle ilgili farklı bilgileri çeşitli nedenlerle farklı aktörlerle paylaşabileceği düşüncesinden hareketle, risk değerlendirmeleri bir dizi paydaş tarafından gerçekleştirilmelidir. Tehlikeli suçluların etkili yönetimi ve kontrol altına alınması da kurumlar arasında birbiriyle bağlantılı uygulamalar yürütülmesini gerektirir ve bu da hesap verebilirliği teşvik eder.²³ Bu uygulamalar aşağıdakileri kapsamalıdır: aktif izleme, uygun mahkeme kararına dayalı hizmetler sunulması ve yeniden saldırı veya mahkeme kararlarının ihlali halinde hızlı ve kesin sonuçlar alınması.

Mağdurla ilk görüşmeden koruma önlemlerinin uygulanmasına ve olası bir mahkumiyet ve hüküm kararı alınmasına kadar ve failin cezaevinden serbest bırakılmasıyla bağlantılı olarak sürekli risk değerlendirmesi yapılmalı ve güvenlik önlemleri tanımlanmalıdır. Sürekli bir süreç kapsamında, risk değerlendirmelerinde mağdu-

20. Avrupa Konseyi, *Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadelede kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin etkinliğinin artırılması*, 2016, s. 45.

21. EIGE, Polis tarafından risk değerlendirmesi ve risk yönetimi, erişim adresi: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/areas-improvement>.

22. A.g.y.

23. Birleşmiş Milletler Şiddete Maruz Kalan Kadın ve Kız Çocukları İçin Temel Hizmetler Paketi Hakkında Temel İlkeler, Modül 5, Bölüm 3.2'de kurumun koordinasyon sorumluluğuna yönelik standartları belirlemektedir.

run ve failin koşullarındaki değişiklikler dikkate alınır. Örneğin, ilk müdahale görevlisi olarak bir polis memuru tarafından tanımlanan tehlike düzeyi, duruşma günü yaklaştıkça değişebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi, ayrılık, boşanma ve velayet gibi sebeplerle açılan hukuk davalarıyla ilgili olarak ve hatta tüm yasal işlemler tamamlandıktan sonra korumanın gerekli olup olmadığını ve ne ölçüde gerekli olduğunu belirlemek için risk değerlendirmeleri yapılmalıdır.

Risk değerlendirmeleri ayrıca kurumlar arası işbirliğini ve koordinasyonu da gerektirir. Avrupa Konseyi tarafından açıklandığı gibi, "risk değerlendirme sadece polisi kapsamamaktadır: risk faktörlerinin yanlış yorumlanmasından ve riskin hafife alınmasından kaçınmak için birden fazla kurumun dahil olduğu etkili ve eşgüdümlü bir çalışmaya ihtiyaç vardır".²⁴

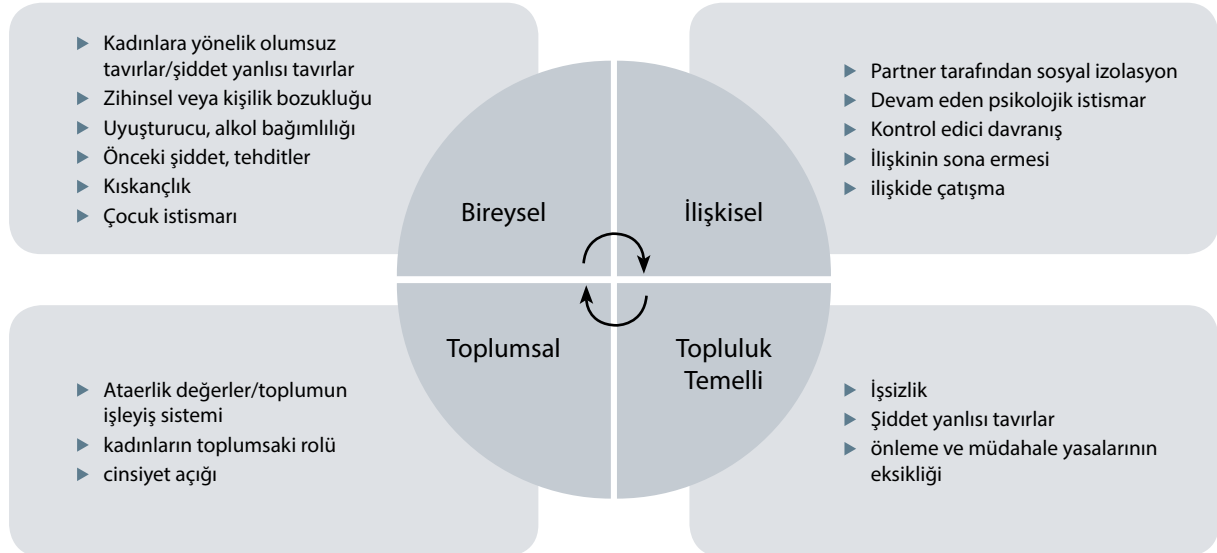
3. Risk değerlendirme yöntemleri

İstanbul Sözleşmesi, risk değerlendirme yöntemini devletlerin takdirine bırakmaktadır. *Diğerlerinin yanı sıra*, yapılandırılmış bir klinik karar yaklaşımının ve istatistiksel bir yaklaşımın izlenmesine dayanan birçok onaylanmış risk değerlendirme yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemler Kanada ve ABD'de geliştirilmiş olup birçok ülkede uygulanmaktadır. Yapılandırılmış bir klinik yaklaşım kullanılarak gerçekleştirilen değerlendirmelerin en bilinen örnekleri şunlardır: Ontario Aile İçer Saldırı Riski Değerlendirmesi (OASRD), Kadının Eşinden Kaynaklı Saldırı Riski Değerlendirme Kılavuzu (ESRD) ve Aile İçer Şiddet Tarama Envanteri (AŞTE). Ontario Aile İçer Saldırı Riski Değerlendirmesi (OASRD) ve Aile İçer Şiddet Riski Değerlendirme Kılavuzu (AŞRDK) yaygın olarak kullanılan istatistiksel risk değerlendirme araçlarından ikisidir. Tehlike Değerlendirmesi (TD) ve DV-MOSAIC (Aile içi Şiddet tehlike değerlendirme aracı) yalnızca ölüm riski değerlendirmelerine odaklanmaktadır. Bu araçlara ilişkin açıklama Ek O'da bulunabilir.

Devletler risk değerlendirme yöntemlerinin uygulanması bakımından farklılık gösterse de, bu yöntemlerin çoğu yukarıda listelenen araçlara dayanmaktadır. Bunların tümü, risk göstergesi olduğu halihazırda doğrulanmış çeşitli risk faktörlerini içermektedir. Avrupa Konseyi tarafından belirtildiği gibi: "Bir risk faktörü, herhangi bir düzeyde (bireysel, ilişkisel, topluluk veya toplumsal), varlığı halinde şiddetin ortaya çıkması veya yeniden ortaya çıkmasına ilişkin olasılığın arttığı bir unsurdur. Bu faktörün bulunmaması riskin ortaya çıkmasını önlemese de bunun olasılığını azaltır".²⁵

Sosyoekolojik çerçevede aile içi şiddete ve bu şiddetin tekrarlanmasına yönelik risk faktörleri

Alıntı: Avrupa Konseyi, Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması, 2016, s. 39

Bu raporda önerilen yöntemler ve kontrol listeleri, yukarıda belirtilen yöntemlerde ortak olan temel risk faktörlerini kullanmaktadır. İlk müdahale görevlilerinin özellikle aşağıdaki risk faktörlerine odaklanması önerilir:

- Şiddet;

24. Avrupa Konseyi, *Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadelede kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin etkinliğinin artırılması*, 2016, s. 42.

25. Avrupa Konseyi, *Bulgar polislerinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması*, 2016, s. 39

- Tehditler;
- Gerginlik;
- Koruma kararlarının ihlali;
- Alkol ve/veya madde bağımlılığı;
- Psikolojik sorunlar ve
- Silahlara erişim.²⁶

Ukrayna'da sırasıyla acil tedbir kararı ve kısıtlayıcı tedbirler olarak anılan acil yasaklama kararı (AYK) veya koruma kararı ihlalleri, koruma önlemlerinin ve cezai yaptırımların artırılmasını zorunlu kılan yüksek bir risk faktörü teşkil etmelidir.²⁷

Mağdur odaklı risk faktörleri şunları içermektedir:

- Mağdurun sanığın gelecekte şiddet uygulayacağı yönünde endişe duyması;
- Farklı bir partnerden biyolojik bir çocuğu olan mağdurlar;
- Hamileyken sanık tarafından saldırıya uğrayan mağdurlar;
- Mağdurun desteğe erişimindeki engeller.

Ceza yargılama ortamlarında kullanılan risk değerlendirme araçlarının çoğu iki tür risk faktörünü içermektedir: sabit ve değişken. Sabit risk faktörleri, demografik faktörler (örn. yaş, cinsiyet), çocukluk geçmişi ve sabıka geçmişi gibi değişmeyen risk faktörleridir. Dinamik risk faktörleri zamanla değişiklik gösterir ve inanç, idrak ve düşmanlık duyguları gibi bireyin iç durumlarını veya geçici koşullarını yansıtır. Değişken risk faktörleri değişebilen faktörlerdir ve bunların değişmesi, risk seviyesinin de değişmesi anlamına gelir.

Mağdura danışma, çeşitli yöntemlerin kullanımında başvurulacak en iyi uygulamalardan biri olması sebebiyle önemli bir yaklaşım teşkil etmektedir. Mağdurlar, failin kişiliği, akıl sağlığı ve şiddet içeren davranış gibi değişken faktörlere ilişkin bilgi sağlayabilir. Avrupa Konseyi'nin açıkladığı gibi: "Mağdur, faili en iyi tanıyan kişidir ve yetkililere başvuru anına kadar riskin en aza indirgenmesi için mağdurun kendisi muhtemelen halihazırda çok sayıda strateji denemiştir. Hangi stratejilerin mağdurun işine yaradığının ve hangi stratejilerin geliştirilmesi veya iyileştirilmesi gerektiğinin anlaşılması çok önemlidir."²⁸

Yapılandırılmış risk değerlendirmelerinin ve mağdurların kendi risklerine ilişkin değerlendirmelerinin bir araya getirilmesinin daha doğru sonuçlar alınmasını sağladığı görülmüştür. Mağdurlar riski abartabilir ya da küçümseyebilir ve/veya güvenlik korkusuyla, failleri korumak amacıyla ya da ceza yargılama sistemine müdahil olmak istemedikleri için bilgi paylaşmaktan çekinebilirler.²⁹ Bu sebeple, yalnızca mağdurların değerlendirmelerine bağlı kalınması önerilmez.

4. Çocuklara yönelik riskin değerlendirilmesi

Çocukların aile içi şiddet deneyimleri, doğrudan ya da dolaylı olarak, aşağılama, tehdit ve kontrol edici eylemler gibi çocuğun hanede şiddet içeren veya tehditkar davranışlara maruz kalmasını içerir. Çocuklara yönelik doğrudan ve dolaylı şiddet, psikolojik, sosyal, duygusal ve davranışsal sorunların yaşanması riskinde ve ölüm riskinde artış gibi olumsuz sonuçlara yol açar. Ayrıca, aile içi istismar ile çocuk istismarı arasında güçlü bir ilişki mevcut olup, tüm aile içi şiddet vakalarının neredeyse yarısı doğrudan çocuk istismarını içermektedir. UNICEF Ukrayna'ya göre, en son veriler, ülkede çocuklara yönelik şiddetin de büyük oranda bildirilmediğini göstermektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik aile içi şiddetin bazı biçimleri sosyal bir norm olarak kabul edilmektedir.³⁰

Çocukların ve gençlerin kendi başlarına aile içi şiddet mağduru olarak görülmesi kritik önem taşımaktadır. El-GE'nin belirttiği gibi, çocukların şiddet deneyimleri "gelişim aşamaları, faille olan farklı ilişkileri ve bakım veren

26. Bkz. Avrupa Konseyi, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele: Kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin eğitimi için bir öğrenme kaynağı*, 2016, s. 40.

27. Bkz. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi'nin 52. Maddesi*, 2017, s. 21.

28. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadelede Etkili Çok Kurumlu İşbirliği*, 2015, s. 46.

29. Kanada Adalet Bakanlığı, *Yakın Partner Şiddeti Risk Değerlendirme Araçları: İnceleme*, s. 14, erişim adresi: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/rr12_8/rr12_8.pdf.

30. UNICEF Ukrayna aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet araştırması, 2018, erişim adresi: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/underreported-violence-against-children-ukraine-requires-joint-action>. 2018 UNICEF'in raporuna göre, ebeveynlerin %42'si bir çocuğa karşı duygusal şiddetin, terbiye amaçlı olarak kabul edilebilir olduğuna inanmaktadır. Disiplin cezası olarak çocuğa karşı fiziksel güç kullanılmasına izin verenlerin oranı %14'tür.

yetişkinlere bağımlılık düzeyleri sebebiyle” farklılık gösterir.³¹ Çocuklara yönelik risklerin, mağdura yönelik riskler ile aynı olduğu varsayılmamalıdır. Bu nedenle, çocuklara yönelik riskin ele alınması konusunda uyarlanmış bir yaklaşım önerilmektedir.

Bununla birlikte, EIGE’nin ayrıca açıkladığı gibi, “çocuklara nadiren kendi görüşlerini ifade etme fırsatı verilir ve görevliler çocukları kendilerini etkileyen kararlara dâhil etme konusunda isteksiz davranabilir”.³² Hem polisin mağdurlarla ve failerle doğrudan çalışmalarında hem de genel müdahale sisteminde ve diğer kurumlarla işbirliği kapsamında yakın partner şiddetinden etkilenen çocukların bakış açılarının öncelikli olarak dâhil edilmesi önerilir. Özellikle, çocuklar ve gençler, çocuk hakları standartları doğrultusunda, hassas ve uygun bir şekilde değerlendirme ve karar alma süreçlerine katılmaları yönünde desteklenmelidir.

İstanbul Sözleşmesinin 26. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir:

1. Taraflar, mağdurlara koruma ve destek hizmetleri sağlanırken, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının tanığı çocukların hak ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasının sağlanması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Bu madde çerçevesinde alınacak tedbirler, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet tanığı çocuğun yaşına uygun psikososyal danışmanlık hizmetini içerir ve çocuğun yüksek yararını gözetir.

Aile içi şiddete maruz kalan çocuklara yönelik özel bir risk değerlendirme aracının kabul edilmesi düşünülmelidir. Çocuk koruma uzmanları ve çocuk hakları örgütleriyle işbirliği yapılarak çocuklar için özel bir protokol hazırlanabilir. Kuzey İrlanda’da Bernardo’s modeli ve ABD’de “Güvende ve Birlikte” Modeli de dâhil olmak üzere çocuklar için özel risk değerlendirme araçları geliştirilmiştir. Bunlar örnek olarak kullanılabilir. (Risk değerlendirme yöntemlerine ilişkin kısa açıklamalar için Ek O’ya bakınız).

Yukarıda atıfta bulunulan 26(2) maddesi uyarınca, çocukları ilgilendiren davalarda, çok kurumlu bir çerçevede mümkün olduğu hallerde ve uygun görüldüğü takdirde, uzman çocuk koruma kurumlarına da başvurulmalıdır. Çocuklara yönelik risk ele alınırken toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın uygulanması için annenin ebeveynlik ve koruma kapasitesine değil, failin istismarcı davranışına odaklanılmasını gerektiğini unutmamak gerekir. Aksi takdirde, çocuğun korunmasında failin istismarcı davranışından dolayı sorumluluk alması yerine annenin koruyabilme yetisine sorumluluk yüklenir.³³

Özetle, risk değerlendirmelerinde istismarın çocuklar üzerindeki etkisi rutin ve dikkatli bir şekilde ele alınmalı ve çocukların bireysel güvenlik ihtiyaçlarını ele alan risk yönetimi stratejilerine girdi sağlanmalıdır.

D. Ukrayna’da risk değerlendirmeleri: yasal çerçeve

Ukrayna polisi yakın zamanda bir risk değerlendirme formunu kabul etmiştir ve kurumlar arası bir çalışma grubu tarafından mobil destek ekipleri ve sığınma evleri için risk değerlendirmeleri geliştirilmektedir. Böylece risk değerlendirmeleri yasal ve normatif çerçeveye dâhil edilmiştir. Aile İçi Şiddet Kanunu’nda risk değerlendirmesi, “aile içi şiddetin sürmesi ya da sürekli tekrarlanması, mağdur açısından ciddi ya da bilhassa ağır sonuçlar yaşanması ya da mağdurun ölümüyle sonuçlanması ihtimalinin değerlendirilmesi” olarak tanımlanmaktadır.³⁴ Aile İçi Şiddet Kanunu’nun 10. maddesi polis, hâkimler ve diğer aktörlerin risk değerlendirmelerini uygulama konusundaki yeterliliğini ifade etmektedir. 10(1)(2) maddesi, “merkezi icra makamı tarafından belirlenen usul uyarınca risk değerlendirmesine uygun olarak” mağdurlara yardımcı olunmasına atıfta bulunmaktadır.³⁵

10(2) maddesi, polisin müdahale görevleri kapsamında risk değerlendirmeleri gerçekleştirmesine atıfta bulunmaktadır. 25(4) maddesi, acil bir mahkeme emrinin “mağdurun talebi üzerine veya ilgili risk değerlendirmesine dayanarak Ukrayna Ulusal Polis Teşkilatı yetkili birimi görevlisinin girişimiyle” uygulanmasını öngörmektedir. Bu bağlamda, koruma kararı yalnızca mağdurun isteği üzerine verilse bile polis bir risk değerlendirmesi yapmalıdır. Esasen, risk değerlendirmesi tüm mağdurlar için yapılmalıdır.³⁶ Risk değerlendirmesi yoluyla elde edilen bil-

31. EIGE, Polis tarafından risk değerlendirmesi ve risk yönetimi, erişim adresi: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/principle-5-considering-childrens-experiences-intimate-partner-violence>.

32. A.g.y. (Ibid)

33. Bernardo’s Northern Ireland, Aile İçi Şiddetin Çocuklara Yönelik Riskinin Değerlendirmesi, erişim adresi: https://b.barnardos.org.uk/pp_no_7_assessing_the_risks_to_children_from_domestic_violence.pdf.

34. Aile İçi Şiddet Kanunu, Madde 1(1)(9).

35. Mağdurlara yardım etmek; hizmetlere yönlendirmek ve bir güvenlik planı geliştirmek olarak yorumlanmalıdır.

36. 369/1800 sayılı Karar.

giler daha sonra mağdurun kısıtlama kararı talep etmesi halinde olası mahkeme korumasının sağlanmasında, ateşli silahlara el konulmasında ve güvenliğin planlanmasında kullanılabilir.³⁷

Adli risk değerlendirmelerine ilişkin olarak, 26(3) maddesinde “Kısıtlama kararı risk değerlendirmesine dayandırılarak alınacaktır” denmektedir. Aynı maddenin 5. fıkrası uyarınca, hâkimler kısıtlama kararının altı aya kadar uzatılması yönünde alınan her türlü kararı “ilgili risk değerlendirmesine” dayandırmalıdır. 1(1)(10) maddesi ayrıca fail programlarının risk değerlendirmelerine dayanması gerektiğini belirtmektedir. Mahkeme bu amaçla bir risk değerlendirmesi yapmalıdır ve diğer kuruluşlar tarafından yapılan risk değerlendirmelerini dikkate alabilir.

15(1)(2) maddesinde de risk değerlendirmelerinin paydaşlar arasındaki koordinasyon faaliyetleri kapsamına giren bir husus olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, sektörler arasında kapsamlı ve uyumlu risk değerlendirme yöntemleri geliştirmenin temel amaçlarından biri, kurumlar arası koordinasyonda mağdurun güvenliğine odaklanılmasını sağlamaktır. Bunun için riskle ilgili aktörler arasındaki iletişimde ortak bir çerçeve ve dil kullanılması gerekecektir.

Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, 2019 yılında aile içi şiddet riskini değerlendirme usulüne ilişkin ortak bir karar (Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Ortak Karar) almıştır.

Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Kararın II(2) kısmında, risk değerlendirmesinin tamamlanmasının ardından, tehlike düzeyinin belirlenmesinin yanı sıra, polis memurlarının «bu tür şiddetin önlenmesine yönelik diğer önlemleri alması, sürekli veya tekrarlanan şiddet olaylarını engellemesi veya mağdura yardımcı olması» öngörülmektedir. Bu tür «diğer tedbirler», Aile İçi Şiddet Kanununun 24(1) maddesi uyarınca failin önleme amaçlı kayda alınmasını veya bir fail programına yönlendirilmesini içerebilir. Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Ortak Karar, İstanbul Sözleşmesi’nde öngörüldüğü gibi açıkça bir “güvenlik planı” oluşturulmasını gerekli kılmamakla beraber, görevli polis memuru tarafından mağdur güvenliğinin sağlanması amacıyla ek önlemler alınması içermektedir. Bu, bir güvenlik planı oluşturulmasını ve failin ilgili hizmetlere yönlendirilmesini kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır.

2018 yılında, Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile birlikte, Aile İçi Şiddet Kanunu kapsamındaki yükümlülüklerine ilişkin yöntemsel öneriler geliştirmiştir.³⁸

Henüz savcılar, hâkimler, denetimli serbestlik görevlileri ve ceza infaz personeli gibi ceza yargılama zincirindeki tüm aktörler için risk değerlendirmeleri geliştirilmemiştir. Sosyal hizmet görevlileri ve sığınma evi çalışanları da rutin risk değerlendirmeleri gerçekleştirmelidir. Eğitimciler de risk değerlendirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

VI. Paydaş risk değerlendirme yöntemleri

Bu kısım, Ukrayna’daki ilgili sektörlerde risk değerlendirmeleri gerçekleştirilmesinde geçerli standartları ve iyi uygulamaları kapsar. Bu sektörler arasında polis, yargı, savcılık, denetimli serbestlik, sosyal hizmetler, sığınma evleri ve eğitim yer almaktadır. Ayrıca, dikkate alınması gereken boşluklar belirlenerek her sektör için mevcut normatif hükümlere ve uygulamalara atıfta bulunmaktadır. Tüm belgede vurgulandığı gibi, etkin koruma için kurumlar arası işbirliği ve sektörler arası koordinasyon gereklidir. Ek P, kurumlar arası işbirliğini faaliyet bazında teşvik etmek için önerilen adımların bir listesini içermektedir.

A. Polis risk değerlendirmeleri

Güvenlik ve koruma konusunda sahip oldukları yetkiler ve günün her saati çalıştıkları göz önüne alındığında, aile içi şiddet vakalarında ilk müdahaleyi genellikle polis yapmaktadır. Risk değerlendirmesi, polisin şiddet olaylarına müdahale ederken yerine getirmeleri gereken görevler arasındadır. Ayrıca kanıt toplamaları, mağdurlara yardım etmeleri ve muhtemelen bir koruma kararı çıkarmaları ve faili tutuklamaları da gerekecektir. (Polisin aile içi şiddet içeren bir olay yerine geldikten sonra yapılacakların kontrol listesi için Ek F’ye bakınız).

1. Polis risk değerlendirme anketi

Ukrayna’da 2019 yılında bir polis risk değerlendirme formu oluşturulmuştur. 27 sorudan oluşan bu kısa anket, ölüm riski ve gelecekte şiddete maruz kalma riskiyle ilgili kritik göstergelerin çoğunu kapsamaktadır.

37. Bakınız, Avrupa Konseyi, Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadelede kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin etkinliğinin artırılması, 2016, s. 42, “risk değerlendirmesinin [İstanbul] Sözleşmesi kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin faillerinin ateşli silahlara sahip olup olmadığını veya bu silahlara erişimini sistematik olarak dikkate alması gerektiğini” belirtmektedir.

38. 1/11-5480 sayılı ve 18.05.2018 tarihli Karar.

Emniyet kurumundan bir temsilci, formun kullanımının bugüne kadar olumlu olduğunu, ancak henüz kanunda belirtilen şekilde bildirilen tüm aile içi şiddet olaylarında risk değerlendirmeleri yapılmadığını belirtmiştir.

Mevcut polis riski değerlendirme formu aşağıdaki soruları içermektedir. İlk altı soruya, sonraki 21 sorudan daha fazla risk puanı verilmelidir.

1. Fail, mağdurun ve/veya çocuklarının yaşamını ve sağlığını tehlikeye atabilecek silah veya diğer eşyaları kullanmakla tehdit etti mi ve/veya kullandı mı?
2. Fail, mağduru ve/veya çocuklarını öldürmekle tehdit etti mi?
3. Mağdur, failin kendisini ve/veya çocuklarını öldürebileceğine inanıyor mu?
4. Fail, mağdurun boğazını sıktı mı, boğazına bastırdı mı veya buna kalkıştı mı?
5. Fail daha önce orta ve/veya ciddi derecede bedensel zarara yol açabilecek şekilde fiziksel şiddet kullandı mı?
6. Önceki yıl faile tedbir kararı uygulandı mı?
7. Failin silahları var mı ve/veya kolayca silah elde edip kullanabilir mi?
8. Fail, ağır ve/veya sürekli kıskançlık eğilimi gösteriyor mu ve mağdurun günlük yaşamını büyük ölçüde kontrol ediyor mu?
9. Fail, intihar etmeye niyeti olduğunu ifade etti mi ve/veya buna kalkıştı mı?
10. Fail, mağduru ve/veya çocuklarını korkutuyor, tehdit ediyor veya onlara zulmediyor mu?
11. Fail, mağdura ve/veya çocuklarına ev ortamının dışında saldırıda bulundu mu?
12. Fail, mağduru ve/veya çocuklarını mağdurun isteği dışında belli bir yerde kalmaya zorladı mı veya başka bir şekilde iletişim özgürlüğü de dâhil olmak üzere özgürlüğünü kısıtladı mı?
13. Failin davranışı mağdurun güvenliğini ve/veya çocuklarının güvenliğini etkiledi mi?
14. Failin alkol bağımlılığı veya aşırı tüketimi var mı?
15. Failin uyuşturucu bağımlılığı veya aşırı tüketimi var mı?
16. Fail hiç evcil hayvanları ve/veya diğer hayvanları öldürmekle tehdit etti mi, öldürdü mü ya da hayvanlara kasten zarar verdi mi?
17. Fail, mağdura hamileyken veya bebeği yeni doğmuşken fiziksel şiddet uyguladı mı ve/veya cinsel tacizde bulundu mu?
18. Failin mali sorunları var mı?
19. Mağdur ve/veya çocuğu faile ekonomik açıdan bağımlı mı?
20. Evlilikten sonra veya birlikte yaşarken fail ailesini uzun süre (10 günden az olmamak üzere) hiçbir gerekçe göstermeden veya açıklama yapmadan terk etti mi?
21. Mağdurun, failin bildiği ve/veya yakın zamanda öğrendiği başka bir evlilikten çocukları var mı?
22. Mağdurun ailesi sosyal yardım alıyor mu?
23. Mahkeme, faile yönelik kısıtlama kararı çıkardı mı?
24. Faillere karşı kısıtlama kararı veya acil tedbir kararı çıkarılması halinde, fail bu tür kararın şartlarından herhangi birini ihlal etti mi?
25. Mağdur, cinayet, yaralama, tecavüz ve/veya cinsel özgürlük ve cinsel bütünlüğe karşı işlenen diğer suçlardan dolayı fail aleyhine verilen herhangi bir mahkûmiyet kararı olup olmadığını biliyor mu?
26. Fail, mağduru ve/veya çocuklarını ikamet yerinden uzaklaştırdı mı ve/veya bu tür eylemlerde bulunmakla tehdit etti mi?
27. Mağdurun güvenliği konusunda endişelendiği başka bir şey var mı?

Bu sorular, risk değerlendirmeleri yaparken çoğu ülke tarafından kullanılan temel göstergeleri yansıtmaktadır. Bununla birlikte, bazı faktörlerin yerinin değiştirilmesinin yanı sıra ek sorular sorulması da önerilmektedir. Şiddet riskinin arttığına dair güçlü belirtiler göz önüne alındığında, uygun önemin verildiğinden emin olmak

için ilk kısma birkaç gösterge eklenmelidir. Özellikle, mağdurun ilişkiyi sona erdirmeye çalışıp çalışmadığı ve koruma kararları, boşanma veya çocuk velayeti ile ilgili herhangi bir adli kovuşturmanın olup olmadığına ilişkin sorular da eklenmelidir. Bu tür bir durum tehditlerin artmasına yol açabilir. Potansiyel risk belirtisi göz önüne alınarak 24. sorunun ilk sorular kategorisine dâhil edilmesi de önerilir. Son olarak, 11. sorunun kapsamı, yalnızca mağdura karşı değil, failin evin dışında işlediği şiddet içeren suçları da içerecek şekilde genişletilmelidir.

Riskin en kritik göstergelerinden biri şiddetin artması veya yoğunlaşmasıdır. Bu soru listeye eklenmeli ve ek şiddetin bir göstergesi olması açısından ilk sorular arasında yer almalıdır. Soru şu şekilde sorulabilir:

- Son zamanlarda şiddet olaylarında veya tehditlerinde bir artış, yoğunlaşma oldu mu ve/veya bu olaylar tekrarlandı mı?

Formda cinsel şiddet uygulanması hakkında bir soru yer almadığı dikkat çekmektedir. Sadece mağdur hamile iken veya yeni doğmuş bebeği varken bu tür şiddetin uygulanıp uygulanmadığına ilişkin bir soru yer almaktadır. Aşağıdaki gibi bir soru eklenebilir,

- Fail mağdur ve/veya çocuklarına karşı cinsel şiddet uyguladı mı?

Forma eklenebilecek diğer sorular şunlardır:

Fail, yetkililere, polis memurlarına veya polis hizmetlerini veya yargı organlarını temsil eden diğer kişilere karşı ve ayrıca yukarıda belirtilen kişilerin huzurunda mağdura yönelik kışkırtıcı ve/veya saygısız davranışlarda bulundu mu?

- Fail, daha önce özellikle şiddet uygulamaktan dolayı kanunlarla karşı karşıya geldi mi?
- Fail, ikamet yerine ya da mülke zarar verdi mi?

Yasalardan dolayı yaşanan önceki veya diğer çatışmalara ilişkin sorular, sadece aile içi şiddet veya diğer fiziksel saldırı biçimleriyle ilgili olmak zorunda değildir.³⁹

Her mağdur için ayrı bir risk değerlendirme formu doldurulmalıdır. Özellikle, Aile İçi Şiddet Kanunu'nun 1(1)(2) maddesi uyarınca şiddetten dolayı ve doğrudan etkilenen çocuklar şiddet mağduru olarak kabul edilir ve polis bu çocuklar için ayrı bir form doldurması gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi dolayı şiddet mağduru (tanık) çocukların da korumaya ihtiyacı olduğunu değerlendirmektedir. 56(2) maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: "Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru ve tanığı olan bir çocuk için, uygun hallerde, çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak özel koruma tedbirleri sağlanır."

Tercihen, sorular oluşturulurken çocuk dostu bir dil kullanımının sağlanması amacıyla ayrı bir risk değerlendirme formu geliştirilebilir ve failin çocukla ilişkisi ile ilgili farklı bir soru grubu hazırlanabilir.

2. Risk değerlendirilmesi: usul

Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Ortak Karar, ilk altı sorunun sonraki altı sorudan daha fazla ağırlığa sahip olduğu iki aşamalı bir değerlendirme süreci oluşturur. Risk değerlendirme formu, görevlilerin riskin değerlendirilmesinde dikkate alınan ilgili faktörleri ve öngörülmeyen unsurları belirtebileceği ek bir alan sağlar. Müdahale görevlisi, formdaki soruların her birine "Evet", "Hayır" veya "Yanıtlamak istemiyorum/Bilmiyorum" yanıtlarını verebilir. Ortak Kararın II(6) kısmı uyarınca risk seviyesi halihazırda aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir:

- 1'den 6'ya kadar olan sorulara iki "evet" yanıtı ve 7'den 27'ye kadar sorulardan herhangi birine "evet" yanıtı verilmesi halinde ya da polis görevlilerinin, kişinin ölümüne veya diğer ciddi sonuçlara yol açabilecek bir durumla karşı karşıya olduğunu düşündüğü takdirde, aile içi şiddet riski **yüksek düzeyde** risk olarak değerlendirilmelidir.
- 1'den 6'ya kadar bir soruya ve 7'den 27'ye kadar en az yedi soruya "evet" yanıtı ya da 1'den 6'ya kadar olan tüm sorulara "hayır", ancak 7'den 27'ye kadar olan sorulara en az 14 olumlu yanıt verilmesi halinde, aile içi şiddet riski **orta düzeyde** risk olarak değerlendirilir.
- Aile içi şiddet riski değerlendirme formunun 1'den 6'ya kadarki sorulardan birine ve 7'den 27'ye kadar en fazla altı soruya "evet" yanıtı verilmesi veya 7'den 27'ye kadarki soruların en fazla on üçüne olumlu yanıt verilmesi halinde, aile içi şiddet riski **düşük seviyede** risk olarak değerlendirilir.

39. Polis için önerilen risk değerlendirme sorularının tam listesi ve Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Ortak Karar'da önerilen değişiklikler için Ek A'ya bakınız).

- Eğer tüm sorular yanıtızsız bırakılır/bilmiyorum şeklinde yanıtlanırsa, polis memuru kendi takdirine bağlı olarak durumu yüksek bir tehlike seviyesinde değerlendirebilir.

Özellikle, formun II(5) ve (6) kısmında, polis memurunun kendi takdirine bağlı olarak formun daha düşük bir risk olarak gösterdiği durumları veya “bilmiyorum” ya da “yanıtlamak istemiyorum” yanıtının verildiği durumları kendi değerlendirmesine dayanarak yüksek riskli durumlar olarak belirleyebileceği belirtilmektedir. Kararda, formda aksinin belirtildiği hallerde polis memurunun kendi takdirine dayalı olarak düşük veya orta düzeyde risk belirlemesi öngörülmemektedir. II(6) kısmı, (yalnızca yüksek riskli durumlarla kalmayıp) düşük ve orta riskli durumlarda da riskte artışın bulunmasına olanak tanıyacak şekilde değiştirilmelidir. Formda ayrıca, polis memurlarının formda belirtilen risk düzeyini yükseltme yetkisine sahip oldukları, ancak formda belirtilen risk düzeyini düşürme yönünde takdir haklarının olmadığı açıkça belirtilmelidir.

En önemlisi, II(7) kısmı uyarınca, polis memurları orta ve düşük riskli durumlarda acil tedbir kararı alma yetkisine sahipken, yüksek riskli durumlarda acil tedbir kararı almaları zorunludur. Acil kısıtlama kararlarının çıkarılması kapsamında, “acil risk” terimi yalnızca ölümle sonuçlanan şiddet veya ciddi yaralanma riskini değil, herhangi bir şiddet riskini ifade etmektedir.⁴⁰ Ayrıca, “tehlikenin yüksek olması veya önceden mevcut bir istismar geçmiş olması konusunda herhangi bir gereklilik bulunmamaktadır. Acil kısıtlama kararı, risk altındaki kişilerin zarar oluşmadan önce korunmasını gerektirir”.⁴¹ Bu nedenle, düşük ve orta riskli durumlarda ve daha geniş kapsamlı önlemlerle ilgili olduğu ölçüde acil bir tedbir alınması gerekli olabilir. Bu önlemlere silahlara el konulması, failin mağdurun işyerinden, okuldan ve çocuk bakımevlerinden uzaklaştırılması örnek olarak verilebilir.

Bu bağlamda, Aile İçi Şiddet Kanunu’nun 25(2) maddesi uyarınca, acil tedbir kapsamında sadece üç olası tedbir öngörülmektedir: failin, i) mağdurun evinden/kaldığı yerden ayrılma yükümlülüğü; ii) mağdurun evine/kaldığı yere girmesinin ve burada kalmasının yasaklanması; ve iii) mağdurla herhangi bir temasının yasaklanması. Acil tedbir kararında, silahlara el konulması da dikkate alınmalıdır. Aile İçi Şiddet Kanunu’nun 10(7) maddesi, polise “kanunen öngörülen usule” uygun olarak silah ve mühimmata el konulması ve silah sahibi olma ve silah taşıma ruhsatlarını iptal etme yetkisi verirken, 25 ve 26. maddeler acil bir tedbir kararı veya kısıtlayıcı önlem alınması bağlamında bunlara el konulmasını açıkça öngörmelidir. Yüksek riskli vakalar için el koyma zorunlu, düşük ve orta riskli durumlar için ise takdire bağlı olmalıdır.

3. Önleyici tedbirler ve acil bir tedbirin takibi

Risk düzeyinin belirlenmesinin amacı, her türlü durumda mağdurun güvenliğini sağlamak için uygun fiili tedbirlere karar verilmesidir. Şu anda, **polis mağdurları korumak için herhangi bir önlem almamakta, her iki tür koruma kararı da büyük ölçüde sözde kalıp, uygulamada etkisi düşüktür.** Bunun yerine, polis, mağdurun fail tarafından kararın ihlal edildiği bildirmesine kadar beklediklerini ve dolayısıyla müdahaleleri önleme amaçlı değil, yalnızca geriye dönük olarak gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Polis, risk değerlendirme formunu kullanarak bireysel bir güvenlik planı geliştirilmesi konusunda mağdura yardımcı olmalı ve mağdurun güvenliğini sağlamak için gerekli fiili tedbirleri belirlemelidir.⁴² (Bireysel güvenlik planlarının geliştirilmesine ilişkin kontrol listesi için Ek B’ye bakınız). Polis ayrıca “soruşturma ve adli işlemlerin tüm aşamalarında aile içi şiddet olaylarına müdahil olan çocukların güvenliğini sağlamalı ve gerekli koruma önlemlerini almalıdır”.⁴³

Bu nedenle protokol, risk düzeyine bağlı olarak kolluk kuvvetleri tarafından hangi koruyucu önlemlerin alınması gerektiğini belirtecek şekilde değiştirilmelidir. Örneğin, İspanya’da polisin tanımlanan risk düzeyine göre aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmesi gerekmektedir:

1. Düzey (düşük risk):En yakın polis teşkilatının sürekli irtibat numaralarının (24 saat) mağdura verilmesi;

- Mağdurla aralıklı olarak telefonla irtibat kurulması;
- Saldırganın, mağdurun korunması için polis desteği sunulduğunun bildirilmesi;
- Kendini korumanın ve şiddet olaylarından kaçınmanın yolları ile ilgili öneriler;
- Uzaktan mobil destek hizmeti hakkında doğru bilgilerin sunulması.

40. Bkz. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi’nin 52. maddesi*, 2017, s. 14.

41. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi’nin 52. maddesi*, 2017, s. 19.

42. Avrupa Konseyi, *Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması*, 2016, s. 44, Açıklayıcı Raporun 260-263. fıkraları alıntılanmıştır.

43. Bkz. Avrupa Konseyi, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele: Kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin eğitimi için bir öğrenme kaynağı*, 2016, s. 50.

2. Düzey (orta risk): 1. Düzey üstü için zorunlu önlemlerin uygulanmasına ek olarak:

- Evde, işyerinde ve okul giriş ve çıkışlarında düzenli izleme;
- Mağdurlara, mümkün olabildiğince adli veya idari işlemde veya yardım amaçlı eşlik edilmesi;
- Mağdurun kendini koruma önlemleri konusunda eğitilmesi;
- Mağdura mobil bir terminal (uzaktan yardım hizmeti) sunmaya çalışılması.

3. Düzey (yüksek risk): 1 ve 2. Düzey üstü için geçerli zorunlu önlemlerin uygulanmasına ek olarak:

- Suçlunun acil tehdit kabul edildiği koşullar ortadan kalkana kadar, acil tehdit düzeyleri mevcut olduğu sürece mağdurun sürekli olarak izlenmesi;
- Mağdurun en azından ilk birkaç gün için ve özellikle suçlunun tutuklanmamış olması halinde, henüz gitmediyse bir yardım merkezine veya bir akrabanın evine yerleşmeye teşvik edilmesi;
- Saldırganın hareketlerinin münferit olarak kontrol edilmesi.

Risk Değerlendirme Usulüne İlişkin Ortak Karar, risk düzeyine uygun acil bir tedbirin alınmasının ardından, polis memurları tarafından uygulanacak benzer fiili tedbirleri de içermelidir. Mevcut durumda, Ortak Karar kapsamında yalnızca acil bir tedbirin alınması öngörülmekte olup bunun uygulanması denetlenmemektedir. Kısıtlama kararı alınmasının ardından benzer fiili tedbirler tanımlanıp uygulamaya konmalıdır.

4. Devamlı risk değerlendirmeleri

Risk değerlendirmeleri, özellikle ceza yargılama sürecinin her safhasında, ama aynı zamanda cezai suçlamanın mevcut olmadığı veya hukuki şikâyetle bulunulmadığı durumlar için de sürekli olarak güncellenmelidir.

Risk düzeyinin tanımlanması, değerlendirmenin ne sıklıkla güncellenmesi gerektiğinin belirlenmesi açısından gereklidir. Risk düzeyi ne kadar yüksek olursa, takip ve yeniden değerlendirmenin de o kadar sıklıkla yapılması gereklidir. Risk düzeyindeki değişikliklerin izlenmesi amacıyla farklı bir grup gösterge kullanılmalıdır. Dolayısıyla, risk düzeyindeki değişikliklerin izlenmesi için ayrı bir form oluşturulmalıdır. Bu form, hem fail hem de mağdura ilgili farklı bir dizi göstergeyi içerecektir:

- Failin mağdura zarar verme olasılığı bulunmuyor; cezaevinde veya farklı bir kapalı merkezde tutuluyor, ülkeyi terk etti veya sağlık durumu nedeniyle fiziksel şiddet uygulayamayacak durumda;
- Fail mağduru terk etti; mağdura zulmetmiyor, mağdurdan uzak bir yerde ikamet ediyor, bir mahkeme tarafından alınan önleyici tedbirlere ve elektronik denetim önlemlerine (uygun bilezik takılması) uyuyor;
- Takibatın başlamasından itibaren, fail sakin, kontrollü bir şekilde davranmış; durumu kabul etmiş; mağdurdan veya sosyal çevresindeki kişilerden intikam almaya yönelik davranışlar göstermiyor;
- Fail, yasalara, polis memurlarına veya polis teşkilatını veya adalet organlarını temsil eden diğer kişilere karşı saygılıdır; sosyal durumu, mali ve mesleki durumu istikrarlıdır; fail pişmanlık gösterir, vicdan azabı yaşar, gönüllü olarak derslere veya ıslah amaçlı terapi oturumlarına katılır;
- Mağdur güvenlik bağlamında sosyal çevresinden destek alabilecek durumdadır;
- Mağdur ikamet yerini değiştirdi ve fail bu ikamet yerini bilmiyor;
- Son risk değerlendirmesinden bu yana hiçbir olay yaşanmamıştır;
- Fail kaçtı, saklanıyor ya da nerede olduğu bilinmiyor;
- Fail, mağdura karşı kıskançlık ve/veya saplantılı davranış sergiliyor;
- Fail daha önce intihar girişiminde bulunmuş ve/veya intihar eğilimi, akıl hastalığı, psikolojik sorunlar, alkol, uyuşturucu veya diğer psikoaktif madde bağımlılığı sergilemektedir;
- Mağdur, kabul edilen güvenlik ilkelerine (örn., faille temas yasağı), elektronik denetime uymaz, şikayetini geri çekme arzusu gösterir, ifadelerini değiştirir, önleyici tedbirlerin durdurulmasını ister;
- Mağdur, failin kabul etmediği bir ilişki içerisinde ve/veya fail gerçekten mağduru bu ilişkiyi bitirmeye zorlamak istemektedir;
- Mağdurun zihinsel sorunları, psikiyatrik sorunları bulunmaktadır ve/veya alkol, uyuşturucu veya diğer psikoaktif maddelere bağımlıdır; mağdurun sosyal ve aile ortamında, mağdurun zihinsel bütünlüğü için gerçek bir tehdit oluşturan ve failin akrabası olan bir kişi bulunmaktadır.

Önerilen ek formda, memurların risk belirleme faktörleri olarak listelenmeyen ek göstergeleri de not edebilecekleri boş bir alan yer almalıdır.

Dört risk kategorisinin (çok yüksek, yüksek, orta ve düşük) kullanıldığı İspanya’da polis, riski aşağıdaki kılavuz ilkelere göre yeniden değerlendirmelidir:

- ▶ Aşırı yüksek = 72 saat
- ▶ Yüksek = 7 gün;
- ▶ Ortalama = 30 gün;
- ▶ Düşük = 60 gün.

Ukrayna polisi, riskin seviyesine bağlı olarak risk değerlendirmelerinin güncellenmesine yönelik geçici çerçeveler oluşturmali ve yeniden değerlendirme kriterlerini içeren bir protokol belirlemelidir.

5. Kurumlar arası işbirliği

Bir risk değerlendirmesinin ana amaçlarından biri, risk düzeyinin diğer müdahale eden kurumlara iletilmesidir, zira polis, adalet sektörü, yerel icra makamları, sığınma evleri ve hizmet sağlayıcılarını da içeren müdahale zincirindeki çeşitli aktörlerden sadece biridir. Gerekli yardım ve desteği sağlamak, ikincil mağduriyeti önlemek ve işbirlikçi risk yönetimine yön vermek için yetkili makamlar ve mağdurlarla temas kuran diğer aktörler arasındaki iletişimin ve işbirliğinin geliştirilmesi gereklidir.

Birleştirilmiş Devlet Sicili planlanmış olmakla birlikte şu anda fiili olarak uygulamaya konmamıştır. 658 sayılı Karar, acil tedbir kararına ilişkin bilgilerin bir gün içinde telefon veya e-posta yoluyla ilgili paydaşlarla paylaşılmasını öngörmektedir.⁴⁴ Benzer şekilde, 369/180 sayılı Ortak Kararın 11. fıkrası uyarınca: “Bir risk değerlendirmesi yaptıktan sonra, yetkili polis birimindeki polis memuru, aile içi şiddet risk değerlendirme formunu bu şiddet eylemi hakkında toplanan materyallere ekler”. Birleştirilmiş Sicil aracılığıyla bireysel vaka ile ilgili olarak risk değerlendirme formunun çeşitli paydaşlara (örn. Sosyal hizmet görevlileri, sığınma evleri, savcılar ve yargı aktörleri) iletilmesini zorunlu kılacak şekilde 369/180 sayılı Kararda değişiklik yapılmalıdır.

Bu nedenle, ceza yargılama zinciri (polis, savcılar, yargı, denetimli serbestlik ve ceza infaz kurumları) genelinde ve kolluk kuvvetleri ile sosyal hizmet sağlayıcıları, STK’lar ve sığınma evleri gibi diğer paydaşlar arasında risk değerlendirmelerinin içeriğinin paylaşılmasına imkân tanıyan geçici bir stratejinin yanı sıra, diğer kritik bilgilere ek olarak acil ihtiyati tedbirler ve kısıtlayıcı önlemler geliştirilmelidir. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki (BİT) gelişmeler göz önüne alındığında, bu herhangi bir zorluk oluşturmamalıdır. Potansiyel kaygılar arasında gizlilik ve veri koruma standartlarının güvenceye alınması yer almaktadır. Örneğin, elektronik sicil oluşturulmadan önce, İspanya faksa dayalı geçici bir iletişim sistemi kurmuştur.

Polis için genel önerilerin bir listesi Ek A’da yer almaktadır.

B. Yargının risk değerlendirmesi

Adalet sisteminin aile içi ve cinsiyet temelli şiddete müdahalesinde hâkimler çok önemli bir rol oynar. Mağdurun güvenliğinin sağlanması, failin işlediği suçtan yargılanması ve mağdurların süreçte ikinci kez mağdur olmalarının önlenmesinde hâkimler kilit rol oynar. Hukuki ve cezai konularda genellikle son yetkili olan hâkimlerin kararları, davalarda taraf olan kişilerin ve aile üyelerinin yaşamında önemli bir etki yaratır. Hüküm vermeye ek olarak hakimler, mağdurlar için güvenli bir ortam oluşturmak ve böylece ikincil travma yaşamadan adalete erişimlerini sağlamak amacıyla mahkeme politikaları ve usulleri de oluşturmalıdır. Yargılamanın uluslararası standartlara uymaması halinde polisin ve kovuşturmanın müdahalesi de anlamını yitirecektir. Ayrıca, mağdurlara, faillere ve topluma adalet sisteminin aile içi şiddeti çok ciddiye aldığı mesajının verilmesinde hâkimler aracı olmaktadır.

Ukrayna’daki yargı sektöründe risk değerlendirmesi ve mağdurun mahkeme salonu içinde ve dışında güvenliğinin sağlanmasına ilişkin boşluklar bulunmaktadır. Her ne kadar kısıtlayıcı bir tedbir kararı alınmasında risk düzeyinin fiili olarak değerlendirilmesi zorunlu olsa da, hâkimlerin standart risk değerlendirme yapmaya yönelik belli bir protokolü bulunmamaktadır. Mağdurun mahkeme salonundaki emniyet ve güvenliğini sağlamak üzere herhangi bir tedbir öngörülmemektedir. Son olarak, aile içi şiddet ve cinsiyet temelli şiddet davalarında idari suçların ele alınmasındaki rollerine rağmen, asliye hâkimlerinin kısıtlayıcı tedbir kararı çıkarmasına ilişkin bir yönetmelik de mevcut değildir. (Hâkimlere yönelik tavsiyeler için bakınız Ek E).

44. 658 sayılı Kararın 12. fıkrası, toplanan bilgilerin iletilmesini değil, yalnızca sicile kaydedilmesini öngörmektedir.

1. Hâkimler için standart risk değerlendirme kriterleri

Kısıtlama kararının risk değerlendirmesinin sonucuna dayandırılması şartı, Aile İçi Şiddet Kanunu'nun 26(3) maddesinde belirtilmiştir. Standartların tüm davalarda muntazam bir şekilde uygulanmasını sağlamak için yargı sektörüne standart bir risk değerlendirme süreci dâhil edilmelidir (Hâkimler için önerilen bir risk değerlendirme formu için Ek H'ye ve ABD'deki bir mahkemeden alınan örnek bir form için Ek I'ya bakınız). Henüz hâkimler için bireysel vakalarda risk düzeyinin belirlenmesiyle ilgili resmi bir form, protokol veya kılavuz bulunmamaktadır.

La Strada tarafından geliştirilen yeni bir adli eğitim programı, ABD'deki uygulamalardan alınan ve bir aile içi şiddet mağdurunun karşılaştığı riskin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken sorulara yönelik tavsiyeleri içermektedir. Bu sorular hâkimler için bir protokol veya kılavuz geliştirilmesinde referans olarak kullanılabilir. Sorular şunları içermektedir:

1. Failin ateşli silahlara erişimi var mı veya hanede bir silah var mı?
2. Fail, mağdura karşı bir silah kullandı mı veya onu bir silahla tehdit etti mi?
3. Fail, mağduru suda veya boğazını sıkarak boğmaya kalkıştı mı?
4. Fail, mağduru öldürmekle tehdit etti mi veya öldürmeye kalkıştı mı?
5. Önceki yıla göre fiziksel şiddetin sıklığı veya şiddeti arttı mı?
6. Fail, mağduru cinsel ilişkiye zorladı mı?
7. Fail, mağdurun çocuğu faaliyetini kontrol etmeye çalışıyor mu?
8. Fail, sürekli veya şiddetli kıskançlık sergiliyor mu?
9. Fail, intihar girişiminde bulundu veya intihar eğilimi gösterdi mi?
10. Mağdur, failin saldırıyı tekrarlayacağına veya onu öldürmeye çalışacağına inanıyor mu? (Not: "Hayır" düşük risk anlamına gelmemekle birlikte, "Evet" in değeri çok yüksektir.)
11. Fail aleyhine henüz karar bağlanmamış bir kısıtlama emri veya görülmekte olan bir cezai veya hukuki dava var mı?⁴⁵

Bu sorulara, mevcut polis risk değerlendirme formuna ve uluslararası standartlara uyum sağlamak için başka sorular da eklenmelidir. Bu sorulardan bazıları şunlardır:

1. Fail, acil bir tedbiri veya kısıtlama kararını ihlal etti mi? Bu birden fazla defa yaşandı mı?
2. Failin uyuşturucu, alkol veya diğer psikoaktif madde bağımlılığı sorunu var mı?
3. Failin istihdam ve/veya mali sorunları var mı?
4. Mağdur, failden ayrılmaya veya boşanmaya çalıştı mı?

Sorularda yer almayan ek faktörlerin dikkate alınması hâkimin takdirindedir. Gerçekten de, hâkimin takdir hakkı, aile içi şiddet ile ilgilenen hâkimler için önemli bir unsur olup, "genel hukuki araçların, bireysel vakaların ince ayrıntılarına uygun şekilde uygulanmasını sağlar".⁴⁶ Bununla birlikte, aynı zamanda, hâkimin takdir yetkisi "mağdurun güvenliğini ve failin hesap verebilirliğini zedeleyebilecek kalıp yargılardan etkilenebilir ve bu durum sıklıkla meydana gelmektedir". Kılavuz ilkeler, protokoller ve adli eğitimler, özellikle tüm hâkimlerin karmaşık vakaların özel dinamiklerine duyarlı olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda, yasanın yeknesak bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunabilir.⁴⁷

Hâkimler, kendi değerlendirmelerini yapmanın yanı sıra, aynı zamanda, *formalite gereği*, polis ve savcılık tarafından yapılan risk değerlendirmelerine de erişebilmelidir. Polis tarafından yapılan risk değerlendirmeleri hem cezai hem de hukuki davalarda kabul edilebilir delil olmakla kalmayıp herhangi bir duruşma öncesinde mahkemede koruma önlemlerine duyulan ihtiyacın belirlenmesi amacıyla bu risk değerlendirmelerine başvurulmalıdır. Risk değerlendirmesinin nüshalarını hakime sunmak mağdurun sorumluluğunda olmamalıdır. Bunun yerine, Birleştirilmiş Devlet Sicili uygulamaya konmasından önce geçici bir paylaşım sistemi oluşturulmalıdır.

45. Kaynak: Minnesota Yüksek Mahkemesi, Cinsiyet Eşitliği Komitesi (Eşitlik ve Adalet Komitesi), Adli Personel için Usul El Kitabı, (2009).

46. Bkz. Avrupa Konseyi, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele: Kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin eğitimi için bir öğrenme kaynağı*, 2016, s. 68.

47. Avrupa Konseyi, Hukukçular için İnsan Hakları Eğitim Programı (HELP) aracılığıyla, çeşitli dillerde kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin ele alındığı çeşitli çevrimiçi kurslar sunmaktadır. Bunlara <http://help.elearning.ext.coe.int/> adresinden ulaşılabilir.

Aile İçi Şiddet Kanunu'nda yer alan hiçbir hüküm, hâkimlerin gerekçe sunmasını ve risk değerlendirmesinin bir parçası olarak kabul edilen faktörlerin bir listesini sağlamasını gerektirmemesine rağmen, mahkeme kararlarının gerekçelendirilmesi standart bir uluslararası hukuk kuralıdır. Ayrıca, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 370(4) maddesi ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 263(1) maddesi uyarınca kararlar gerekçelendirilmelidir. Paydaşlar, bazı durumlarda, kısıtlayıcı önlem alınmasına ilişkin bir kararda, kararı verirken dikkate alınan faktörlerle ilgili hiçbir gerekçenin veya açıklamanın yer almadığını bildirmiştir. Duruşma sırasında riske ilişkin sunulan tüm bilgilerin belgelendirilmesi, mahkemenin şeffaflığını ve verimliliğini artırmaya yardımcı olur ve gelecekte şiddet tehditleri meydana gelmesi durumunda müdahale amacıyla bu bilgilerden yararlanılabilir. Hâkimler tarafından değerlendirilen faktörlerin, yargılamanın sonraki aşamalarında cezaevi görevlileri ve denetimli serbestlik görevlileri tarafından yeniden değerlendirilmesi gerekebilir. Yargı protokolleri veya kılavuz ilkeleri, hâkimlerin kısıtlayıcı bir tedbir kararında dikkate alınan risk faktörlerini açıkça sıralamasını gerektirmelidir. Kararlarda gerekçe sunulmaması, AİHM'nin aile içi şiddet davalarında AİHS'nin ihlaline yönelik bulgularında etkili olmuştur.⁴⁸

Davanın niteliğine ve uzunluğuna ve riskin düzeyine bağlı olarak, hâkimlerin yargılama sırasında risk değerlendirme bilgilerini güncellemeleri gerekebilir. Bu bağlamda, adalet sistemine başvurma yanı sıra, mağdurun kaçma veya durumu ifşa etme girişimlerinin mağdur için daha yüksek risk oluşturduğunun belirtilmesi önemlidir. Önerilen polis formu gibi, adli kılavuz ilkeleri veya protokoller, özellikle aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilgili cezai veya hukuki takibat sırasında mağdura yönelik risklerin yeniden değerlendirilmesi şartını standart hale getirmelidir. Risk değerlendirmeleri sadece kısıtlayıcı bir tedbir uygulanmasına ilişkin işlemler ile sınırlı kalmamalı, aynı zamanda aile içi şiddeti ilgilendiren diğer durumlarda da gerçekleştirilmelidir. Hukuk ve ceza davaları uzun sürebilir ve bu da riskin yeniden değerlendirilmesini gerektirebilir.

Risk değerlendirme aracı bir hâkimin takdir yetkisinin yerine geçmese de, ceza mahkemeleri, polis veya denetimli serbestlik risk değerlendirmelerinden büyük ölçüde yararlanabilir. İddianame öncesinde riske dair bilgisi olan mahkemeler sanığın serbest bırakılıp bırakılmaması konusunda aydınlatılmış kararlar verebilir.

2. Mahkeme salonunun güvenliği

Bir kısıtlama tedbirinin alınmasına ilişkin kararlara ek olarak, hâkimler, aynı zamanda mağdurun mahkeme salonunda ve mahkeme binasında güvenliğini sağlamalıdır. İstanbul Sözleşmesinin 56(1) maddesinde, devletler "soruşturma ve adli takibatın her aşamasında, tanık olarak özel ihtiyaçları da dâhil olmak üzere, mağdurların hak ve çıkarlarını korumak için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır" denmektedir. Özellikle, 56(1)(c)-(i) maddesi uyarınca Taraflar aşağıdakiler vasıtasıyla bunu gerçekleştirir:

- c. İç hukukun öngördüğü koşullar altında mağdurların, hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler ve şikayetlerinin takibi, suçlamalar, soruşturma veya işlemlerin genel ilerleyişi ve onların bu husustaki rolleri ve davaların sonuçları hakkında bilgilendirilmesi;
- d. Mağdurun doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla, iç hukukun usul ilkelerine uygun olarak dinlenmesinin, kanıt göstermesinin, görüşlerini, ihtiyaçlarını ve endişelerini sunmasının ve bunların değerlendirilmesinin sağlanması;
- e. Mağdurlara haklarının ve çıkarlarının uygun şekilde sunulmasını ve göz önüne alınmasını sağlayacak uygun destek hizmetleri verilmesi;
- f. Mağdurun mahremiyetinin ve görüntüsünün korunması amacıyla uygun tedbirlerin benimsenmesi;
- g. Mümkün olan durumlarda, mahkemede ve kolluk kuvvetlerinin binalarında, mağdurlar ve failer arasında temas kurulmasından kaçınılmasının sağlanması;
- h. Davaya taraf olarak katılan veya kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlanması;
- i. İç hukuk kurallarına uygun olarak, mağdurun, uygun iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla mahkeme salonunda olmaksızın ya da sanığın yokluğunda mahkemede ifade vermesinin sağlanması.

Aile içi şiddet mağdurlarına mahkemede koruma sağlanması, aynı zamanda Ukrayna'nın, mağdurları sanıkların veya şüphelilerin sindirme, misilleme ve diğer zararlı davranışlarından koruyup cezai takibat ve mahkeme iş-

48. Bkz., *Başan-Romanya*, Başvuru No. 49645/09, 2017, 80-81. fıkralar, ayrıca yetkililerin "ulusal yasal çerçeveyi amacından yoksun bıraktığını" tespit etmiştir.

lemeleri sırasında zarar görmesinin önlenmesini sağlayan 2012 tarihli AB Suç Mağdurları Direktifi'ne⁴⁹ uyumunu sağlayacaktır. Özellikle, Direktifin 18 ve 19. maddelerinde, taraflar "cezai takibatın bu tür teması gerekli kıldığı durumlar haricinde, mağdurların cezai takibatın gerçekleştirildiği binalarda suçluya ve gerekirse aile üyeleriyle temas etmesini önleyecek gerekli koşulları oluşturur" denmektedir. Bu tür korumalar aynı zamanda CEDAW ve AİHM içtihadında da öngörülmektedir.⁵⁰ *Örneğin, Y.-Slovenya* davasında, mahkeme şunları ifade etmiştir:

Cezai takibat sırasında sanığın çıkarları ile tanıkların çıkarları arasındaki çatışmalara ilişkin olarak mahkeme, birçok kez cezai takibatın, tanıkların ve özellikle tanıklık etmek üzere çağrılan mağdurların yaşamını, özgürlüğünü veya güvenliğini ya da genellikle sözleşmenin 8. maddesi kapsamında yer alan çıkarlarını haksız yere tehlikeye atmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğine karar vermiştir. Böylece sanığın çıkarları, tanıklık etmek üzere çağrılan tanıkların veya mağdurların çıkarları ile dengelenmelidir.⁵¹

Bu çıkar dengesinin hesaplanması konusunda, AİHM, Birleşmiş Milletler Suçtan ve Yetki İstismarı Mağdurlarına Adalet Sağlanmasına Daire Temel Prensipler Bildirgesi'ne⁵², Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi⁵³ ile değiştirilmiş olan, mağdurların ceza yargılamasında hazır bulunması hakkındaki AB Konseyi Çerçeve Kararı'na⁵⁴ ve İstanbul Sözleşmesi'ne atıfta bulunmaktadır. AİHM bu standartların şunları öngördüğünü gözlemlemiştir:

Korkutma ve ikincil mağduriyetten koruma, mağdurların dinlenmesi ve görüşlerinin, ihtiyaçlarının ve endişelerinin sunulmasının ve uygun şekilde göz önüne alınmasının sağlanması, iç hukukun izin verdiği ölçüde, fail olduğu iddia edilen şahsın bulunmadığı bir ortamda ifade vermesinin sağlanması.⁵⁵

Ukrayna'da mahkeme salonları halka açıktır ve koridorlar çok dar olup, mağdurun yargılama öncesinde, sonrasında ve sırasında faille yüzleşmesini gerektirir. Paydaşlar bu temanın birçok defa mağdurların tekrar travma yaşamasıyla sonuçlandığını gözlemlemiştir. Paydaşlar, failin mahkeme salonunda mağdura fiziksel saldırı gerçekleştirdiği bir olaydan bahsetmiştir. Şu anda, mahkeme salonunda gerekli koruma tedbirlerini düzenleyen bir mahkeme yöneticisi bulunmamaktadır. Mahkeme yöneticisi rolü sadece kağıt üzerinde mevcuttur. Mağdurlar için mahkemede korunma sağlayan tek personel hâkim ve zabıt katibidir. Mevcut durum, İstanbul Sözleşmesi'nin 56(1)(g) maddesinin ve AİHM içtihadının sürekli ihlalini oluşturmaktadır.

Davalarda mağdurun güvenliğinin artırılması için birkaç olanak mevcuttur. Birincisi, İstanbul Sözleşmesi'nin 56(1)(i) maddesi uyarınca mağdurun **video konferans** yoluyla bir başka mahkeme salonundan katıldığı **uzaktan duruşmalar** gerçekleştirilmektedir. Bu düşük maliyetli seçenek sayesinde, mahkeme binasında ve binaya girip çıkarken mağdurun maruz kaldığı fiziksel ve duygusal tehdit sınırlandırılırken, her iki tarafın da duruşmada hazır bulunması sağlanır. Şu anda, video konferans yöntemi sadece mağdurun avukatının isteği üzerine kullanılmaktadır. Aile İçi Şiddet Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda⁵⁶ değişiklik yapılarak değerlendirilen riskin düzeyine bağlı olarak mahkemenin aile içi şiddet içeren davalarda genel olarak bu seçeneği sunması sağlanabilir.

Diğer ülkelerde de yüksek riskli vakalarda kullanılan bir seçenek de mahkemenin yüksek risk içeren vakalarda mağdur için **polis koruması** talep etmesidir. Koruma sağlayan polis mahkemede mağdurun yanında beklemeli ve mahkemenin çıkışına, mağdurun evine veya sığınma evine kadar kendisine refakat etmelidir. Mahkemelelerin güvenlik görevlileri de mağdura refakat ederek, mahkemedeysken mağdurun güvenliğinin sağlanmasına ve kendilerine güvenlikle ilgili bilgilerin sunulmasına yardımcı olabilir. İspanya gibi diğer yargı alanlarında da kullanılan üçüncü bir seçenek ise mağdurun koruma kararı çıkarılırken faille yüzleşmek zorunda kalmaması için **mağdurun ve failin ifadelerinin ayrı ayrı alınmasıdır**.

Mahkeme salonunda **perde** yerleştirilmesi de birçok ülkede mahkeme koruma önlemi olarak kullanılan bir seçenektir. 56(1)(e) maddesine uygun olarak, birçok yargı alanında mağdura **bir yardım görevlisinin eşlik etmesi** sağlanmaktadır. Bu görevli bir avukat, STK'ların gönderdiği bir yardımcı veya bir sığınma evi görevlisi ya

49. Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının Yerini Alan 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/AB sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi

50. Bkz. *örneğin Y.-Slovenya*, Başvuru No. 41107/10, 2015, 104. fıkra

51. *Y.-Slovenya*, Başvuru No. 41107/10, 2015, 103. fıkra

52. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/34 sayılı Kararı.

53. 2012/29/EU (AB)

54. 2001/220/JHA

55. *Y.-Slovenya*, Başvuru No. 41107/10, 2015, 104. fıkra

56. Video konferans yoluyla tanıklık etme imkanı sadece Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda öngörülmektedir ve bu nedenle hukuki veya idari suçlar için öngörülmemektedir.

da yakın bir arkadaş veya aile üyesi olabilir. Bu kişi her yerde, hatta mağdur tuvalete giderken bile en azından dışarıda bekleyerek kendisine eşlik etmelidir. Diğer seçenekler arasında şunlar yer almaktadır: **ayrı bekleme alanları, gizli duruşma** yapılması ve mağdurun doğrudan mahkemede tanıklık etmesi yerine dava sürecinin ilk aşamasında verilen **(görsel-işitsel) ifadelerinin** kullanılması.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurları, medyanın mahkeme salonuna girmesinin engellenmesi ve duruşmanın tamamının veya bir kısmının kamuya kapatılması gibi yollarla gizlilik haklarının korunması hakkına da sahiptir.

ABD'deki uygulamalardan alınan aşağıdaki mahkeme güvenlik önlemlerinin değerlendirilmesi, Ukrayna'da La Strada tarafından yakın zamanda düzenlenen bir adli eğitimde hâkimler tarafından önerilmiştir:

Duruşma öncesi güvenlik

- ▶ Mağdur için failin erişiminin olmadığı ayrı bir giriş imkanı sağlanmalıdır;
- ▶ Silahla girişi engellemek için kontrol noktaları belirleyin;
- ▶ Mahkemeye gidip gelirken mağdur için koruma sağlanmalıdır; her koşulda olmasa da, bunun en azından en yüksek tehdit içeren vakalarda yerine getirildiğinden emin olun;
- ▶ Acil bir ihtiyati tedbir veya kısıtlama tedbirinin ihlaliyle ilgili tutuklama gerektiğinde adli koruma hizmetini sunan kurumu olası davranışlar hakkında bilgilendirin ve tüm tarafların bilgilendirilmesini sağlayın;
- ▶ Taraflar duruşmadan önce, tercihen farklı yerlerde, birbirinden ayrı kalmalıdır;
- ▶ Mağdura mahkeme salonunda yardım edecek bir kişinin eşlik etmesine izin verilmelidir;
- ▶ Kısıtlayıcı tedbir kararı verirken, sanığa ve/veya avukatlara hangi güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı hakkında bilgi verin.

Duruşma sırasında güvenlik

- ▶ Oturma düzeni, mağdur ve fail mahkeme salonunda birbirinden ayrı duracak şekilde olmalıdır; duruşma sırasında taraflar arasında bir mahkeme güvenlik görevlisi oturtulabilir;
- ▶ Sanığın mağduru korkutma ve mağdura bakmasını önlemek için mağduru ve faili sanığın mağdurla göz temasını önleyecek şekilde oturtun;
- ▶ Mahkeme salonunda sergilenen davranışları kontrol edin; konuyla alakasız sorular sorulması, mağdurun ifade verirken sözünün kesilmesi, dava ile ilgisi olmayan suçlamalarda bulunulması, mağdurun geri dönmesi yönünde talepler, mağdurun hâlâ faili sevip sevmediğinin sorulması ve mağdurun kişisel bilgilerinin ifşa edilmesi gibi taktikleri yasaklayın;
- ▶ Failin mağdurun adresini istemesine izin vermeyin;
- ▶ Mağdurun ifade verirken hâkime bakması gerektiğini açıklayın;
- ▶ Tarafları, mahkeme salonu içinde veya dışında meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın, kısıtlayıcı tedbirlerin ve acil tedbirlerin ihlali halinde öngörülen cezaların uygulanacağı konusunda bilgilendirin.

Duruşma sonrasında güvenlik

- ▶ Mağdurun mahkemeden failden önce ayrılması önemlidir;
- ▶ Fail, failin ailesi ve arkadaşları, duruşma bittikten sonra binayı terk etmeden önce en az 15 dakika beklemelidirler;
- ▶ Faili izleyin ve mahkemeden ne zaman ayrılabilceğini kendisine bildirin.

Özetle, yakın zamanda kabul edilen ilgili yasalar ve kararlar ve risk değerlendirme formlarının kullanımı dikkate alındığında, bir yargı kılavuzunun oluşturulması son derece yararlı olabilir. Önerilen kılavuz, hukuki işlemler sırasında mağdurların hakları (anladığı bir dilde bilgi edinme hakkı, adli yardım vb.) ve AİHM ve İstanbul Sözleşmesi ile belirlenen, aile içi şiddet davalarında riskin değerlendirilmesi ve davaların karara bağlanması için ilgili kriterler gibi diğer önemli hususları içerebilir.⁵⁷ (Duruşmaya katılmadan önce, duruşma sırasında ve sonrasında mağdurlara sağlanabilecek kontrol listeleri için Ek R ve S'ye bakınız).

57. Toplumsal cinsiyet temelli ve aile içi şiddet mağdurları Ukrayna'da ücretsiz adli yardım alma hakkına sahiptir. 14(13) Maddesi, Ücretsiz Adli Yardım Kanunu, 2011.

3. Hassas tanıklar için usul yönünden sağlanan koruma

İstanbul Sözleşmesinin 56(1) maddesi uyarınca, taraflar “soruşturma ve adli takibatın her aşamasında, tanık olarak özel ihtiyaçları da dâhil olmak üzere, mağdurların hak ve çıkarlarını korumak için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır” denmektedir. Özellikle, 56(1)(d) maddesi uyarınca taraflar bunu:

Mağdurun doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla, iç hukukun usul ilkelerine uygun olarak dinlenmesinin, kanıt göstermesinin, görüşlerini, ihtiyaçlarını ve endişelerini sunmasının ve bunların değerlendirilmesinin sağlanması yoluyla yapar.

Bazı ülkelerin hassas tanıklar için özel ceza muhakemesi kuralları geliştirdiklerinin belirtilmesi önemlidir. 2019 yılında İskoçya, “ceza takibatlarında çocuk tanıkların ve diğer hassas tanıkların delillerinin alınması kapsamında özel önlemlerden yararlanılmasını” öngören Hassas Tanıklar (Suç Delili) (İskoçya) Kanunu’nu kabul etmiştir.⁵⁸ Bu kanun, diğer suçların yanı sıra (insan ticareti ve kadın sunneti dâhil) saldırı, cinsel şiddet, cinayet ve saldırı teşebbüsüne maruz kalan tüm çocuklar ve hassas mağdurlar için uygulanır. Bu kanun uyarınca, istisnai durumlar haricinde, *duruşmadan önce* hassas tanıkların delillerinin alınması gereklidir.⁵⁹ Özellikle, bir yardım görevlisinin bulundurulması veya beyanın önceden alınıp kaydedilmesi gibi özel mahkeme koruma tedbirlerinin uygulanması öngörülmektedir. Ukrayna, hassas tanıkların delillerinin alınması için benzer özel tedbirler öngörecektir. Mevcut ceza muhakemeleri usulü kanununda değişiklik yapmayı veya bu yönde özel bir mevzuat geliştirmeyi değerlendirebilir.

Yargı süreçleri öncesinde, sırasında ve sonrasında çocuk dostu adalet için güvenlik (özel önleyici tedbirler)

Alıntı: Çocuk dostu adaletle ilişkin Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu İlkeleri, s. 22-31.

Tüm yargı süreçlerinde ve yargı dışı süreçlerde veya diğer müdahalelerde, çocuklar korkutma, misilleme ve ikincil mağduriyet dâhil her türlü zarardan korunmalıdır.

Çocuklarla ve çocuklar için çalışan görevliler, gerektiğinde, çocuklarla çalışmaya uygun olduklarından emin olmak amacıyla, iç hukuka uygun olarak ve yargının bağımsızlığına hâle getirmeksizin düzenli denetime tabi tutulmalıdır.

Sanığın bir ebeveyn, bir aile üyesi veya birincil bakıcı olması durumunda çocuklar için özel tedbirler uygulanmalıdır.

Duruşmaların gizli oturum olarak yapılması veya video ya da ses kaydı alınması gibi görüşme yöntemleri kullanılmalı ve bu kayıtlar kabul edilebilir delil olarak değerlendirilmelidir.

Çocukların yer aldığı mahkeme oturumları, çocuğun dikkat aralığına göre uyarlanmalıdır: düzenli aralar planlanmalı ve duruşmalar çok uzun sürmemelidir. Çocukların tam bilişsel kapasitede katılımlarını sağlamak ve duygusal istikrarlarını desteklemek amacıyla, mahkeme oturumları sırasında karışıklıklar ve dikkati dağıtacak unsurlar asgari düzeyde tutulmalıdır.

Uygun ve mümkün olduğu ölçüde, görüşme ve bekleme odaları çocuklara yönelik olarak çocuk dostu bir ortamda düzenlenmelidir.

Çocuklarla yapılan görüşmeler ve çocukların ifadelerinin alınması, mümkün olduğunca, eğitilmiş uzmanlar tarafından gerçekleştirilmelidir. Çocukların yaşları, olgunlukları ve algı düzeyleri ile karşılaşabilecekleri iletişim zorlukları göz önünde bulundurularak en uygun ortamlarda ve en uygun şartlarda delil sunmaları için her türlü çaba gösterilmelidir.

Mağdur veya tanık olan çocuklar görsel-işitsel ifadelerini sunmaya teşvik edilirken, diğer tarafların bu tür ifadelerin içeriğine itiraz etme hakkına da saygı gösterilmelidir.

Çocuk mağdur veya tanık ile sanık arasında doğrudan temas, çatışma veya etkileşimden, çocuk mağdurun talebi olmadıkça mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

Çocuklara, sanıkların bulunmadığı bir ortamda delil sunma olanağı tanınmalıdır.

58. Bkz. Önsöz, Hassas Tanıklar (Cezai Delil) (İskoçya) Kanunu, 2019, erişim adresi: <http://www.legislation.gov.uk/asp/2019/8/enacted?fbclid=IwAR17cLAKRr1URGfhxutsPP76hwiUCuaQS7QqjdWwdWdjw>.

59. 1(3) Maddesi, Hassas Tanıklar (Cezai Delil) (İskoçya) Kanunu 2019.

4. Mahkemenin kalıp yargıları

Ukrayna'daki hâkimlerin, aile içi şiddet vakalarında toplumsal cinsiyete duyarlı, mağdur odaklı bir yaklaşım uygulamanın gerekliliği konusunda farkındalıklarının eğitim yoluyla artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi takdirde, mağdur tekrar travma yaşayabilir ve mağdurun tarafsız bir mahkemede yargılanma ve etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkının ihlali oluşabilir.

Hâkimlerin kalıp yargıları iki şekilde meydana gelebilir. Karar verme sürecinde yasalar ve delillerle desteklenen gerçekler yerine kalıp yargıları uygulayabilir, tatbik ve idame edebilirler. Aynı zamanda, örneğin alt mahkemeler tarafından veya hukuki süreçlerin taraflarınca sergilenen kalıp yargı davranışlarına karşı çıkmayarak bunların idame edilmesini kolaylaştırabilirler. Mahkemelerin kalıp yargılarının adil yargılanma hakkı üzerindeki etkisi geniş kapsamlı olabilir. Örneğin:

- ▶ belli bir şiddet içeren veya detayları duruşma sırasında belirlenecek bir durumda hâkimlerin meydana gelen olaylara ilişkin algılarını çarpıtabilir
- ▶ hâkimlerin cezayı gerektiren suçun niteliğine ilişkin anlayışını etkileyebilir
- ▶ hâkimlerin toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına ilişkin görüşünü etkileyebilir
- ▶ hâkimlerin sanığın suçluluğu hakkındaki algılarını etkileyebilir
- ▶ hâkimlerin tanıkların güvenilirliğine ilişkin görüşlerini etkileyebilir
- ▶ hâkimlerin ilgisiz veya son derece önyargılı delilleri mahkemeye kabul etmesine yol açabilir ve/veya hâkimlerin belirli delillere verdiği değeri etkileyebilir
- ▶ yasal haklara ve korumalara erişimi engelleyebilir
- ▶ hâkimlerin jüri üyelerine verdiği talimatları etkileyebilir
- ▶ hâkimlerin yasaları yanlış yorumlamasına veya yanlış uygulamasına neden olabilir
- ▶ nihai yasal sonucu şekillendirebilir⁶⁰

Kalıp yargılar, kadınların cinsel yönden sağlığının önemine ve annelik rollerinin önceliği ile ilgili ayrımcı sosyal veya kültürel normlara dayanabilir. Geleneksel erkeklik özellikleri (örneğin, kadınları kontrol etme hakkı ve kendi cinsel dürtülerini kontrol edememe), aile içi şiddet ve cinsel şiddet içeren vakalar üzerinde önemli bir etki edebilir. Hâkimlerin yanlılığı, toplumsal cinsiyet temelli suçlar için orantısız olarak düşük ceza verilmesinde ve suçun ağırlığını yansıtmayan bir ceza verilmesinde de görülebilir.

Ayrıca hâkimler, mağdurların haklarının toplumsal cinsiyet ve diğer kalıp yargılara dayalı önceki ihlallerini tespit edebilecek konumdadır ve ayrımcı soruşturmalarda elde edilen delilleri değerlendirirken takdir yetkisi kullanabilirler. Örneğin, polis karakollarında kadınlar istismar edilebilir veya görmezden gelinebilir ve polis ve müfettişler, kadınları orantısız bir şekilde etkileyen suçların soruşturulmasında gerekli özeni göstermeyebilirler. Büyük oranda veya münhasıran mağdurun ifadesine dayanan toplumsal cinsiyet temelli şiddet içeren kovuşturmalarda, soruşturma sırasında gerekli özenin gösterilmediği görülebilir. Müfettişlerin önyargılı olması, sorulamalar ve toplanan deliller de dâhil olmak üzere soruşturmalarda ayrımcılık yapılmasına yol açabilir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları genellikle mağdurun suçlanmasına yol açar, bu da mağdurun kendisine yardımcı olmaktan sorumlu uzmanlar ve kurumlar eliyle tekrar travma yaşamasıyla birlikte ikincil mağduriyetle sonuçlanabilir.⁶¹ Ukrayna'da, paydaşlar aile içi şiddetin niteliği ve döngüsü ile ilgili anlayış eksiklikleri veya yanlış algılar nedeniyle, hâkimlerin olayları genellikle iki eşit taraf arasında bir çatışma olarak gördüğünü, dolayısıyla mağdurun iç hukuk ve uluslararası hukuk uyarınca belirlenmiş haklarını ve korumaları inkar ettiğini belirtmiştir.

60. Bkz. OHCHR, Yargıda stereotipin ortadan kaldırılması: Toplumsal cinsiyet temelli şiddet davalarında kadınlar için adalete eşit erişim, 2014, s. 20, 22.

61. Bkz. Avrupa Konseyi, Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi'nin 52. Maddesi, 2017, s. 15, 16, mağdurun suçlanmasını "bir suçun veya kazanın mağdur(ları)nın kendilerine karşı işlenen suçlardan kısmen veya tamamen sorumlu tutulması halinde meydana gelen değerini düşürmeyi amaçlayan eylem" olarak tanımlamaktadır. Bu suç, hukukçulardan, sağlık ve akıl sağlığı çalışanlarının yanı sıra medya ve yakın aile üyeleri ile diğer tanıklardan gelen olumsuz sosyal tepkiler şeklinde ortaya çıkabilir".

Mağdurun suçlanmasına ilişkin örnekler

Alıntı: Avrupa Konseyi, Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi'nin 52. Maddesi, 2017, s. 16-17.

İntikam almak ya da çocukların velayetini üzerine almak için bunu yapıyor.

Bu sadece aile arasındaki bir anlaşmazlık. Bu aile içinde kalmalı.

Bu kadının hatası.

Kadın durumu bu kadar kötüleştirecek ne yaptı?

Adam kadına hiç vurmadı, bu yüzden gerçekten istismar denilemez.

Adamı terk etmek için neden bu kadar bekledi? Neden adamdan ayrılmıyor ki?

İş stresi yüzünden/çok fazla alkol aldığından olmalı.

Ondan başka kimse adamı suçlamıyor. Herkes onun iyi bir adam olduğunu söylüyor./ Onun iyi bir adam olduğunu biliyorum.

Ben olsam farklı davranırdım.

Hiç adama direnmedi.

Benim ya da benim aile üyelerimin başına böyle bir şey gelemes.

Kadın şiddeti hak etti.

Ayrıca, hâkimlerin idari suçları içeren aile içi şiddet davalarını önemsiz olarak değerlendirerek kapattıkları bildirilmektedir. (Şiddet döngüsü hakkında Ek K'ya bakınız.)

Kadına yönelik şiddet mağdurlarının tekrar mağdur edilmesinin yanı sıra, hâkimlerin kalıp yargıları, tarafsız bir mahkemede yargılanma ve etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkının ihlali ile sonuçlanabilir. Bu, CEDAW Komitesi ve AİHM nezdinde kadına yönelik şiddet içeren davaların konusu olmuştur.

*Karen Tayag Vertido-Filipinler*⁶² davasında, CEDAW Komitesi, Filipinler'in Tayag Vertido'nun kısmen hâkimlerin kalıp yargıları nedeniyle etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkını temin etme yükümlülüğüne uymadığını tespit etmiştir. Söz konusu davada, Komite, davanın "adli işlemlerde uygulanan toplumsal cinsiyete duyarlılık düzeyini" değerlendirmiştir.⁶³ Komite, ulusal mahkemenin mağdurun ifadesinin güvenilirliği ile ilgili değerlendirmesinde:

Kararın, bu durumda akla uygun ve 'ideal bir mağdur'dan beklenilene ya da hâkimin tecavüze maruz kalan bir kadından beklediği akla uygun ve ideal tepkiye uygun davranılmaması gibi çok sayıda kalıp yargıdan etkilendiği sonucuna varmıştır.

V.K.-Bulgaristan davasında, CEDAW Komitesi, "kalıp yargıların kadınların adil yargılanma hakkını etkilediğini ve yargının, nelerin aile içi veya cinsiyet temelli şiddet teşkil ettiğine dair peşin hükümlerine dayanarak katı standartlar oluşturmamaya dikkat etmesi gerektiğini" vurgulamıştır.⁶⁴ Bu bağlamda, Komite şu sonuca varmıştır:

Mağdurun koruma kararı için başvuruda bulunması gereken bir aylık sürenin ardında yatan mantık, eşlerin birlikte yaşayıp yaşamadığının denetlenmesinden ziyade acil mahkeme müdahalelerine imkân sağlamaktır. Bu karar, aile içi şiddetin büyük ölçüde, prensipte devletin kontrolüne tabi olmaması gereken, özel alanın kapsamına girdiğine yönelik yerleşmiş algıyı yansıtmaması bakımından toplumsal cinsiyete duyarlılıktan yoksundur.⁶⁵

Ayrıca kararın nelerin aile içi şiddet teşkil ettiğine dair ayrımcı, basmakalıp bir anlayışa dayandığını ve boşanma ile ilgili hukuk mahkemesi kararının "kadınların evlilikteki geleneksel rollerine dair kalıp yargılar" içerdiğini tespit etmiştir.⁶⁶ Son olarak, Komite, mağdura devlet koruması sağlanmadığını ve mağdurun "mahkeme kararlarına dayanan toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar sonucu ikincil mağduriyet" yaşadığını kabul etmiştir.⁶⁷

62. CEDAW/C/46/D/18/2008, 2010.

63. CEDAW/C/46/D/18/2008, 2010, 8.4. fıkra.

64. CEDAW/C/49/D/20/2008, 2010, 9.11. fıkra

65. CEDAW/C/49/D/20/2008, 9.12. fıkra

66. CEDAW/C/49/D/20/2008, 9.12. fıkra

67. CEDAW/C/49/D/20/2008, 9.14. fıkra

Hâkimler, ayrıca, ikincil travma yaşanmasını önlemek için yargı sürecini proaktif olarak yönetmelidir. Hâkimler mahkeme usullerini mağdurların ve tanıkların özel kapasitesine ve ihtiyaçlarına göre ayarlama yetkisine sahiptirler. Örnekler arasında şunlar yer almaktadır:

- Sorgulamaların gereksiz, müdahaleci, mükerrer veya utandırıcı soruları ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmesi
- İfade verme sırasında sık sık ara verilmesi
- Mahkeme salonunun daha az resmi olacak şekilde değiştirilmesi
- Mahkemede bir yardım görevlisinin tanığın yanında oturtulması

Mahkeme tarafından mahkemeye saygısızlık tedbirlerinin uygulanması ve bir şikayet mekanizmasının bulunması da tehdit edici davranışların yönetiminde önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin 15(1) Maddesi uyarınca, taraflar:

İşbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin mağdurları veya faileri ile ilgilenen uzmanlara bu tür şiddetin önlenmesi ve tespiti, kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaçları ve haklarının yanı sıra, ikincil mağduriyetin önlenmesi hakkında uygun eğitimi sağlar veya bu eğitimleri takviye eder.

Bu tür kalıp yargıların önlenmesi amacıyla, uluslararası standartlar gereğince hâkimler, savcılar ve avukatlara eğitim verilmeli ve toplumsal cinsiyete duyarlılıkları sağlanmalıdır.⁶⁸

5. Tutuklu yargılama ve şartlı tahliye

Genellikle savcılığın ve Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın katkılarıyla, hâkimler, kadına yönelik şiddet içeren vakalarda duruşma öncesi salıverme ve şartlı tahliye konularında da bir karar vermelidir. Bu kararlar, hâkimlerin kendilerinin gerçekleştirebileceği veya alternatif olarak polis ve savcılıktan ve şartlı hüküm için denetimli serbestlik görevlilerinden talepte bulunabilecekleri güncellenmiş risk değerlendirme bulgularına dayanmalıdır.

Yüksek ve hatta orta düzeyde risk içeren durumlarda hâkimler, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 176(1)(5) maddesi uyarınca failin tutuklu yargılanmasını göz önünde bulundurmalıdır. Tutuklu yargılamanın gerekçeleri, sırasıyla mağdur veya tanık üzerinde nüfuz kullanma ve cezai suç işlemeye devam etmekle ilgili 177(1), (3) ve (5) maddeleri uyarınca değerlendirilebilir. Kanun yapıcılar, özellikle mağdurların/tanıkların güvenliğine ilişkin risklere atıfta bulunmak üzere 177(1) maddesinde yer alan listeye bir başka gerekçe eklemeyi veya mevcut gerekçeleri değiştirmeyi değerlendirmelidir.

Aile içi şiddet vakalarında, 177(1) maddesinde belirtilen listenin dışında ek hususlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Suçun ciddiyeti ve şiddeti;
- Silah kullanımı;
- Saniğin ölüme yol açma ihtimali;
- Saniğin sabıka kaydı ve şiddet geçmişi;
- Saniğin mahkeme kararlarına ve yakalama kararlarına uymama geçmişi;
- Ölüm, yaralama, misilleme ve intihar tehditleri;
- Mağdurun korkuları ve
- Mağdura erişim

Özellikle, Aile İçi Şiddet Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte, 178. maddenin 12. fıkrasında öngörülen tutuklu yargılamada değerlendirilecek koşullar listesine bir koşul eklenmiştir. Bu koşul "şüphelinin veya saniğin silaha erişimiyle bağlantılı olarak yarattığı ölüm riski de dâhil olmak üzere yasa dışı davranışların devam etmesi veya tekrarlanması riski" olarak belirtilmektedir. "Ölüm riski"ne yapılan atıf, bir risk değerlendirmesi yapılması gerekliliğini ifade etmektedir. Ancak, hâkimler bu yönde karar alırken yalnızca cinayet riskini değil, ilâve şiddet riskini de göz önünde bulundurmalıdır. Bu hükmün dili, hâkimlerin ölüme yol açmayan şiddeti de tutuklu yargılamaya gerekçe olarak görmesini gerektirecek şekilde değiştirilmelidir.

68. Bkz. örneğin İstanbul Sözleşmesi 15. Maddesi ve CEDAW 33 sayılı Genel Tavsiye Kararı.

Ceza Kanunu'nun 76(2) maddesi, hâkimlerin hüküm giymiş failin şartlı tahliyesine karar kılarken (91. madde uyarınca) özellikle bir koruma kararı çıkarmayı değerlendirmesine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, mevcut uygulamada, polisin koruma kararlarının uygulanmasını sağlamak için hiçbir önlem almadığının ve Ukrayna'da elektronik izlemenin henüz öngörülmediğinin belirtilmesi kayda değerdir. Sonuç olarak, mağdurun yüksek veya orta düzeyde ilâve şiddete maruz kalma riskinin bulunduğu durumlarda, hâkimler failin şartlı tahliyesi yönünde karar vermemelidir. Hâkimler, Ceza Kanunu'nun 76(3)(1) maddesinde öngörüldüğü üzere, hiçbir koşul altında, aile içi şiddet olaylarında failerin mağdurdan özür dilemelerini buyurmamalıdır.

6. Asliye hâkimleri ve idari suçlar

Uygulamada, aile içi şiddet içeren olayların çoğu, asliye hâkimleri tarafından idari bir suç olarak ele alınmaktadır. Aile İçi Şiddet Kanunu, aile içi şiddeti özel bir suç olarak tanımlayan İdari Suçlar Kanunu'nda bir değişiklik öngörmektedir.⁶⁹ İdari Suçlar Kanunu'nun yeni 173-2 maddesi, aile içi şiddet eyleminin gerçekleştirilmesini, failin acil bir ihtiyati tedbiri ihlal etmesini ve adresini kayda geçirmemesini idari bir suç olarak kabul etmektedir. Bu hüküm birkaç nedenden dolayı sorunludur ve söz konusu bu nedenle burada ve aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.⁷⁰

Aile İçi Şiddet Kanunu, ayrıca, asliye hâkimlerinin faileri özel fail tedavi programlarına yönlendirmelerini sağlamak üzere İdari Suçlar Kanunu'nda değişiklik yapılmasını öngörmektedir.⁷¹ Bununla birlikte, kanundaki önemli bir boşluk sebebiyle, ne Aile İçi Şiddet Kanunu ne de İdari Suçlar Kanunu asliye hâkimlerinin kısıtlayıcı tedbir alma olasılığını öngörmektedir. Hukuki çerçeve, mağdurların korumaya erişimini mümkün olduğunca kolaylaştırmalı, mağdurun koruma istemesi önünde ek yükler oluşturmamalıdır. Aile İçi Şiddet Kanunu⁷² ve İdari Suçlar Kanunu, asliye hâkimleri tarafından kısıtlayıcı tedbirlerin alınmasını sağlayacak şekilde değiştirilmelidir.

Asliye hâkimleri; polis ve diğer ceza yargılama organları tarafından oluşturulan risk değerlendirmelerine erişebilmeli, risk değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesine katılmalı ve ceza ve hukuk hâkimleri için yukarıda belirtilen öneriler doğrultusunda mağdurlara yönelik mahkeme içinde ve dışında gerekli koruma önlemlerini temin etmelidir. Asliye hâkimlerine aile içi şiddet vakaları kapsamında ortaya çıkan sorunların ele alınmasına yönelik araçlar ve en önemlisi mağdurların fiziksel ve zihinsel sağlıklarının korunması için gerekli araçlar sunulmadan onlara bu vakalar üzerinde yetkinlik kazandırılması çok bir anlam taşımamaktadır.

C. Savcılar için risk değerlendirmeleri

Savcıların asıl rolü, bir aile içi şiddet davasının cezai yönleriyle ilgilenmek olsa da, savcıların aile içi şiddetin dinamiklerini ve aile içi şiddetin mağdurun yaşamının yanı sıra hukuki süreçler üzerindeki etkisini de anlamaları önemlidir (Şiddet döngüsü hakkında Ek K'ya bakınız). Hukuki süreçlerin etkinliğini sağlamak amacıyla, bu süreçler boyunca mağdurun güvenliğine ve desteklenmesine özellikle dikkat edilmelidir. Savcılar, alınacak herhangi bir önlemin mağdurun güvenliği üzerindeki etkisini değerlendirmesi ve müdahale sonucunda ilâve şiddet riskinin artmamasını sağlaması zorunludur. (Savcılar için önerilen eylemler ve hususlar hakkında kontrol listesi için Ek G'ye bakınız).

Şu anda, savcılar herhangi bir risk değerlendirmesi yapmamaktadır. Aile içi şiddetin 2019 yılında suç olarak kabul edilmesinden bu yana dava sayısında artış yaşanmasına rağmen, henüz Ceza Kanunu'nun 126. maddesi uyarınca yaygın bir şekilde suç olarak yargılanmamaktadır. Dahası, toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarıyla çalışmaya ayrılmış özel bir birim bulunmamaktadır. Ukrayna'daki uygulamanın uluslararası standartlarla ve Avrupa Konseyi üyesi diğer ülkelerdeki uygulamalarla uyumlu hale getirilmesi için her üç özellik açısından da uygulamada değişiklik yapılması önerilmektedir. Örneğin; Gürcistan, kadına yönelik her türlü şiddeti suç olarak kabul etmiş⁷³ ve her ikisi de risk değerlendirmesi yapmak üzere uzman polis ve savcılık birimleri kurmuştur.⁷⁴

69. Aile İçi Şiddet Kanunu, Kısım IX, 3(1) maddesi, İdari Suçlar Kanunu'na 1732. maddenin eklenmesini öngörmektedir.

70. İlk olarak, 1732. madde, suçların ne zaman cezai ve ne zaman idari suç olarak ele alınacağı konusunda belirsizlik yaratan aile içi şiddete yönelik paralel bir çerçeve oluşturmaktadır. İkinci olarak, acil tedbir kararlarının ihlalleri cezalandırılmalıdır. Son olarak, hüküm, diğer yaptırımlar arasında para cezasını öngörmekle birlikte, bu etkili bir caydırıcı unsur değildir.

71. Aile İçi Şiddet Kanunu, Kısım IX, 3(1) maddesi, İdari Suçlar Kanunu'na 391. maddenin eklenmesini öngörmektedir.

72. Aile İçi Şiddet Kanunu'nun 26(10) maddesi, cezai takibat durumunda sadece kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanmasını öngörmektedir.

73. Örneğin, Mayıs 2017 itibarıyla, Gürcistan Ceza Kanunu'nun 1332. maddesi, herhangi bir gerekçeyle kadın sünnetini yasaklamaktadır. Bu, kadın sünnetinin, bir kadının yaşamı veya sağlığı için gerekli olduğu durumlar dışında, kısmen veya tamamen infibülasyonun veya bir kadının dini, etnik, ulusal veya diğer gelenekler kapsamında kadın sünnetine zorlanması veya başka nedenlerle cezalandırılması anlamına gelir. Israrlı takiple ilgili cezai sorumluluk, 1511. madde uyarınca Gürcistan Ceza Kanunu'nda kabul edilmiştir.

74. Gürcistan İçişleri Bakanlığı, 12 Ocak 2018 tarihinde bakanlık kararı uyarınca kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete müdahaleyi güçlendirmek amacıyla İnsan Hakları Koruma Daire Başkanlığı'nı kurmuştur. Aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, cinsel şiddet, ayrımcılık nedeniyle işlenen suçlar, nefret suçları, insan ticareti ve reşit olmayan kişilerce işlenen ve/veya bu kişilere yönelik suçlara zamanında müdahale edilmesini ve etkili soruşturma yürütülmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, Gürcistan Hapis Kanunu'nun 451. maddesine göre, cezaevi idaresi, kadına yönelik şiddet/aile içi şiddet uygulayan bir fail serbest bırakılmadan önce derhâl İçişleri Bakanlığı'na bilgi verecektir.

1. Bilgi toplama ve risk değerlendirme kriterleri

Savcılar için risk değerlendirmeleri, davaya değerli arka plan bilgileri sunabilir. Misilleme ve ilâve şiddet korkusunun savcılar açısından sonuçları olacağından, savcının polis veya başka bir kurumun sistematik bir risk değerlendirmesi yapıp yapmadığını bilmesi önemlidir. Bazı ülkelerde, risk değerlendirmeleri polis tarafından yürütülür ve daha sonra savcılığa yönlendirilir.⁷⁵ Savcılar, Birleştirilmiş Sicil faaliyete geçene kadar rutin olarak her vaka için risk değerlendirmesinin bir kopyasını polisten talep etmelidir.

Savcılar, riske ilişkin aşağıdaki bilgileri edinmelidir:

- Mevcut suça dair polis raporları
- Polis memurlarından/müfettişlerden elde edilen ek bilgiler
- Acil çağrılar, aynı faile ait geçmiş polis raporları
- Aynı failin önce de tutuklanmış veya hüküm giymiş olması
- Mağdurun avukatına izin vermesi durumunda, mağdurun avukatının ifadeleri
- Kısıtlama tedbirleri için dilekçeler ve destekleyici belgeler
- Eski hüküm öncesi soruşturma raporları
- Denetimli serbestlik durumu ve/veya uygunluk raporları.

Genel olarak, savcı, mağdur için ilâve şiddetin tehlikeleri ve riskleri ile ilgili konuları tartışmak ve durumu bütünüyle kavramak için diğer kolluk kuvvetleri ve hizmet sağlayıcılarla yakından işbirliği yapmalıdır. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin 51. maddesi, yalnızca kolluk kuvvetlerini değil, aynı zamanda ilgili tüm yetkili makamlarla yapılan işbirliklerini, şiddet riskinin değerlendirilmesi ve yönetiminden sorumlu tutmaktadır.

Savcılık risk değerlendirmeleri diğerleriyle aynı kriterlere dayanmaktadır. Savcılar risk değerlendirmeleri yürütürken aşağıdaki bilgileri toplamalıdır:

Önceden mağduriyet yaşanıp yaşanmadığı

- Saldırının türü, ciddiyeti ve sıklığı
- En son saldırının tarihi
- Olayın şiddeti: boğma, yakma, kalıcı fiziksel hasar, baş yaralanmaları, silah kullanımı, cinsel saldırı ve zorlama, uyuşturucu madde ile uyuşturma, zehirlenme, hapsetme
- Önceki saldırılarda meydana gelen ciddi yaralanma
- Bu mağdura yönelik gerçekleştirilen önceki şiddet olaylarının geçmişi ve niteliği
- Sürekli korkutma, zorlama ve şiddet düzeni
- Herhangi bir şiddet eylemi düzeninin ve kime yönelik gerçekleştirildiğinin tanımlanması
- Şiddetin derecesi
- Mağdurun kimliği ve yaralanmaların nedeni
- Hangi kişilerin korku duyduğunun ve neden korktuklarının tanımlanması (çocuklarını, evini, işini kaybetmek vb. gibi fiziksel olmayan korkular dâhil)
- Hamilelik sırasında veya doğumdan kısa bir süre sonra mağdurun saldırıya uğraması
- Mevcut veya geçmiş koruma kararları
- Reddedilen geçmiş aile içi şiddet suçlamaları, polisle veya savcılıkla aile içi şiddete ilişkin geçmiş temaslar

Failin uyuşturucu ve alkol sorunları

- Alkol veya uyuşturucu kullanımı

Failin takıntılı/sahiplenici davranışları ve aşırı kıskançlık

- Kıskanç veya kontrol edici davranışlar

75. Bu, ön saftaki aktörler olarak polisin eğitimi girişimlerine odaklanmak için Ukrayna'da önerilen ilk adım olabilir.

- Mağdurun yardım istemesi halinde korkutmaya maruz kalması
- Kontrol edici davranışın niteliği: gelecekte yaralama veya ölüm tehditleri (tehdit ne kadar spesifik olursa, risk de o kadar büyüktür), silah kullanma tehditleri, çocukları kaçırmaya veya ziyaret haklarını reddetme tehditleri, açıkça ve başkalarının önünde yapılan tehditler
- Varsa, mağduru kovuşturmayla katılmaktan caydırmak için kullanılan tehditlerin veya zorlamaların türü

Failin akıl sağlığı geçmişi (intihar düşünceleri, planları, tehditleri ve geçmiş girişimleri)

- Cinayet veya intihar tehditleri
- Depresyona yönelik deliller
- Paranoyak düşüncelere yönelik deliller
- Akıl sağlığı veya duygusal sorunlara ilişkin geçmiş

Failin mağduru veya çocuklarını öldürme tehditleri

- Mağdur veya çocuklara zarar vermeye yönelik tehdit türü
- Mağdurun, failin savcılarla işbirliği yapmasından dolayı misilleme amacıyla çocukları götürceğinden korkması
- Çocukların suça, diğer şiddet olaylarına veya tehditlere tanıklık etmesi

Failin ev dışındaki ortamlarda şiddet kullanması

- Sabıka geçmişi ve başka derdest suçlamaların olup olmadığı
- Başkalarına yönelik önceki şiddet geçmişi ve bu şiddetin niteliği (örneğin, önceki ilişkilerinde şiddet geçmişi)

Artan şiddet veya sindirmeye ilişkin deliller

- Israrlı takip davranışı
- Silah kullanımı
- Cinsel istismar
- Hayvan istismarı
- Mala hasar veya geleceğe dönük mala zarar verme tehditleri
- Rehin alma
- Mağdurun yaş, engellilik, hamilelik nedeniyle artan hassasiyeti

Failin silah sahibi olup olmadığı, silahlara erişimi, silahlara aşinalığı ve silahlara hayranlık derecesi

- Ateşli silahlara erişim/silah bulunabilirliği

Failin mahkeme kurallarına saygı gösterme eğilimi

- Mahkeme kararlarının ihlalinin kaydı
- Duruşma öncesi tahliye veya denetimli serbestlik kurallarına uyulmamasının kaydı
- Bir fail tedavi programına daha önceden katılım

İlişkinin durumu

- Mağdur ve failin birbirinden ayrı veya uzakta yaşayıp yaşamadığı
- Mağdurun kaçma sürecinde oluşu
- Aile içi veya başka türde davanın durumu
- Mağdurun derhâl ilişkiyi sonlandırma, ayrılma veya boşanma girişimi; çocuğun velayetinin derhâl değiştirilmesi ve/veya mağdurun ikamet yerinin derhâl değiştirilmesi

Savcılar için risk değerlendirme aracı kabul edildikten sonra, kontrol listesi veya ayrık veri koleksiyonu olarak kullanılmak yerine, öncelikle mağdurla diyalogun geliştirilmesi amacıyla kullanılmalıdır. Risk değerlendirme

aracı, şiddet olaylarının nasıl meydana geldiğini ve bu olayların genel bağlamını anlamada savcılara yardımcı olacaktır. UNODC şu şekilde öneride bulunmaktadır:

Bu riskler ve tehlikeler üzerindeki bir tartışmaya bir mağdurun da dâhil edilmesi sonucunda, sadece belirli olayların veya davranışların nasıl meydana geldiğine ilişkin basit gerçeklerin öğrenilmesiyle kalmayıp, aynı zamanda bu özel durumun meydana gelme şekli ve genel bağlamı hakkındaki eksiklikler anlaşılacak savcılarının elindeki bilgilerin artırılması sağlanır. Savcılar, tüm mevcut bilgileri kullanarak riski analiz etmeli ve olayların bütününe dayanarak karar vermelidir.⁷⁶

Risk değerlendirmesi, savcının şiddet riskini azaltmasını, mağdurun kendini güvende hissetmesini sağlamasını ve cebirle kontrol ile ilgili olduğu ölçüde suçun niteliğini kavramasına olanak tanıyacaktır. Mağdurla kurulan temaslar ayrıca evsizlik, yoksulluk, cezai kovuşturma, çocuklarını ve aile yardımını kaybetme gibi mağdurun diğer korkularını ve yüz yüze kaldığı riskleri de ortaya çıkaracaktır. Savcılar bu bilgileri, sanığın önünde açık mahkemede değil, özel bir ortamda talep etmelidir. Bu, sağlanan bilgilerin doğruluğunu artırmanın yanı sıra mağdura bilgi ve kaynak sunma olanağı da tanıyacaktır.

Aile içi istismarın değişken niteliği göz önüne alındığında, mağdurlar risk kategorilerine girip çıkacaktır. Savcılar (aynı zamanda polis ve hâkimler) cezai takibatın tüm aşamalarında bunun bilincinde olmalıdır. Bazı davacılar, polise bildirimde bulunmasının ardından, suçlama kararının onaylanmasından sonra veya davanın düşmesi ya da şüphelinin beraat etmesi durumunda özellikle yüksek risk altında olabilir. Savcılar, mağdur yönetimi kararlarında ele almak üzere her zaman polisin en güncel risk değerlendirmelerinin hazır bulunduğundan emin olmalıdır. Bazı yetki alanlarında olduğu gibi polis tarafından ilâve risk değerlendirmelerinin yapılması talep edilebilir veya bunlar savcılık tarafından yapılabilir. Müteakip risk değerlendirmeleri davacının durumunda bir değişikliği ortaya çıkarabilir veya failin suçunun şiddetinin veya sıklığının artmış olabileceğini veya bazı durumlarda istismarın ve riskin sona erdiğini gösterebilir.

Savcılar acil tedbir veya kısıtlayıcı tedbir kararları verilirken müdahil olmasa da, bu tür bir kararın verilip verilmediğini ve bu kararın ihlal edilip edilmediğini bilmelidirler. Acil ihtiyati tedbir kararlarının ihlalleri cezalandırılmalıdır.⁷⁷ Savcılar, mağdurlara cep telefonu veya polisin kişisel korumasını sağlama talepleri de dâhil olmak üzere, kısıtlayıcı tedbir alma yetkisine sahip olmalıdır. Savcılar, istedikleri zaman failin önleme amaçlı gözaltına alınmasını talep edebilmelidir. Yukarıda belirtildiği gibi, "risk değerlendirmeleri yapılırken, daima bir mağdurun karşılaştığı güvenlik risklerinin olay bazında, standart usuller doğrultusunda ve tüm ilgili aktörlerle işbirliği ve koordinasyon içinde yönetilmesine yönelik bir plan da hazırlanmalıdır."⁷⁸

Fail tutuklanıp alıkonulsa bile, savcılar mağdura davalının cezaevinden kendisiyle temasa geçip geçmediğini ve bu temasların mağduru kovuşturmaya katılmaktan veya tanıklık etmekten caydırmaya yönelik olup olmadığını sormaya devam etmelidir. Failler genellikle kendisine itaat edilmesini sağlama girişimiyle mağduru ve hatta mağdurun çocuklarını telefonla arayarak onları manipüle etmek amacıyla güç kullanır ve baskı kurarlar. Ukrayna'da faillerin cezaevinden arama yapmalarına yasal olarak izin verilmese de, bu pratik devam etmektedir.

2. Kovuşturmaya ilişkin hususlar

Savcılar açılan davaların zamanlamasında, mağdurun güvenliği ve kapsamlı soruşturma arasındaki dengeye dikkat etmelidir. Hızla dava açılması gelecekte istismar meydana gelmesini önleyebilir ve sanığın mağdurla yeniden ilişki kurmasını engelleyebilir. Dava açılmaması durumunda, mağdur bilgilendirilmeli ve gelecekteki kovuşturmalar için dava kapsamında kullanılmayan olay raporunun bir kaydı tutulmalıdır.

Savcılar, teşebbüs suçlamaları ve ağırlaştırıcı sebepler de dâhil olmak üzere diğer suçlamalara ilişkin delilleri dikkatle incelemelidir. Diğer suçlamaların dâhil edilmesi, savcılığın hedefleri yönünde ilerleme sağlayabilir, sanık hakkında tam bir resim sunabilir ve cezada pazarlık konusunda yardımcı olabilir.⁷⁹ Yaygın olarak delille desteklenebilecek suçlamalar şunlardır: saldırı, darp, soygun, gasp, hırsızlık, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, ısrarlı takip, cezai tehditler, adam kaçırmaya ve çocuğun hayatını tehlikeye atma. Savcılar, ayrıca, istismarın ciddiyetinin yanı sıra suçun sürekliliğini belirlemeye yardımcı olabilecek davaların birleştirilmesini de düşünmelidir.

76. UNODC, Kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı etkili kovuşturma müdahaleleri el kitabı, 2014, s. 54.

77. Ceza Kanunu'nun 3901. maddesi uyarınca kısıtlayıcı tedbir ihlalleri cezalandırılmaktadır.

78. Avrupa Konseyi, Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Yasaklama Kararları: İstanbul Sözleşmesi'nin 52. maddesi, 2017, s. 53.

79. Gürcistan gibi bazı ülkeler, toplumsal cinsiyet temelli şiddeti içeren davalarda pazarlık anlaşmalarını önleyen iç kovuşturma politikaları geliştirmiştir.

Mağdurun mahkemeye çıkmaması, aile içi şiddet davalarında nadir görülen bir durum değildir. Bunun nedeni kolluk kuvvetlerinden kaynaklı ikincil mağduriyet korkusu, tehdit ve baskı, ailenin desteğinin olmaması, ekonomik bağımlılık veya uzlaşma olabilir. Dahası, bu suçlar çoğu kez özel alanda, başka tanığın bulunmadığı bir ortamda işlenir. Sebep ne olursa olsun, kolluk kuvvetleri mağdurların beyanlarına dayanmaksızın delil toplama zorluğuyla karşı karşıyadır. Mahkemeye çıkmama sorunlarının etkili bir şekilde ele alınmasında savcılığın takdir yetkisi zorunludur. Savcılar, şiddet döngüsü ve bunun kovuşturma üzerindeki potansiyel etkisi konusunda eğitim almalıdır (Şiddet döngüsü hakkında Ek K'ya bakınız).

Mağdurun ifadesi olmaksızın kovuşturma yapmak için kolluk kuvvetleri, diğer delil kaynaklarını belirlerken yaratıcı ve proaktif olmalıdır. Bu bağlamda, savcılar soruşturmanın denetimini yürütür ve delil toplamada müfettişlere rehberlik edebilir. Örneğin; bilirkişi beyanı travmanın hafıza üzerindeki etkisini ve mağdurun olayı bildirmede gecikme sebebinin açıklanmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, psikolojik veya duygusal şiddete ilişkin delillerin desteklenmesinde bilirkişilerden yararlanılabilir. Savcılar, meydana gelen olayda önem taşıyabilecek ilgili her yorumu veya tepkiyi belgelemekle görevli ilk müdahale ekipleri tarafından toplanan delillerden de yararlanabilirler. Örneğin; failin "O bunu hak etti! Beni nasıl kıskırttığını görmeliydin" şeklindeki ifadeleri, daha sonra, mağdurun ifade vermeyi reddetmesi gibi durumlarda, duruşmada diğer delillerle birlikte kullanılabilir. Bu tür anlık ifadeler, mağdurun güvenilirliğinin sorgulanması durumunda destekleyici delil olarak da kullanılabilir. Olay yerinde diğer tanıkların yaptığı anlık yorumlar da kayda alınmalıdır.

DELİL KONTROL LİSTESİ

Alıntı: Avrupa Konseyi, *Kadınların Adalet Erişiminin Sağlanması Hakkında Hâkimler ve Savcılar için Eğitim Kitapçığı*, s. 79.

- ▶ Olay yerindeki veya mağdurla veya şüpheliyle diğer etkileşimlerde bulunan polis memurlarının ifadeleri.
- ▶ Risk değerlendirme formları
- ▶ Komşuların veya diğer tanıkların (örneğin, arkadaşlar, çocuklar, öğretmenler, iş arkadaşları, kadın kriz merkezleri personeli ve sığınma evleri vb.) ifadeleri
- ▶ Acil çağrı kayıtları/polis sevk çağrıları
- ▶ CCTV (kapalı devre güvenlik kameraları) kayıtları (bu tür kayıtların özellikle ısrarlı takip veya taciz durumlarında yararlı olduğunu unutmayın).
- ▶ Yaralanmanın ve olay yerinin fotoğrafları veya videoları (maddi hasar fotoğrafları dâhil).
- ▶ Sağlık geçmişi/sağlık raporları (acil tedavi geçmişinin yanı sıra diş kayıtları, uzman hekimlerce yapılan muayeneler gibi istismar geçmişini gösteren raporlar).
- ▶ Olay yerinden edinilen adli tıp belgesi
- ▶ Önceki vukuat geçmişi (örneğin, failin sabıka kaydı; geçmiş sınır dışı etme/ koruma kararları; idari cezalar).
- ▶ Aile içi şiddet konusunda takip edilmeyen önceki raporlar
- ▶ Özellikle failin mağduru tehdit ettiği yönünde delil teşkil edebilecek iletişim (notlar, mektuplar, e-postalar, kısa mesajlar, Facebook/WhatsApp paylaşımları, vb.)
- ▶ Failin kötü karakterine dair deliller
- ▶ Özellikle şiddetin mağdur üzerindeki etkisini, tecavüz mağdurlarının yaygın davranışlarını ve tepkilerini, şiddet döngüsü veya örselenmiş kadın sendromu vb. gibi kavramları açıklayabilecek bilirkişi beyanı veya tanıkların ifadesi

Ayrıca, delil sunabilecek tanıkların belirlenmesi süreci sadece görgü tanıklarıyla sınırlı kalmamalıdır. Birçok kişi davanın ayrıntılarıyla ilgili bilgi sağlayabilir. Örneğin; komşular, aile içi çatışmalar sırasında duydukları sesler hakkında bilgi sahibi olabilir, mağdurların akrabaları veya güvendikleri kişiler, mağdurun daha önce kendileriyle paylaştığı hadiseleri anlatabilir. Öğretmenler ve okul idari personeli, çocuklar ve okula devamları veya hanede şiddete yönelik diğer olası davranışsal belirtiler hakkında bilgi sağlayabilir.

Tanığın mahkemede ifade vermemesi halinde delil olarak kullanılacak mağdurun açık ve kapsamlı bir ifadesinin dava dosyasında bulunduğundan emin olunması savcılar için iyi bir uygulamadır. Mağdurun ifadesi, adalet

sürecinin her aşamasında, özellikle cinsel şiddet içeren olaylarla ilgili gereksiz ve tekrarlayan sorgulamalardan mağdurun korunması amacıyla kullanılabilir. Mağdurun ifadesi yazıya geçirilebilir veya videoya kaydedilebilir.⁸⁰

Dava hazırlığının bir başka önemli yönü ise, savunma tarafından önyargılı, utandırıcı veya zararlı delillerin, özellikle de tanıya zarar verebilecek, ancak davada değeri olmayan veya davayla ilgisi bulunmayan (örneğin, geçmiş cinsel davranışlar, itibar, madde bağımlılığı vb. ile ilgili deliller) sunulması ihtimalini öngörmek ve buna hazır olmaktır. Kadına yönelik şiddet olaylarında sıklıkla, kadının davranışı, kıyafeti, özel yaşamı hakkında cinsiyetçi kalıp yargılar ve varsayımlara dayalı deliller sunmak amacıyla müdahaleci sorgulama yöntemi kullanılır. Savcılar yargılanmakta olan olayla ilgisi olmayan ve önyargılı nitelikteki kötüleyici delillere itiraz etmeye ve mağdurları/tanıkları bu tür durumlardan korumaya hazır olmalıdır. Yukarıda açıklandığı gibi, hâkimler aynı zamanda yargılama sürecini yönetmeli ve dikkatin sanığın suçluluğunun veya masumiyetinin belirlenmesi yerine mağdurun kişiliğine ve güvenilirliğine çevrilmesi durumunda müdahale etmelidir. Gerçekten de, yalnızca mağdurun beyanına dayanmayan delillere dayalı bir vaka, mağdurun güvenilirliği ile ilgili sorunlara daha dayanıklıdır.

3. Tutuklama, tutuklu yargılama ve kefalet koşulları

Tutuklama, tutuklu yargılama ve kefalet ile ilgili kararlarda ceza yargılama sistemine katılım bazı mağdurlar için son derece tehlikeli olabileceğinden, mağdurların korunmasını sağlamada savcıların rolü çok önemlidir. Koruma önlemleri genellikle duruşmadan önce uygulanırken, gerekli olduğu sürece bu önlemlere devam edilmelidir.

Savcılar genellikle mahkeme öncesi duruşmalarda (ön duruşma, kefalet duruşmaları, iddianamenin sanığa tebliği) şüphelinin serbest bırakılma koşullarına ilişkin hükümetin ve mağdurun görüşlerini temsil etme rolünü yerine getirir. Savcılar, tutuklu yargılama talep edip etmeme veya salıverme halinde bunun hangi koşullar altında yapılacağı dâhil tüm seçenekleri dikkatle gözden geçirmelidir. Seçenekleri gözden geçirirken, savcılar gelecekte şiddet meydana gelme riskini değerlendirmeli ve mağdurun görüşlerini almak amacıyla kendisine danışmalıdır.

Savcılar ayrıca, şüphelinin daha önce tahliye koşullarını veya mağdurla ilgili diğer mahkeme kararlarını (örn. koruma kararları) ihlal edip etmediği hakkında bilgi toplamalıdır.⁸¹ Tekrar suç işleme eğilimi varsa, savcı tutuklu yargılama talebinde bulunabilir. Ön duruşmada, savcı şüphelinin akıl sağlığının değerlendirilmesinin uygun olup olmadığına karar vermelidir. **Mahkeme öncesinde salıverme koşulları, mağdurun ve ailesinin güvenliğine öncelik vermelidir.**

Kefalet hakkı, mağdurun yaşam hakkı ile fiziksel ve zihinsel sağlığı arasında denge kurmalıdır. Savcıların kadına yönelik şiddet olaylarında ne zaman kefaletle karşı çıkmaları gerektiği konusunda yardımcı olacak kılavuz bulunmalıdır. Özellikle, bir risk değerlendirme tespitine bağlı olarak daha fazla şiddet meydana gelme riskinin bulunduğu durumlarda kefalet talebi reddedilmelidir. Bu risk değerlendirmesi, kefalet duruşmasından önce gerekli tüm bilgilerin elde edilmesini sağlamak amacıyla mağdur, polis ve denetimli serbestlik görevlilerine destek ve yardım sağlayan diğer kurumlarla işbirliği içinde yapılmalıdır.

Aile İçi Şiddet Kanunu'nun kabul edilmesi ile, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na "şüpheli veya sanığın silaha erişimi ile bağlantılı olarak oluşan ölüm riski de dâhil olmak üzere yasa dışı davranışların devam etmesi veya tekrarlanması riski"ne ilişkin 178(1)(12) maddesi eklenmiştir. Dolayısıyla, duruşma öncesi salıvermenin tespiti için güncel bir risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, tutuklu yargılama kararının tespitinde ölüme yol açmayan şiddet de kefaletle salıverme talebinin reddi için bir gerekçe olarak görülmelidir.

Kefalet koşullarını savunurken, savcı aşağıdaki faktörleri göz önünde bulundurmalıdır: suçun ciddiyeti ve şiddeti; silah kullanımı; sanığın öldürme riski; sanığın sabıka kaydı ve şiddet geçmişi; sanığın mahkeme kararlarına ve olağanüstü kararlara uymama geçmişi; ölüm, yaralama, misilleme ve intihar tehditleri; mağdurun korkuları; ve mağdura erişim. Özellikle savcılar, failler tutuklanır tutuklanmaz ateşli silahlara mahkeme tarafından el konulması için her türlü adımı atmalıdır.

Savcılar, mahkemenin karar vermesine yardımcı olmak için mahkemeye mağdurun güvenliği ile ilgili tüm bilgileri sağlamakla yükümlüdür. Savcılar (ve mahkemenin emrindeki denetimli serbestlik görevlileri) mahkeme öncesi salıverme duruşması bağlamında mahkemeye aşağıdaki bilgileri sağlamalıdır:

- ▶ Şiddet geçmişi olup olmadığı
- ▶ Mağdurun daha fazla şiddet meydana gelmesinden korkup korkmadığı ve bu korkunun temeli

80. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 224(5) maddesi, sorgulama sırasında fotoğraflanan veya ses veya video yoluyla kaydedilen delillerin eklenmesine izin vermektedir.

81. Bu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 178(1)(9) Maddesi kapsamında dikkate alınması gereken bir faktördür: "şüphelinin, sanığın gözlemlenmesi, daha önce uygulandıysa, uygulanan önleyici tedbirlerin koşulları".

- Mağdurun sanığın salıverme şartlarından birine, özellikle irtibat kurmama kararına uyma ihtimali hakkındaki görüşü
- Sanığın alkol ya da uyuşturucu sorunu ya da akıl hastalığı geçmişi olup olmadığı
- Sanığın yargı kararlarını ihlal geçmişi olup olmadığı
- Önceki tüm aile içi şiddet suçlamalarının ve mahkumiyetlerinin ayrıntıları
- Sanığın ateşli silahlara veya diğer silahlara sahip olduğuna ilişkin delil (ruhsat, tescil gibi).

Savcılar, sanığın serbest bırakılması durumunda mağdura bildirimde bulunmalı, mağdura serbest bırakılma koşullarını açıklayan kararın bir kopyasını vermeli ve sanığın koşullardan herhangi birini ihlal etmesi durumunda kiminle iletişime geçilmesi gerektiği hakkında bilgi sunmalıdır.

4. Dolaylı mağdur olarak çocuklar

Savcılar, davacının çocukları olması veya davacı ile düzenli temas içinde olan başka çocukların olması (örneğin, ailenin başka bir üyesi) durumunda, bir risk değerlendirmesi yapmalı veya kendileri için risk değerlendirmesi yapmak üzere polise başvurmalıdır. Davacının, çocukların ve diğer bakmakla yükümlü olunan kişilerin ya da aile üyelerinin güvenliğini koruma boyunda dikkate alınmalıdır.

Çocuk mağdurların tespiti, Aile İçi Şiddet Kanunu'nun 10. maddesinde ele alınmaktadır. Bu maddeye göre:

Şiddet mağdurlarının tespit edilmesi, çocuklara yönelik şiddet uygulandığına ilişkin beyanların ve raporların dikkate alınması, bu çocuklara sosyal koruma sağlanmasına ilişkin düzenlemeler, Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan usule uygun olarak gerçekleştirilir.

Aile İçi Şiddet Kanunu, çocukları, şiddetin hem doğrudan hem de dolaylı mağdurları olarak kabul etmektedir. Çok sayıda vakada, daha önce şiddete maruz kalmamış olan çocuklar, mağdurun ayrılma girişimlerinin ardından fail tarafından kaçırılmakta veya öldürülmektedir. Bu, 2020 yılında, sadece fail çocuklarla değil, aynı zamanda mağdur çocuklarla çalışmaya başlayacak olan Başsavcılık Çocuk Adaleti Daire Başkanlığı için önemli bir husustur. Bununla birlikte, bu politika yalnızca ağırlaştırıcı sebepler olarak nitelendirilen, küçüklere yönelik suçların doğrudan mağduru olan çocuklar için geçerli olacaktır. Yani, dolaylı çocuk mağdurların korunması konusunda bir boşluk bulunmaktadır.

Aile İçi Şiddet Kanunu'nun 1. maddesi, dolaylı şiddete uğrayan çocukları mağdur olarak nitelendirmesine rağmen, polis, sosyal yardım çalışanları veya savcılık makamları mağdur olarak bu çocukların ihtiyaçlarını ele almamaktadır. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin 22(2) maddesinde, taraflar "uzman kadın destek hizmetini tüm kadın mağdurlara ve çocuklarına sağlar veya buna yönelik düzenleme yapar" denmektedir. Benzer şekilde, çocuk tanıklara ilişkin 26(2) maddesinde, tanık koruma önlemleri "bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet tanığı çocuğun yaşına uygun psikososyal danışmayı içerir ve çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurur" denmektedir.

Başsavcılık Çocuk Adaleti Daire Başkanlığı, çocuk haklarının ve güvenliğinin korunmasını sağlamak için aile içi şiddet davalarına proaktif şekilde katılabilir. İlk olarak, müfettişlerin, soruşturmalar kapsamında çocuğun haklarını ve güvenlik risklerini ele almasını isteyebilirler. Savcılar, aynı zamanda, hâkimin riske bağlı olarak velayet ve ziyaret haklarını kısıtlamasını da talep edebilir. İstanbul Sözleşmesi'nin 31. Maddesinde şu şekilde belirtilmektedir:

1. Taraflar, çocukların velayet ve ziyaret haklarının belirlenmesinde işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, herhangi bir ziyaret veya velayet hakkının, mağdurun veya çocukların haklarını veya güvenliğini tehlikeye düşürmemesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

D. Denetimli serbestlik görevlileri için risk değerlendirmeleri

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, Adalet Bakanlığı'nın bünyesinde bulunan nispeten yeni bir yapıdır. Bu raporda ele alınan paydaşların çoğunluğu mağdur üzerine odaklanırken, denetimli serbestlik görevlileri failin tekrar suç işleme riskine odaklanmaktadır. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, ceza yargılama sürecinde, duruşma öncesi, duruşma sonrası ve cezaevinden erken tahliye sonrası olmak üzere üç aşamada fail odaklı ihtiyaç ve risk değerlendirmesi yürütmektedir. Risk açısından, tekrar suç işleme risklerini ve toplum için tehlike düzeyini değerlendirir. Daha sonra mahkeme öncesi salıverme ve şartlı bir hüküm uygulanıp uygulanmaması konusunda öneriler sunar. Mahkeme öncesi salıverme değerlendirmelerini sadece hâkimin talebi üzerine yürütür.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı ceza davalarında yetkisini kullanabilir ve diğer davaları seçebilir.⁸² Bu, ceza davalarının yanı sıra, daha önce işlenen bir idari suç nedeniyle yaptırım uygulamasından sonraki bir yıl içinde failin tekrar suç işlediği idari suçlar için de geçerlidir.⁸³

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, halihazırda sabit ve değişken faktörleri kullanarak *Ceza Gerekli Suçun Tekrarlanması Riskinin Değerlendirmesi* adıyla detaylı risk değerlendirmeleri gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, formda aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddetin diğer biçimleriyle ilgili spesifik göstergeler ele alınmamaktadır. En önemlisi, yabancıları içeren şiddet suçlarının denetimli serbestlik kapsamındaki faillerinin aksine, aile içi şiddet faillerinin mağdura daha fazla zarar verme riski oldukça yüksektir. Bu nedenle, aile içi şiddet suçluları daha farklı bir zorluk oluşturmaktadır.

Aile içi şiddet suçlularının tekrar suç işleme eğilimi genellikle yüksektir. Çalışmalar, aile içi şiddet vakalarında şiddetin tekrarlanması oranının yüzde 40 ila 80 aralığında olduğunu belirlemiştir.⁸⁴ Bununla birlikte, polisin müdahil olduğu tek bir olaya karışan veya çok hızlı bir şekilde suç işlemeyi kesen düşük riskli aile içi şiddet suçluları popülasyonu da bulunmaktadır. Bazı düşük riskli suçlular, daha fazla şiddet içeren davranış sergilemekten oldukça hızlı bir şekilde vazgeçerler. Genel olarak, bu düşük riskli suçlular için mahkeme kararlarına uyulmaması daha fazla risk oluşturur. Başka bir ifadeyle, bu suçlular genel olarak işe sahiptir, toplum yanlısı ilişkileri vardır ve çevreleriyle olumlu bir ilişki içerisinde. Bu faktörler, daha düşük tekrar suç işleme olasılığı ile ilişkilendirilmiştir. Bu düşük riskli suçlular genel olarak kabul edilebilir ve daha düşük düzeyde denetim ve bakım kullanılarak tedavi edilmeli ve fail tedavi programlarında yer alan yüksek riskli suçlular arasına karıştırılmamalıdır. Denetimli serbestlik daire başkanlığının aile içi şiddeti içeren davalarda başarı ihtimalini en üst düzeye çıkaracak bir denetim ve vaka planı hazırlayabilmeleri için gelecekte zarar verme riskinin ve suçluya özgü ihtiyaçların anlaşılması esastır.

Denetimli serbestlik görevlileri, çalışmaları sırasında, failin katılmasının istenebileceği fail programlarını yürütenler için yararlı bilgiler edinecektir. Denetimli serbestlik görevlileri, yüksek ve düşük riskli aile içi şiddet suçlularının uygun tedavi programlarına yönlendirilmelerini sağlamak üzere bu suçlular arasında ayırım yapılmasına yardımcı olabilir.

Bunun tersine, failin programa katılımı ve bunun sonucunda davranışında meydana gelen değişiklikler, denetimli serbestlik görevlileri tarafından izlenmelidir.

Tekrar suç işleme riski, zarar verme riski, suçlunun mağdurla devam eden ilişkisi ve suçlunun mağdura erişimi gibi bu vakaların özel koşulları nedeniyle aile içi şiddet faillerinin gözetimi çok sayıda zorluk teşkil etmektedir. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın tekrar suç işleme olasılığını azaltma sorumluluğunu yerine getirirken, aynı zamanda mağdurun güvenliğini sağlaması için failin etkili bir şekilde denetimi kritik önem taşımaktadır. Aile içi şiddet zararlı bir davranıştır ve mağdurun ölümüyle sonuçlanabilir. Dahası, aile içi şiddet güç ve kontrol ile ilgilidir. Seçici, kontrollü ve kasıtlıdır. Bunun kontrol kaybı ile ilgisi yoktur, bu nedenle öfke yönetimi programları buna uygun değildir. Failler mağdurların algılanan "davranışlarını" istismara gerekçe olarak kullanırken, mağduru kontrol altına almak için kasıtlı olarak öfke ve şiddete başvurmaktadır.

1. Denetimli serbestlik görevlileri için aile içi şiddete özel bir formun geliştirilmesi

Kapsamlı bir risk değerlendirme formunun varlığı göz önüne alındığında, Yaşama ve Sağlığa Zarar Riski hakkındaki mevcut formun 2. Kısımına sadece aile içi şiddeti içeren vakalarda kullanılmak üzere ayrı ve daha kısa bir aile içi şiddete özel form geliştirilmesi önerilmektedir. (Denetimli serbestlik görevlisi için önerilen bir aile içi şiddet riski değerlendirme formu için Ek C'ye bakınız.) Bu ayrı form, aile içi şiddet başka bir suçun unsuru olduğu ve ceza takibatın konusu olduğunda kullanılmalıdır. Bu form, ayrıca, denetimli serbestlik görevlisinin bildiği kadarıyla ilgili suçun işlenmesi kapsamında aile içi şiddetin meydana geldiği vakalarda kullanılmalıdır.

82. Denetimli Serbestlik Dairesi Başkanlığı aşağıdaki kişi kategorileri üzerinde yetki kullanmaktadır:

- Denetimli serbestlik makamının hakkında duruşma öncesi rapor hazırladığı sanıklar;
 - Belirli mesleklerde çalışma veya belirli faaliyetlerde bulunma, kamuda çalışma, ıslah işlerinde çalışma hakkından yoksun bırakma şeklinde hapis cezasına çarptırılan kişiler;
 - Sınırlı bir süre için özgürlüğün kısıtlanması veya hapis cezası hükmünün yerine, topluluk hizmeti veya ıslah işleri şeklinde bir hüküm verilen kişiler;
 - Denetimli serbestlikten salıverilen kişiler
 - Hamile kadınlar ve üç yaşından küçük çocukları olan kadınlar cezalarını çekmeden serbest bırakılır;
 - Cezaevlerinde kalmak üzere özgürlüklerinin kısıtlanmasına hükmedilen kişiler;
 - Salıverilmeleri için belli koşullara tabi olan, hapis cezası veya sınırlı bir süre için hapis cezasına çarptırılan kişiler.
- İdari davalarda, denetimli serbestlik müvekkileri, mahkemenin kamu hizmeti ve ıslah işleri şeklinde idari ceza uyguladığı kişiler olacaktır.

83. Bkz. İdari Suçlar Kanunu'nun 173-2. maddesini değiştiren Kısım IX, 3(1) maddesi, Aile İçi Şiddet Kanunu.

84. Bakınız, örneğin, Washington Eyaleti Kamu Politikası Enstitüsü, *Washington Eyaletinde Aile İçi Şiddet Suçlarının Tekrar Meydana Gelmesine Yönelik Eğilimler*, 2013, erişim adresi: https://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1541/Wsipp_Recidivism-Trends-of-Domestic-Violence-Offenders-in-Washington-State_Full-Report.pdf.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, kendi risk değerlendirmelerini yapmanın yanı sıra, polis, savcılık, yargı, sosyal hizmet görevlileri ve fail programlarından rutin olarak her vaka için önceden yapılmış risk değerlendirmelerinin kopyalarını almalıdır. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı personeli, kurumlar arasındaki mevcut bilgi paylaşım sürecinin çok yavaş kaldığını (genellikle haftalar sürmektedir) ve Birleştirilmiş Sicil faaliyete girene kadar ara bir sürecin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın duruşma öncesi değerlendirme yapmak için 10 günü ve hüküm sonrası değerlendirme yapmak için ise 30 günü olduğunun belirtilmesi önemlidir.

Denetimli serbestlik daire başkanlıkları aile içi şiddet vakalarına yönelik risk değerlendirmeleri yaparken bir dizi metodoloji kullanmaktadır. Literatür incelemesine dayanarak, mevcut genel risk değerlendirme aracının suça özel bir araçla birlikte kullanılması önerilmektedir. Bu şekilde, genel araç, tekrar suç işleme riskinin hesaplanmasında kullanılabilirken, suça özel ihtiyaç değerlendirmesi ise suçlunun uygun müdahale programlarına yerleştirilmesine yardımcı olmak için tedavi öncesi değerlendirme kapsamında kullanılabilir. Aile içi şiddet vakaları için ayrı bir ihtiyaç ve risk değerlendirme aracının oluşturulması, yakın zamanda kurulan Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın çalışma süreçlerini gereksiz yere karmaşıklaştıracaktır.

Denetimli serbestlik görevlilerinin çalışmalarının odak noktası fail olmasına rağmen, denetimli serbestlik görevlisi, fail ile etkileşim içinde olan aile üyeleri, işverenler ve sosyal hizmet görevlileri de dâhil olmak üzere çok çeşitli aktörlerle konuşma yetkisine sahiptir. Dolayısıyla, denetimli serbestlik görevlileri, aile içi şiddet vakalarında mağdurlarla doğrudan temas kurma fırsatına sahip olacaktır. Bu temaslar, denetimli serbestlik görevlilerine önemli bilgi sağlamanın yanı sıra, şiddet olaylarının devam edip etmediğini veya koruma kararlarının ihlal edilip edilmediğini de bilmelerini sağlayacaktır.

Bu bağlamda, Ukrayna mevzuatındaki bir diğer önemli boşluk da failerin denetimli serbestliği ihlal etmiş olarak kabul edilmeden önce üç idari suç işlemesine olanak tanınmasıdır.⁸⁵ Aile içi şiddet suçlarının genellikle cezai suç yerine idari suç olarak ele alındığı göz önüne alındığında, bu durumda fail, eylemlerinin sonuçlarından dolayı ceza almadan önce mağdur birden fazla şiddet eylemine maruz kalmaktadır. Acil tedbir kararı ve kısıtlayıcı tedbirlerin ihlali, ceza gerektiren bir suç teşkil etmeli ve aile içi şiddet, etkili caydırmanın sağlanması için her durumda suç olarak nitelendirilmelidir.

2. Fail ile etkileşim

Denetimli serbestlik görevlisi, suçlu ile işlediği suçu, mağdurla ilgili hususları, toplumsal/kişisel koşulları ve mahkemeye yapılan teklifi görüşürken, risk değerlendirme formları doğrultusunda aile içi şiddete yönelik risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olacaktır. Denetimli serbestlik görevlisi tüm risk faktörlerine odaklanmakla birlikte, özellikle suçlunun mağdura yönelik tutumunu, suçun mağdur üzerindeki etkisine yönelik farkındalık düzeyini, pişmanlık derecesini ve mağdurun (varsa) risk algısını dikkate almalıdır. Daha fazla suç işleneceğini öngören risk faktörlerinin varlığı ve bu tür riskleri yönetme ihtiyacı suçlu ile paylaşılmalıdır.

Aile içi şiddetin suçun ana unsurunu oluşturduğu durumlarda, denetimin amacı mahkeme kararının koşullarını uygulamaktır. Duruşma öncesi salıverme için, aile içi şiddete yönelik risk faktörleri ve mağdur güvenliğini dikkate alan bir risk yönetim planı raporda belirtilmelidir. Denetimli serbestlik görevlisi, tanımlanan risk faktörlerine dayanarak fail ile risk yönetim planı üzerinde anlaşacaktır. Öncelikli olarak risk düzeyine dayalı gözetim düzenlemeleri suçlu ile netleştirilmelidir. Planlanan temasın sıklığı ve gözetim düzeyi, risk düzeyi ile bağlantılı olmalı ve failin dosyasında açıkça belirtilmelidir. Hedefler, bağlantılı olmakla birlikte birbirinden ayrı iki konuya öncelik vermelidir: suçlunun tekrar suç işleme riskinin azaltılması ve mağdurun güvenliğinin artırılması. Suçlunun mağdurla birlikte yaşadığı veya gelecekte mağdurla aynı evde kalmak istediği durumlara dikkat edilmelidir.

Denetim planının hedefleri fail ile paylaşılmalı ve olası sonuçlar açıkça belirtilmelidir. Hedefler, failin davranışlarında, tutumunda veya koşullarında beklenen değişiklikleri belirtmelidir. Bunlar, suçlunun ne kadar farklı düşüneceğini, hareket edeceğini veya yaşayacağını tanımlayan kelimeler kullanılarak çerçevelenmelidir. Failin etkili risk yönetimi, kurumlar arası işbirliğini gerektirir. Denetimli serbestlik görevlisi, ayrıca gizlilik sınırlarını da belirlemelidir. Bu sınırlar, kendine veya başkalarına zarar verme tehditlerini ve çocukların korunması hususlarıyla ilgili açıklamaları içerir.

85. Bakınız, "hükümlünün kendisine verilen görevleri yerine getirmemesi veya sistematik olarak idari ceza teşkil eden suçlar işlemesi ve ıslah yolunu izlemeyi istemediğini belirtmesi halinde, mahkemenin hükümlüğü cezasını çekmek üzere cezaevine göndereceğini" belirten Ceza Kanunu'nun II. Bölümü, 28. Maddesi.. Bu maddedeki "Sistematik" terimi üç veya daha fazla anlamına gelecek şekilde yorumlanmıştır. Bkz. "Mahkemelerce Ceza Verilmesi Uygulaması Hakkında" Ukrayna Yüksek Mahkemesi Genel Kurulu Kararı'nın 10. maddesi, 24 Ekim 2003, No. 7.

Faillerin uyuşturucu/alkol sorunu olabilir. Bu sorunlar, aile içi şiddet için bir mazeret veya gerekçe olarak görülmemelidir. Failin, alkol/uyuşturucu bağımlılığının arttığı yönünde belirtiler gösterdiği durumlarda, bunlar tekrar suç işleme riskinin arttığına bir göstergesi olarak risk değerlendirmesine dâhil edilmelidir.⁸⁶

Denetimli serbestlik görevlisi gözetim süresince mağdurun görüşünü ön planda tutmalıdır. Mağdurun güvenliği ve tekrar suç işlemenin önlenmesi olmak üzere çifte odak noktası göz önüne alındığında, denetimli serbestlik görevlilerinin şiddet içeren ek olaylardan haberdar olmaları durumunda polisi bilgilendirmesi gerekip gerekmediği konusunda hâlâ sorular mevcuttur. Polisin bilgilendirilmemesi, failin denetimli serbestlik ihlali teşkil eden bir suçu işlemeye devam etmesini sağlar. Yasal çerçevenin bu ölüme yol açma potansiyeline sahip boşluğunu kapatmak amacıyla Ukrayna mevzuatında değişiklik yapılmalıdır.⁸⁷

3. Mahkemeye yönelik öneriler

Mağdurun güvenliği ile riskin değerlendirilmesi ve yönetimi, raporun mahkemeye yönelik sonuçlar/öneriler kısmında dikkate alınması gereken kilit hususlar olmalıdır. Suçlular, tekrar suç işlemeleri konusunda davranışlarını değiştirmeleri gerektiğinin kabulünden kesin olarak inkar etmeye kadar farklı düzeylerde motivasyon sergiler. Suçluların tekrar suç işleme risklerinin orta veya yüksek düzeyde olduğu ve bunu kesin olarak inkar etmeleri durumlarda, söz konusu suçlular duruşma öncesi salıverme veya denetimli serbestlik için uygun kabul edilmemelidir.

Faillerin tekrar suç işleme riski bulunduğu ancak suçlarını kabul ederek bir tedavi programına katılmaya istekli olduklarının değerlendirilmesi durumunda mümkünse bir fail programına sevk edilmeleri düşünülmelidir. Bu sevk amacı, failin serbest bırakılmasının bir ön koşulu olarak fail programına uygunluğunu değerlendirmektir.⁸⁸ Failin daha fazla aile içi şiddet eylemi gerçekleştirme riskinin yüksek olduğu durumlarda, yalnızca onaylanmış bir aile içi şiddet programına uygunluğuna dair delil bulunması ve davranışlarını değiştirme yönünde motivasyon sergilemesi halinde failin serbest bırakılması değerlendirilmelidir. Raporun sonuç kısmında aile içi şiddete yönelik risk faktörleri belirtilirken, mahkemeye yönelik öneriler kısmında mağdurun güvenliğinin hesaba katıldığı bir risk yönetim planı yer alacaktır.

4. Mağdurla etkileşim

Denetimli serbestlik görevlisi, mağdurla görüşmenin güvenli olup olmadığını belirlemek için savcılık ve/veya polisle temasa geçmelidir. Bunun güvenli olduğu tespit edildikten sonra, mağdurla telefon veya mektup yoluyla iletişime geçilerek kendisinin seçtiği bir yerde denetimli serbestlik görevlisi ile buluşması istenebilir. Mağdurla temas kurulduğunda, denetimli serbestlik görevlisi, tüm aile içi şiddet mağdurlarına polis, sosyal hizmet görevlileri ve STK'lar ile birlikte sürekli destek ve yardım sunmak üzere mağdurla iletişim kurulmasının Denetimli Serbestlik Dairesi uygulaması olduğu konusunda faili bilgilendirmelidir.

Denetimli serbestlik görevlileri, mağdurun kabul etmesi halinde, bölgedeki destek hizmetleri hakkında bilgi sunmalı ve mağduru bunlara güvenli bir şekilde yönlendirmelidir. Mağdura bölgedeki destek hizmetleri hakkında bilgi verilmesi yeterli değildir. Denetimli serbestlik görevlileri, hizmet sağlayıcılarla destekleyici telefon görüşmeleri yapabilir ve mağdura hizmet sağlayıcısının binasına kadar eşlik edebilir.

E. Devlet Ceza İnfaz Kurumu

1. Faillerin serbest bırakılmasının mağdurlara bildirim planı

Mağdurların güvenliklerini sağlamak için, mağdurlara failin tutukluluk halinin sona ermesi üzerine bildirimde bulunulmalıdır. İstanbul Sözleşmesi'nin 56(1)(b) maddesi şu şekildedir:

1. Taraflar, soruşturma ve adli takibatın her aşamasında, tanık olarak özel ihtiyaçları da dahil olmak üzere mağdurların hak ve çıkarlarını koruma altına almak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Taraflar bunları:

b. Mağdurun en azından kendisinin veya ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçtığından, geçici veya sürekli olarak serbest bırakıldığından haberdar edilmesinin sağlanması yoluyla gerçekleştirir.

86. Bakınız, örneğin, Washington Eyaleti Kamu Politikaları Enstitüsü, *Washington Eyaletinde Aile İçi Şiddet Suçlarının Tekrar Meydana Gelmesine Yönelik Eğilimler*, 2013, erişim adresi: https://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1541/Wsipp_Recidivism-Trends-of-Domestic-Violence-Offenders-in-Washington-State_Full-Report.pdf.

87. Önerilen mevzuat değişikliklerinin bir listesi için Ek D'ye bakınız.

88. Bkz. *Aile içi şiddet ve cinsel şiddet faillerine yönelik programlar: İstanbul Sözleşmesi'nin 16. maddesi*, 2015.

Failin serbest bırakıldığı yönünde mağdurun bilgilendirilmesi, AİHM'nin *Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan* davasında ele alınmış ve Mahkeme ayrıca failin cezaevinden tahliyesi konusunda yeterli risk değerlendirmesi yapılmadığını gözlemlemiştir.⁸⁹ Bu davada, başvuru sahiplerinin damadı olan şahıs (MM), birden çok kez kızları (M.T.) ve M.T. ve M.M.'nin ortak çocukları (V.T.)'yi öldürmekle tehdit etmiştir. Örneğin; çocuğu ilk doğum gününde bombayla patlatma tehdidinde bulunmuştur. Fail (M.M.), bu tehditleri hem polis hem de sosyal yardım merkezi personeli önünde yapmıştır. M.T., kendisine karşı suç duyurusunda bulunmuş ve M.M. çok sayıda tehditte bulunmaktan hüküm giyerek beş ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Bir psikiyatrik değerlendirmede, failin cezaevi içinde ve dışında sürekli psikiyatrik tedavi alması önerilmiştir. M.M, serbest bırakılması üzerine, M.T., V.T. ve kendisini vurarak öldürmüştür. M.M.'nin cezaevinde kaldığı dönemde psikiyatrik tedavisi aldığına dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Başvuru sahipleri, 2. madde uyarınca, *diğerlerinin yanı sıra*, "devletin M.T. ve V.T.'nin ölümlerini önlemek için pozitif yükümlülüklerini yerine getirmede" iddiasında bulunmuştur.⁹⁰ Mahkeme, kararında 2. maddeyi yinelemiştir:

Devletin, kendi yetki alanındaki kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli adımları atması öngörülür. Bu, devletin kolluk kuvvetlerinin yardım sunduğu kişiye karşı suç işlenmesini caydırmak amacıyla etkili ceza hukuku hükümleri uygulamaya koyarak yaşam hakkını güvence altına alma ve bu hükümlerin ihlallerini önleme, bastırma ve cezalandırma temel görevini kapsar.⁹¹

Yetkili makamların, bir bireyin yaşamına yönelik üçüncü bir tarafın cezai fiillerinden kaynaklı gerçek ve acil bir risk bulunduğunu bilip bilmediği veya bilmesi gerektiği ve makul bir şekilde değerlendirildiğinde söz konusu riski önlemesi beklenen tedbirleri kendi yetkileri kapsamında alıp almadığı standardı konusunda, mahkeme "yetkili makamların M.T. ve V.T.'nin yaşamlarına karşı yapılan tehditlerin ciddiyetinden haberdar olduğu ve bu bireylerin söz konusu tehditlerden korunması amacıyla tüm makul adımların atılmış olması gerektiğini" tespit etmiştir.⁹² Mahkeme bu şekilde "ilgili makamların M.T. ve V.T.'nin yaşamlarını korumak için mevcut dava koşullarında makul tüm adımları atıp atmadığını" incelemiştir.⁹³

Mahkeme, 2. maddenin esas yönünden ihlal edildiğine karar verirken, öncelikle M.M.'nin bir bombaya ilişkin çok sayıda tehditte bulunmasına rağmen yetkililerin evinde veya aracında hiç bomba veya başka bir silah aramadıklarını kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, failin cezaevinden serbest bırakılması üzerine yeterli bir risk değerlendirmesi yapılmadığını belirtmiştir. Mahkeme, "failin tehditlerinin mahkemeler tarafından ciddiye alındığı ve önceki psikiyatri raporunda, aynı veya benzer suçları tekrarlamasının çok olası olduğunun açıkça belirtildiği göz önüne alındığında, risk değerlendirmesinin yapılmaması özellikle şaşırtıcıdır" şeklinde belirtmiştir.⁹⁴ Mahkeme, diğer faktörlerle birlikte ele alındığında, yerel makamların M.T. ve V.T.'nin yaşamlarını korumak için "...dava koşullarında tüm makul adımları atmamaları" nedeniyle 2. maddenin ciddi şekilde ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Mağdurun bilgilendirilme hakkı, Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bununla Mücadele Kanunu'na, Cezaevi Hizmetleri için geçerli düzenlemelere ve diğer ilgili normatif hükümlere dâhil edilmelidir. Mağdur bildirim planları, İngiltere, ABD, Avustralya ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde kullanılmaktadır.⁹⁵

Ukrayna'da, Devlet Ceza İnfaz Kurumu, cezaevlerini denetler. Şu anda fail cezasını çektikten sonra serbest bırakılması durumunda mağdura bilgi verilmemektedir. İdari Suçlar Kanunu'nun 173. Maddesi uyarınca hüküm giyen kişiler tutukevine gönderilir. Benzer şekilde, failin salıverilmesi durumunda da mağdura bilgi verilmemektedir. Cezaevi Hizmetleri ve/veya Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, yasal olarak, failin gözaltından salıverilmesi üzerine aile içi şiddet ve diğer kadına yönelik şiddet mağdurunu bilgilendirmekten yasal olarak yükümlü olmalıdır.

Mağdura yapılacak bildirimler, gerek duruşma öncesi tutuklu yargılama gerekse cezaevinden serbest bırakılma tarihini ve saatini ve ayrıca özel tahliye koşullarını içermelidir. Talep etmesi durumunda bu koşulların bir nüshası da mağdura verilmelidir.

89. Branko Tomašić ve Diğerleri/Hırvatistan davası, Başvuru No. 46598/06, 2009,

90. A.g.y, 29. fıkra

91. A.g.y., 49. fıkra

92. A.g.y.(Ibid), 51, 53. fıkra

93. A.g.y.(Ibid), 53. fıkra

94. Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan, Başvuru No. 46598/06, 2009, 58. fıkra

95. Bkz. örn., mağdurları failin serbest bırakılması ve şartlı tahliye uygun görülmesi üzerine bilgilendiren ve mağdurun şartlı tahliye kurulunda konuşmasını sağlayan İskoçya'daki Mağdur Bildirim Programı. Erişim adresi: <https://www.mygov.scot/after-the-verdict/victim-notification-schemes/>.

2. İletişimin izlenmesi/kısıtlanması

Sanığın hapisshanedeki görüşmeleri takip edilerek, sanığın mağduru sindirmek amacıyla tehditlerde bulunabilmesi, mağdurun yargılama sürecine katılmasını ve hizmet kurumlarından hizmet almasını engelleyebilmesi veya mağdurun polise başvurmamasından dolayı misillemede bulunabilmesi kısıtlanmış olur. Sanığın mağdura telefonla erişimi engellenmelidir. Cezaevi personeli, sanığı doğrudan, telefonla veya posta yoluyla veya üçüncü bir şahıs aracılığıyla mağdura temasa geçmenin daha fazla cezai sorumluluğa yol açma olasılığı konusunda uyarmalıdır. Tehdit etme girişimlerini engellemek için iletişimi izleme usulleri (cezaevi telefonlarının kullanımı için kişisel kimlik numaralarının veya ses tanınmanın gerekli kılınması, telefon görüşmelerinin kaydedilmesi, postaların tehdit veya yasaklı madde için taranması vb.) uygulanmalıdır. Personel ayrıca cezaevi personeli huzurunda mağdura ilgili yapılan her türlü tehdidi belgelemelidir.

Denetimli serbestlik görevlilerinin mağdurlarla yapacağı görüşmeler için kontrol listesi

Mağdura görüşürken aşağıdaki uygulama ve usullere başvurulur:

- ▶ Mağdura görüşmeler, mağdur ile denetimli serbestlik görevlisi arasında kararlaştırılan bir yerde yapılmalıdır.
- ▶ Fail ve mağdura ayrı ayrı görüşme yapılmalıdır. Aile içi şiddet mağdurları istismarcılarının bulunduğu yerlerde özgürce konuşamaz.
- ▶ Denetimli serbestlik görevlisinin rolü en başta mağdura açıklanmalıdır.
- ▶ Raporda yer alan bilgiler ve rapor sonunda yapılan öneriler, mümkünse, mağdura istişare edilerek, mağdurun güvenliğini tümüyle hesaba katan bir eylem planı ortaya koymalıdır. Mağdurlarla yapılan görüşmelerde güvenlik her zaman tartışmaya dâhil edilmelidir.
- ▶ Mağdurun güvenliğini sağlamak amacıyla, mağdur tarafından verilen bilgiler rapora doğrudan mağdurun ağzından aktarılmamalı, bunun yerine failin suç teşkil eden davranışının daha iyi anlaşılması amacıyla kullanılmalıdır. Mağdura raporda nelerin kullanılabileceği ve kullanılamayacağı hakkında konuşulmalı ve mağdura raporda nelerin yer alacağına dair geri bildirim verilmelidir.
- ▶ Verilen tüm bilgilerin hassas ve saygılı bir şekilde ele alınacağı, ancak denetimli serbestlik görevlisinin çocuğun korunmasına yönelik kaygı uyandıran bilgileri paylaşmakla yükümlü olduğunun açıklanması önem taşımaktadır.
- ▶ Denetimli serbestlik görevlisi, mağdurun güvenliğinin korunması adına, rapordaki risk değerlendirmesinin içeriğini hassas ve destekleyici bir şekilde mağdura paylaşmalıdır.
- ▶ Mağdurun güvende tutulması amacıyla, mağdurun verdiği hiçbir bilgi denetimli serbestlik görevlisi tarafından suçluya aktarmamalıdır.
- ▶ Denetimli serbestlik görevlisi, misilleme ve istismarın devam etmesi riskini değerlendirmelidir.
- ▶ Bir mağdurun başka bir saldırı meydana geldiğini bildirdiği durumlarda mağdur, bir suç teşkil eden bu hususu polise bildirmeye teşvik edilmelidir. Mağdur için muhtemel tehlike teşkil eden bir bilgi verilmesi durumunda, denetimli serbestlik görevlisi, kıdemli denetimli serbestlik görevlisi ve mağdura istişare ederek polisle irtibata geçmelidir.
- ▶ Denetimli serbestlik görevlisi, mağdura görüşürken sosyal hizmet görevlisi rolünü üstlenmemelidir. Aile içi şiddet mağdurlarının, destek, anlayış, güvenlik planlaması, güvenlik ve sığınma ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve çocuklarına yardım edebilecek özel hizmetlere ihtiyacı vardır.
- ▶ Mağdurun destekleyici hizmetlerle bağlantısının olmadığı durumlarda, bir hizmete erişimine aktif olarak yardım edilmeli ve polisle yakın temasta bulunmaya teşvik edilmelidir.
- ▶ Failin artık mağdura aynı yerde yaşamadığı için sorunun çözüldüğü varsayılmamalıdır. Bir kadın mağdur, ayrılığı takip eden dönemde en fazla risk altındadır. Tekrar saldırıya uğrama ihtimalinin genellikle en iyi göstergesi, mağdurun kendi güvenliği ile ilgili öngörüleridir.
- ▶ Bir kadının yetkililere bildirmeden önce partneri veya eski partneri tarafından ortalama 35 kez saldırıya uğrayacağını farkında olunması önemlidir.

F. Sosyal hizmet görevlileri ve mobil destek ekipleri için risk değerlendirmeleri⁹⁶

Risk değerlendirme araçları, sosyal hizmet çalışanlarına, failerin yakın partnerlerine tekrar saldırma, ciddi şekilde tekrar saldırma veya onları öldürme olasılığı hakkında bilgi sağlar. Aile içi şiddet mağdurlarıyla temasa geçen sosyal hizmet görevlileri, sosyal hizmet kullanıcılarına güvenlik ve öz bakım kararlarının yanı sıra savunma ve danışmanlık konularında yardımcı olmak için risk değerlendirme araçlarını kullanmaktadır. Faillele temasa geçen sosyal hizmet çalışanları, fail programlarında uygun tedaviyi belirlemek için de risk değerlendirmelerini kullanabilirler.

Risk değerlendirme araçları, risk faktörleri ve riskin ölçülmesine ilişkin tutarlı bir dil sağlayarak sosyal hizmet çalışanları ve diğer müdahale sistemlerinde çalışanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırır.⁹⁷ Böylece sosyal hizmet çalışanları, risk değerlendirmeleri vasıtasıyla polisin, savcılığın, denetimli serbestlik biriminin ve yargının müdahalelerini bilgilendirebilirler. Örneğin; bir sosyal hizmet kullanıcısının tekrar saldırıya uğrama veya öldürülme riski konusunda kaygılanan sosyal hizmet çalışanları, bu riski ortak bir dil kullanarak ve delili belgelendirerek polise, savcıya, hâkim veya denetimli serbestlik görevlisine iletebilirler. Benzer şekilde, bir mağdura riskin iletilmesi ve ilişkideki belirli risk faktörlerinin belirlenmesi, güvenlik planlamasına ve öz bakımla ilgili diğer kararlara yardımcı olabilir.

Kurumlar arası iletişimi mümkün olduğunca kolaylaştırmak ve mağdurun daha fazla korunmasını sağlamak amacıyla, sosyal hizmet çalışanları için geliştirilmekte olan araçlar, özellikle ceza yargılama sistemi olmak üzere diğer çalışanların mevcut değerlendirme uygulamalarıyla uyumlu hale getirilmelidir.

Ukrayna'da, sosyal hizmet çalışanları, bir mobil destek ekibinde yer alan ilk müdahale görevlileri olarak mağdurlarla temas edebilmeleri bakımından benzersiz bir konumdadır. Sosyal hizmet çalışanları, polis veya diğer görevlilerin yönlendirmeleri aracılığıyla veya diğer türde yardım hizmetlerinin verilmesi kapsamında da mağdurlarla temasa geçebilirler. İlk müdahale görevlileri olarak, daha kısa bir değerlendirme formu kullanmaları daha uygun olabilir. Hizmet sağlayıcılar olarak, sosyal hizmet uzmanlığından yararlanıp sosyal hizmet çalışanları tarafından gerçekleştirilen olası müdahalelerinin kapsamını yansıtan daha derinlemesine bir soruşturma gerekli olabilir. Bu bağlamda, sosyal hizmet çalışanları tarafından kullanılan protokol ve göstergeler de, faillele çalışma konusunda daha derinlemesine bir yaklaşım benimsemeleri nedeniyle denetimli serbestlik yetkilileri tarafından kullanılanlarla yakından uyumlu hale getirilmelidir. Bu bağlamda, aşağıda listelenen soruların bazıları, fail ile çalışmanın mümkün olduğu durumlarda, sadece mağdura değil, faille de bir görüşme yapılmasını öngörmektedir.

1. Risk değerlendirme göstergeleri

Aşağıdaki listede yer alan göstergeler, hem mağdura hem de faille teması öngörmektedir. Soru listesi ilk müdahale bağlamında ve mevcut (ve tavsiye edilen) polis uygulamalarını yansıtmak amacıyla kısaltılabilir:

- ▶ Yakın zamanda yaşanan istihdam sorunları
- ▶ Uyuşturucu suistimali, bağımlılığı
- ▶ Yakın zamanda şiddette artış
- ▶ Tekrar saldırıya uğrama/öldürülme korkusu
- ▶ İntihar girişimi, intihar tehditleri
- ▶ Şiddetle göz yumulması ve/veya önemsenmemesi
- ▶ Eşin telefona, ulaşım erişiminin kısıtlanması
- ▶ Eşin günlük aktivitelerinin çoğunun kontrol edilmesi
- ▶ Mağdura karşı aşırı ve/veya şiddetli kıskançlık gösterme
- ▶ Israrlı takip, tehditler, eşin mal ve mülkünün tahrip edilmesi
- ▶ Silah sahibi olması veya silaha kolayca erişiminin bulunması

96. Çok kurumlu bir görev gücünün parçası olan Ukrayna Sosyal Politikalar Bakanlığı, mobil destek ekipleri için risk değerlendirme protokolleri geliştirme sürecindedir. Herhangi bir taslak protokol paylaşılmadığından, bu kısım iyi uygulamalarla ilgili genel gözlemler yapılması ve sosyal hizmet çalışanları için risk değerlendirmelerinin yürütülmesinde en iyi uygulama modellerinin belirlenmesiyle sınırlıdır. (Sosyal hizmet çalışanları için örnek bir risk değerlendirme formu için Ek J'ye bakınız).

97. Avrupa Konseyi, Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadelede kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin etkinliğinin artırılması, 2016, s. 43.

- Alkol suistimali, bağımlılığı
- Psikotik veya manik semptomlar
- Kişilik bozukluğu (öfke, dürtüsellik)
- Mağduru öldürmekle tehdit
- Silah kullanarak mağduru tehdit
- Geçmiş şiddet olayları
- Yakın zamanda partnerden ayrılma (1 yıla kadar)
- Geçmişte fail tarafından yakın partner dışında bir kişiye saldırı
- Yakın partner dışında bir kişiye saldırıdan dolayı geçmişte hüküm giymiş olma/hapis yatmış olma
- Aile içi şiddet nedeniyle tutukluluktan kaçma
- Geçmişte şartlı tahliye ihlali
- Kısıtlama kararının ihlali
- Suçlunun hanede üvey çocuğunun bulunması
- Hanede 18 yaşın altındaki çocukların bulunması
- Mağdurun rızası dışında alıkonması
- Eşe yönelik şiddet ile ilgili geçmiş kısıtlama kararı
- Daha önce işlenen herhangi bir suçta silah kullanımı
- Failin şiddet olayını gözetim altındayken gerçekleştirmesi
- Geçmişte eşe yönelik şiddet tedavisinin başarısız olması
- Çocuklara zarar verme tehditleri
- Daha önceki boğma teşebbüsü
- Mağdura yönelik daha önceki cinsel saldırı
- Geçmişte mağdurun hamileliği sırasında saldırıda bulunmuş olması
- Suçlunun aile içi şiddete maruz kalmış olması ya da tanık olması.⁹⁸

2. Çok kuruluşlu risk değerlendirme konferansı (MARAC)

Avusturya, Finlandiya ve İngiltere gibi ülkelerde sosyal hizmet çalışanları tarafından kullanılan bir başka risk değerlendirme uygulaması modeli de çok kuruluşlu risk değerlendirme konferansıdır (MARAC). MARAC, ilgili tüm kuruluşların katıldığı mağdur odaklı bir bilgi paylaşım ve risk yönetim toplantısıdır. MARAC, «öncelikle (failin oluşturduğu) riske değil, kadınların ihtiyaçlarına ve güvenliğine odaklanmaktadır».⁹⁹ Seçili yüksek riskli vakaların ele alınması amacıyla paydaşların düzenlediği düzenli toplantıları veya vaka konferanslarını içerir. MARAC'ın amacı, koruma önlemleriyle ilgili etkili bilgi paylaşımını kolaylaştırmak, izlemek ve değerlendirmektir. MARAC, tek bir toplantıda, güncel risk bilgileri ile bir mağdurun ihtiyaçlarının zamanında değerlendirilmesini birleştirebilir ve bir aile içi istismar vakasına karışan mağdur, çocuk ve fail olmak üzere herkes için uygun hizmetlerin sunulması amacıyla doğrudan bağlantı sağlayabilir.

MARAC'ın amacı, aile içi şiddet alanında çalışan farklı kurumlar arasında yakın ve düzenli işbirliği yoluyla özel eylemleri hızlı bir şekilde uygulamaya koyarak mağdurlar için güvenlik seviyesini artırmaktır. Diğer hedefleri arasında ilgili kurum ve kuruluşlar arasında sorumluluğu paylaşmak, belirli tehlikelerin farkına varmak ve risk değerlendirmelerinin farklı sonuçlarını anlamak bulunmaktadır. Amaçlar şunlardır:

- Yetişkin ve çocuk mağdurların güvenliğini, sağlığını ve refahını artırmak için bilgi paylaşmak
- Failin herhangi bir kişi veya toplumun geneli için önemli bir risk oluşturup oluşturmadığını belirlemek

⁹⁸. Sosyal hizmet çalışanları için örnek bir form için Ek J'ye bakınız.

⁹⁹. Avrupa Konseyi, Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması, 2016, s. 45.

- Mağdur, çocuklar veya fail açısından risk değerlendirmesinin sevk veya gelişme gerektiren olağanüstü yönlerini belirlemek
- Risk altındaki herkese uzman desteği sağlayan ve zarar riskini azaltan bir risk yönetim planı geliştirmek
- İkincil mağduriyeti azaltmak
- Kurumsal hesap verebilirliği artırmak ve
- Yüksek riskli aile içi istismar vakalarında yer alan personele verilen desteği artırmak

Örneğin; Avusturya'da polis teşkilatı mensupları, şiddetten koruma merkezi, mahkeme ve savcılık ayda bir veya iki ayda bir toplanır. Duruma bağlı olarak, bu toplantılara diğer kuruluşlar da davet edilebilir (ör. Gençlik ve Aile Dairesi, kadın sığınma evi). Her MARAC oturumunda yaklaşık üç vaka ele alınmaktadır. Vakalar her katılımcı tarafından gündeme getirilebilir ve birlikte gözden geçirilir. Üyeler, her kuruluşun mağdurun durumunu iyileştirmek için neler yapabileceğini ve bu önlemlerin en iyi nasıl koordine edileceğini tartışır. İngiltere'de polis MARAC'lara katılırken, savcılık bunlara katılmamaktadır. Her vakanın görüşülmesi 10 ila 15 dakika sürer.

Avusturya'da bir vaka konferansı ancak mağdurun rızasıyla ve mağdurun bir mağdur güvenlik teşkilatı tarafından temsil edilmesi halinde gerçekleştirilebilir. Mağdurların verilerinin korunması ile ilgili olarak, bir vaka konferansında sadece tehlike kategorileri ve mağdurların korunmaları için alınabilecek koordinasyona dayalı önlemler tartışılmaktadır. Mağdurlar ve failer toplantılara katılmazlar.

Aynı zamanda, "güvenlik planlaması mağdurlarla işbirliği içinde yapılmalıdır ve mağdur asla süreçten izole edilmemelidir".¹⁰⁰ Örneğin Avrupa Konseyi, şu şekilde belirtmektedir:

İyi uygulamaların gösterdiği üzere, mağduru çok kuruluşlu toplantıda temsil eden ve mağdurun güvendiği bir kurum (mümkünse aile içi şiddet mağdurlarına destek sağlayan uzman bir kuruluş) ya da mağdura atanan bir savunucu varsa, mağdurun çok kuruluşlu ekiple yakın işbirliği içinde çalışmaya ve gereken bilgileri sunmaya istekliliği artarken, ikincil mağduriyet riski azalır. Bu kurum veya savunucu, çok kuruluşlu ekibin toplantısından önce mağdurla risk değerlendirme görüşmesi yapabilir ve mevcut risk faktörlerini aktarabilir. Güvenlik planlamasının mağduru desteklemesi ve yaşam kalitesini yükseltmesi gerektiğini unutmamak gerekir. Güvenlik planlaması, mağdurun "görev ve sorumluluklarının" bir listesi olmayıp, kendisi için mevcut seçeneklerin ve kurumların kendisini desteklemek için alacağı önlemlerin bir özetidir.¹⁰¹

Ukrayna'da, katılımcı kuruluşlar lokasyona göre değişecektir. Bununla birlikte, genel olarak, aşağıdaki kuruluşların temsilcileri gerektiğinde hazır bulunacaktır:

- Emniyet Genel Müdürlüğü
- Mobil destek ekibi üyeleri
- Denetimli serbestlik yetkilileri
- Aile, çocuklar ve gençler için sosyal hizmet merkezleri
- Bölgesel sosyal hizmet merkezleri
- Sığınma evi temsilcisi (mağdurlar veya çocuklar için)
- Sağlık çalışanı
- Mağdurlara hizmet ve yardım sağlayan STK'lar
- Eğitim makamları
- Çocuk hizmetleri
- Savcılık
- Adli yardım temsilcileri.

MARAC modeli, Ukrayna'da yerel icra makamları tarafından koordine edilmek üzere değerlendirilecek ilginç bir seçenek olabilir. Yerel icra makamları, düzenli toplantılar yapmak ve bir toplantı salonu sağlamak için paydaşlar arasında etkili koordinasyon sağlayabilir. 658 sayılı Kararın 19. maddesi, yerel icra makamlarının başkan vekille-

100. Bkz., Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadelede Etkili Çok Kurumlu İşbirliği*, 2015, s. 46.

101. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadelede Etkili Çok Kurumlu İşbirliği*, 2015, s. 47.

rine “aile içi şiddetin ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele” konusunda koordinatörlük görevi vermektedir. Ancak gizli MARAC oturumlarına yalnızca mağdur yardım kuruluşları ve sığınma evleri de dâhil olmak üzere uzman aktörler katılmalıdır. İdeal olarak, her kuruluşun belirlediği bir temsilci, her toplantıda kuruluşu tutarlı bir şekilde temsil edecektir.

3. Personel güvenliği

Aile içi şiddete maruz kalan ailelerin ziyaret edilmesi, sosyal hizmet çalışanları için potansiyel tehlike arz etmektedir ve personelin korunması için açık ve net rehberler ve protokollerin bulunması önemlidir. (Ek Q, aile içi şiddet vakalarında çalışan sosyal hizmet görevlileri için bir kontrol listesi içermektedir.)

G. Yerel icra makamlarının rolü

658 sayılı Karar uyarınca, yerel makamlar, *diğerlerinin yanı sıra*, izleme (8. madde), koordinasyon (19, 20, 22. maddeler) ve sevkler (32, 33. maddeler) dâhil olmak üzere, aile içi şiddetin ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerdeki görevlilerin bilinçlendirme kampanyaları gibi şiddeti önleme aktivitelerine katılmaları tamamen uygun olmakla birlikte, bireysel vaka yönetimine dâhil olmak için uzmanlıkları veya gerekli mesleki yükümlülükleri bulunmamaktadır ve ayrıca buna yönelik eğitim almamışlardır. Aile içi şiddet alanında, mağdurlar, failler ve aile üyeleri ile çalışmaya ilişkin görevlendirme için tıpkı polis, hâkim, doktor ve sosyal hizmet çalışanlarında olduğu gibi uzman eğitimi verilmesi ve etik davranış kurallarının sıkı bir şekilde uygulanması gereklidir. Ayrıca, yeterliliklerinin olmadığı bir alana ilişkin hatalar nedeniyle yerel yönetimlerdeki idarecilere kişisel sorumluluk yüklenmesi, yeni politika çerçevesinin talihsiz bir unsurunu oluşturmaktadır.¹⁰² 658 sayılı Kararda yer alan bu hükümler, ülke çapında bu kadar büyük bir kadroya eğitim sunmaya veya kapasitelerini geliştirmeye girişmeden önce gözden geçirilmelidir.

Aile, Çocuk ve Gençlik için Sosyal Hizmetler Merkezleri, kararın yerel icra makamlarına ilişkin olarak öngördüğü görevleri üstlenmiştir. İlgili yönetmeliklerde isimleri belirtilmese de, bu alanda eğitim almışlardır. Bununla beraber, sosyal refah hizmetleri işlevlerinin yanı sıra bu görevleri de yerine getirmektedirler. Ayrıca, bazı şehirlerde, bu merkezler mobil destek ekipleri olarak ilk müdahaleye de katılmaktadır. Bu uygulamanın sürdürülebilir olmadığı açıkça görülmekle birlikte, sosyal refah merkezlerinin aşırı yüklenmesi, aile içi şiddete yönelik gerekli finansal ve insan kaynaklarının tahsis edilmesinde yaşanan eksikliği yansıtmaktadır. Yerel koşullara göre belirlenen fon planı, bu temel insan haklarını koruma standartları bakımından ülke çapında eşit olmayan koruma sunulmasıyla sonuçlanabilir.

Aile, Çocuk ve Gençlik için Sosyal Hizmetler Merkezlerinin görev alanı kapsamına ilişkin ek kaygılardan birisi, kendilerine hem fail hem de mağdurla çalışma görevlerinin verilmiş olmasıdır. Güvenlik endişeleri nedeniyle, faillere verilen hizmetler, mağdurlara hizmet verilen tesislerden farklı bir konumda sunulmalıdır. Her iki tür hizmetin de tek bir yerde verilmesiyle mağdurlar istemedikleri halde faille karşılaşabilir ve bu durum onların güvenliğini tehlikeye atabilir. Ayrıca, sığınma evlerinde ya da yakınında faillerin olması, mağdurlar bu kişileri tanımasa bile, kendilerini güvenli bir ortamda hissetmelerini önleyebilir.

H. Sığınma evleri için risk değerlendirmeleri

Şu anda, çok kuruluşlu bir görev gücü, aile içi şiddet mağdurlarına yönelik sığınma evleri için risk değerlendirme formları geliştirmektedir. 11 Temmuz 2019’da yayınlanan 772/33743 sayılı Karar, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarına yapılan sevkleri, hizmetleri ve sığınma evlerini ele almaktadır. Dolayısıyla bu bölümde sadece kısa gözlemler ve öneriler yer alacaktır. Sığınma evi, aile içi şiddet mağdurları için kritik önem taşıyan yardım ve koruma hizmetleri sunmaktadır. Mağdurun deneyimlerini atlayabileceği ve eski sağlığına kavuşabileceği koruyucu bir alan görevi görür. Failler tarafından devam etmekte olan olası tehditler göz önüne alındığında, güvenli barınma aynı zamanda mağdurların yaşam hakkını ve fiziksel bütünlüğünü güvence altına almanın temel bir aracıdır. Gerçekten de, uygun sığınma evlerinin mevcut olmaması, mağdurun sürekli şiddet, hatta ölüm gibi ikincil mağduriyetine yol açabilir.

Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik sığınma evleri aşağıdaki temel ilkelere uygun olmalıdır:

1. Aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarının uluslararası standartlara uygun olarak korunmasına ve onlara yardım edilmesine katkı sağlamak.
2. Mağdurların her zaman güvende ve emniyette olmalarını sağlamak.

¹⁰². 658 sayılı Kararın 19. Maddesi şu şekildedir: “Koordinatör, aile içi şiddetin ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele alanında hızlı ve etkili önlemlerin alınmasından kişisel olarak sorumlu olacaktır.”

3. Sığınma evlerinde kalış ve yardım programlarına katılım, mağdurun aydınlatılmış onamına dayalı ve isteğe bağlı olacaktır.
4. Bu tür bir sığınma evi ve desteğin sağlanması, mağdurların ceza davalarında delil sunmaya istekli olup olmadığına bağlı olmamalıdır.
5. Sığınma evine erişim, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik, yaş, cinsel yönelim, din, milliyet veya sınıf veya diğer sebeplerle ayrımcılık yapılmaksızın, tüm şiddet mağdurlarına eşit olarak sağlanacaktır.¹⁰³
6. Mağdurların gerekli desteği almak üzere farklı kurumlara yönlendirilmelerini sağlamak amacıyla işbirliği protokolleri yaparak ortaklarla etkin bir işbirliği gerçekleştirmek.
7. Gizlilik her zaman temin edilecek ve mağdurlara ilişkin bilgiler mağdurların rızası olmadan açıklanmayacaktır.

Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik tüm sığınma evlerinde, hem orada kalanların hem de personelin güvenliğini sağlamak amacıyla tam zamanlı güvenlik sağlanmalıdır. Bu amaçla 24 saat özel güvenlik personeli bulundurulabilir. Ayrıca, yerel polis ile acil güvenlik düzenlemelerinin yapılması ve/veya alarm yerleştirilmesi de mümkündür. Tüm özel güvenlik personeli detaylı bir incelemeden geçmelidir.

Tesis için resmi, yazılı bir risk değerlendirmesi yapılmalı ve yılda en az iki kez düzenli olarak güncellenmelidir. Bir güvenlik uzmanından bu konuda destek alınabilir. Sığınma evlerinde ayrıca kapsamlı bir yangın güvenlik ve tahliye planı bulunmalıdır.

Sığınma evlerinde, mağdurların ve personelin kimliğini ve gizliliğini korumak ve aynı zamanda sığınma evinin yerini gizlemek için ziyaretlere ilişkin katı kurallar konmalıdır.

1. Mağdur güvenliği

Tarama sürecinin bir parçası olarak yürütülen bir risk değerlendirmesine ek olarak, mağdurlar için düzenli, bireysel, yazılı risk değerlendirmeleri yapılmalıdır.

Mağdurlarla ilgili bilgiler, uzun süreli ortaklar dışında kimseyle telefonla paylaşılmamalıdır. Bu tür bilgiler gizlilik esasına göre paylaşılır. Mağdurlara, sağlık personeli, polis veya hukuki personel ile randevular da dâhil olmak üzere, hassasiyet gösterilmesi gerekebilecek randevularda sığınma evi personeli eşlik etmelidir.

Sığınma evi müdürü, mağdurlarla ilgili tüm gizli ve kişisel kayıtların ve belgelerin güvende tutulmasını sağlamalıdır.

2. Personel güvenliği

Mağdurların güvenliğine ek olarak, sığınma evlerinde, faillerin şiddetine maruz kalabilecek personelin de güvenliğini sağlamak için aktif önlemler alınmalıdır. Sığınma evi personeli için düzenli olarak yazılı risk değerlendirmeleri yapılmalıdır. Yüksek riskli kişilerle çalışırken personel risk değerlendirmeleri güncellenmelidir.

Soyadı, adres veya telefon numarası dâhil personelin hiçbir kişisel bilgisi, kadrolu sığınma evi personeli dışındaki kişilerle paylaşılmamalıdır. Mağdurlara sadece personelin adı verilmelidir. Sığınma evi müdürü, çalışanlar ve gönüllülerle ilgili tüm gizli ve kişisel kayıt ve belgelerin güvende tutulmasını sağlamalıdır. Sığınma evi personeline düzenli ilk yardım ve temel güvenlik eğitimleri verilmelidir. Ek K'daki model risk değerlendirme formu, sığınma evleri tarafından kullanılabilir.

I. Eğitimciler

Okullar genellikle, aile içi şiddete maruz kalan bir çocukla en yakın ve en uzun temas halinde olan kurumdur. Öğretmenler ve eğitimciler, istismar belirtilerini tespit ederek ve çocukları uygun yetkililere sevk ederek, doğrudan veya dolaylı olarak aile içi şiddete maruz kalan çocuklar açısından hayati bir rol oynayabilir.¹⁰⁴ Çok kuruluşlu çalışanlardan ne zaman ve nasıl tavsiye alınması gerektiğinin bilinmesi, okul personeli arasında etkili uygulamanın temel bir unsurunu oluşturmaktadır. Eğitimcilerin erken istismar belirtilerine müdahale etmesi, bu belirtileri kayda geçirmesi ve diğer paydaşlarla derhâl bilgi paylaşması da önem taşımaktadır. Diğer taraftan, sağlık çalışanları, sosyal hizmet çalışanları ve polis, risk değerlendirmesi ve çocuk koruma bilgilerini okullarla paylaşmaya hazır olmalıdır. Okullar, ayrıca, ebeveynlerin birbirinden ayrılmasının ardından suçu işleyen ebe-

¹⁰³. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR) doğrultusunda.

¹⁰⁴. Psikolojik zarar, fiziksel zarardan daha az ciddiye alınmamalıdır.

veyn tarafından çocuğun kaçırılma riskini en aza indirmek için pratik düzenlemeler yapılması gibi diğer türde yardımların sağlanmasında da rol oynayabilir.

İngiltere’de bir çocuğun önceki akşam bir aile içi istismar olayına tanıklık etmesi ya da maruz kalması durumunda, polisin sabah 9’a kadar okula haber vermesini gerektiren Operation Encompass (Kuşatma Operasyonu) adlı pilot bir model, sektörler arası ortaklığa (okullar-polis-STK) örnek olarak verilebilir. Okulda kilit bir görevdeki bir yetişkin (Atanmış Koruma Başkanı veya Vekili) vaka hakkında bilgilendirilir ve çocuğa derhâl ve sürekli destek verilmesini sağlamak için öğretmen kadrosuna bilgi aktarır. Travma odaklı bir kuruluş olan Operation Encompass adlı STK, okula bir çocuğun neden gitmediğini veya neden başka birinin onu bıraktığını okula açıklayabilir. Bu kuruluş çocuğun geçmiş travmasını ve mümkün olduğu hallerde çocuğun tepkilerini ve baş etme stratejilerini dikkate alır. Girişim, polisin ve okulların istismarın etkisini azaltmak için işbirliği içinde çalışmalarını sağlar.¹⁰⁵

Yakın bir tarihte, Ukrayna Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile Ukrayna Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından aile içi şiddet yasalarına uyumu sağlamak için eğitim alanına yönelik metodoloji önerileri geliştirilmiştir.¹⁰⁶ Uluslararası standartlara uygun olarak, eğitimcilerin; i) çocuk mağdurları tespit etmesi; ii) onları kayda alması; iii) istismar şüphesini 24 saat içinde polise ve/veya çocuk koruma yetkililerine bildirmesi gereklidir.¹⁰⁷ Ayrıca, gerekli herhangi bir ilk yardımın uygulanması da şarttır.

Daha önemlisi, okullarda, aile içi istismardan etkilenen çocuklarla çalışmak için öğretmenlere yönelik eğitim programlarının sağlanması ve sağlıklı ilişkiler hakkında yaşa uygun eğitim sunulması gibi gerekli kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bazı öğretmenler, hem çocukların hem de ebeveynlerinin karşılaştığı sorunlarla uğraşırken bunalabilirler. Çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunları ele alma konusunda öğretmenlere yapılan baskı, öğretmenlerin kendilerini sosyal hizmet çalışanı gibi hissetmesine yol açabilir. Öğretmenler, sosyal hizmet çalışanlarının rolünü üstlenmemelidir, zira halihazırda aşırı gerilmiş olmakla kalmayıp aynı zamanda gerekli eğitimden de yoksundurlar. Öğretmenin rolü daha ziyade, erken bir aşamada çocukların ters giden bir şeyler olduğunu söylemelerine fırsat tanıyarak okul dışındaki yardım hizmetlerine erişebilmelerine aracı olmaktır. Okullar ayrıca, şiddet mağduru çocuklarla çalışma girişimleri nedeniyle, onlara her zaman yardım edememekten dolayı duygusal tükenmişlik ve yılgınlık gibi olumsuz etkiler yaşayabilecek olan personele de destek sağlamalıdır.

Aynı zamanda, bazı öğretmenler ve okul destek personeli, aile içinde şiddet içeren ilişkilerin mağduru olabilirler ve işyeri desteği hem bireyler hem de bir bütün olarak okul ortamı için faydalı olacaktır. Okuldaki herhangi biriyle kişisel bir ilişkisi olan bir ebeveynin, eşin, eski eşin ya da eski bir yakın partnerin, okuldaki biri(leri)ne fiziksel zarar verebileceği veya fiziksel olarak zarar verme teşebbüsü veya tehdidinde bulunduğu durumlarda, aile içi şiddet, işyerinde şiddet olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, okul endişe verici bir durumun farkına vardığında, personeli bilgilendirmeli ve uygun bir kriz müdahale ve iletişim usulüne başvurmalıdır. Bir eğitimci şiddete veya şiddet tehdidine maruz kaldığında, işverenin çalışanı koruma ve önleyici faaliyette bulunma yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁰⁸ Bu yükümlülük, Şiddet ve Taciz hakkındaki (190 sayılı) ILO Sözleşmesi’nde belirtilmiş olduğu halde mevcut metodolojiye yönelik önerilerde aile içi şiddetin işyeri üzerindeki etkisi ele alınmamıştır.

105. Bkz. <http://www.operationencompass.org/>.

106. 1.Yazı / 11-548018.05.2018.

107. Aile içi şiddet mağduru çocukların tespitine yönelik göstergelerin listesi için Ek U’ya bakınız.

108. 2019 tarih ve 190 sayılı ILO Şiddet ve Taciz Sözleşmesi doğrultusunda.

II. BÖLÜM

VII. Ukrayna'daki aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete ilişkin yasa ve uygulamalarda uluslararası standartların kullanılması

Henüz Ukrayna tarafından onaylanmamış olmasına rağmen, İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadele alanında Avrupa Konseyi üyesi devletler için geçerli standartları belirlemektedir. Ukrayna, mevzuatını ve uygulamalarını İstanbul Sözleşmesi'ne uygun hale getirmek adına adımlar atmış olsa da, Ukrayna'nın uluslararası hukuk uyarınca gereken özeni gösterme şartlarını yerine getirebilmesine etki eden çok sayıda boşluk mevcuttur. Bu boşluklar risk değerlendirmelerinin uygulanmasını da etkileyebilir. Bu kısımda, mevcut hukuki (de jure) ve fiili (de facto) durumun, risk değerlendirmelerinin etkili bir şekilde uygulanması da dâhil olmak üzere, koruma standartlarından ödün verdiği alanlar belirtilmektedir.

A. Kadına yönelik her türlü şiddetin cezalandırılması

İstanbul Sözleşmesi'nin 33 ila 39. maddeleri, sözleşme kapsamında ele alınan kadına yönelik her türlü şiddetin cezalandırılmasını gerektirmektedir. Özellikle, 35. madde, fiziksel şiddetin, yani "başka bir kişiye yönelik kastı uygulanan fiziksel şiddet eylemlerinin" suç kabul edilmesini gerektirir. İstanbul Sözleşmesi'nin Açıklayıcı Raporunda, 35. madde ile ilgili olarak, aşağıdaki şekilde belirtilmektedir: "Fiziksel şiddet" terimi, ani ve yasa dışı fiziksel gücün uygulanması sonucunda maruz kalınan bedensel zararı ifade eder. Ayrıca, mağdurun ölümüyle sonuçlanan şiddeti de kapsamaktadır."¹⁰⁹

AlHM, fiziksel şiddetin suç teşkil etmesi için asgari eşik şartı konulmasının AlHS'nin 3. Maddesini ihlal ettiğini tespit etmiştir.¹¹⁰ AlHM, *Volodina-Rusya* davasında, i) tekrar eden saldırıların cezai soruşturmayı tetiklemesi ve ii) asgari düzeyde fiziksel yaralanma meydana gelmesini gerektiren Rusya'nın aile içi şiddete yönelik yasal çerçevesini açıkça reddetmiştir.¹¹¹ Söz konusu davada, mahkeme içtihatlarını şu şekilde hatırlatmıştır:

Cezai soruşturmanın başlatılmasında bir ön koşul olarak yaralanmaların belirli bir ciddiyet düzeyinde olmasının gerekli kılınması, söz konusu koruyucu önlemlerin etkililiğine zarar vermektedir. Aile içi şiddet birçok şekilde meydana gelebilmektedir ve psikolojik veya ekonomik istismar veya kontrol edici veya zorlayıcı davranış gibi bazı şiddet biçimleri, fiziksel yaralanma ile sonuçlanmamaktadır.¹¹²

Mahkeme ayrıca, "tekrar eden darp" şartı nedeniyle olayların arasında on iki aydan uzun süre olduğu durumlarda koruma sağlanmadığını ve "tek bir olay sonucu bile aile içi şiddetin ortaya çıkabileceğini" yinelemiştir.¹¹³

Ukrayna'da Ceza Kanunu'nda yapılan son değişiklikler, İstanbul Sözleşmesi'nde belirtilen şiddet biçimlerini suç olarak kabul ederken, tüm fiziksel şiddet eylemleri ve diğer şiddet biçimleri hukuki olarak suç kabul edilme-

109. Açıklayıcı rapor, 188. fıkra Ayrıca bkz. üye devletlerin "aile içindeki her türlü şiddetin ceza gerektiren bir suç olarak sınıflandırmasını" öngören kadınların şiddete karşı korunması hakkındaki Tavsiye Kararı (2002)5, 55. fıkra.

110. Bkz. yetkililerin mağdurun şikâyetlerini yeterince ağır olmadığı gerekçesiyle reddettiğini kaydeden *Volodina-Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 81. fıkra; *Balşan-Romanya*, Başvuru No. 49645/09, 2017, 67, 69. fıkralar.

111. Volodina davasındaki söz konusu mevzuat, ancak on iki ay içinde iki kez işlendiğinde ve hafif bedensel zarara yol açtığı takdirde aile içinde meydana gelen saldırıyı cezai bir suç saymıştır. *Volodina-Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 81. fıkra

112. *Volodina - Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 81. fıkra, alıntı: *T.M. ve C.M./Moldova*, Başvuru No. 26608/11, 47. fıkra, 28 Ocak 2014.

113. *Volodina/Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 81. fıkra

mektedir. Bunun yerine, hukuki açıdan ve uygulama açısından İdari Suçlar Kanunu, aile içi şiddetin birçok eylemini kapsamaktadır. 173-2. madde aşağıdakileri kapsamaktadır:

Mağdurun fiziksel veya akıl sağlığında zarara yol açan veya açabilecek fiziksel, psikolojik veya ekonomik nitelikteki kasıtlı eylemler/eylemsizlik (yaralanmaya yol açmayan şiddet, tehdit, hakaret veya taciz, mağdurun yasalar uyarınca hakkı olan paradan, barınmadan, yemekten, kıyafetten veya diğer mallardan mahrum edilmesi vb.).¹¹⁴

Esasen, İdari Suçlar Kanunu, “mağdurun fiziksel...sağlığına...zarar veren” fiziksel şiddeti kapsamanın yanı sıra, aynı zamanda İstanbul Sözleşmesi’nin suç olarak kabul ettiği çeşitli eylemleri eşzamanlı olarak kapsayan paralel bir yasal mekanizma oluşturmaktadır. Ukrayna’da, ceza davası açabilmek için en azından hafif düzeyde fiziksel yaralanmanın meydana geldiğini belirten bir sağlık raporunun şart koşulması, bilfiil fiziksel yaralanmanın meydana gelmesini gerekli kılmaktadır. Cezai yaptırımların kullanımıyla ilgili bu kısıtlama, İstanbul Sözleşmesi’ni ve AİHM tarafından belirtilen standartları ihlal etmektedir. Ayrıca, yukarıda belirtildiği gibi, idari suçlar konusunda yetkinliğe sahip asliye hâkimleri, kısıtlayıcı tedbir kararı alma yetkisine sahip değildir. Bu kısıtlamalar mağdurlar için mevcut korumada geniş boşluklar oluşturmaktadır.

Daha genel olarak Ukrayna’da, ancak idari suç teşkil eden iki şiddet olayının risk değerlendirme formu kullanılarak belgelendirilmesinden sonra üçüncü olay cezai bir suç teşkil edecektir.¹¹⁵ Polisin olayı hiç belgelememesi veya taraflar arasında bir tartışma ya da “çatışma” olarak belgelenmesi halinde ise, bu sayılmayacaktır. Bu bağlamda, bir polis temsilcisi de dâhil olmak üzere paydaşlar, polisin her aile içi şiddet olayında bir risk değerlendirme formunu doldurmadığını belirtmiştir. Aslında, aile içi şiddet vakalarına müdahale konusunda risk değerlendirmelerinin kullanımına ilişkin gerekli eğitim, polis memurlarının tamamına verilmemiştir.

Ukrayna’da yürürlükteki yasal çerçeve ve bu yasal çerçevenin *fiilen (de facto)* uygulaması, kadına yönelik her türlü şiddetin suç kabul edilmesini gerektiren İstanbul Sözleşmesi’nin ihlalini teşkil etmektedir. Bu bakımdan, AİHS’nin 3. maddesi kapsamında AİHM’nin kötü muamele tanımının Ukrayna’da ceza gerektiren bir suç teşkil etmeyebileceğinin belirtilmesi kayda değerdir:

Kötü muamelenin 3. madde kapsamına girmesi için asgari ciddiyet düzeyine ulaşmalıdır. Bu asgari ciddiyet düzeyine ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirmesi, söz konusu muamelenin doğası, niteliği ve kapsamı, süresi ve fiziksel ve zihinsel etkileri gibi faktörlerin yanı sıra, mağdurun cinsiyeti ve mağdur ile fail arasındaki ilişki gibi birçok faktöre bağlıdır. Gerçekte bedensel hasar veya ağır fiziksel veya zihinsel zarara uğramasa bile, bir kişiyi küçük düşüren veya aşağılayan, saygı göstermeyen ve insan onuruna aykırı olan veya korku, endişe veya aşağılık hissi uyandırarak ahlaki ve fiziksel çöküntüye yol açan tüm muameleler onur kırıcı olarak nitelenebilir ve ayrıca 3. maddede belirtilen yasaklı fiiller kapsamına girebilir. Ayrıca, mağdurun, başkalarının gözünde olmasa bile, kendi gözünde küçük düşürülmesinin yeterli olabileceği de belirtilmelidir.¹¹⁶

AİHM, ulusal yasal çerçevenin “özellikle aile içinde şiddet eylemlerinin etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımlar sağlanarak suç kabul edilmesini” içeren tedbirler içermesini gerekli kılmaktadır.¹¹⁷ Bir polis temsilcisinin açıkladığı gibi, polisin çalışmalarının odak noktası cezai suçların ele alınmasıdır ve temel olarak idari bir suç olarak kabulüne gönderme olarak “aile içi şiddet cezai bir suç değildir”. Aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, bu boşluk, risk değerlendirmeleri ve mağdurların korunmasının etkili bir şekilde uygulanması için önemli bir engel oluşturmaktadır.

B. Resen kovuşturma ve soruşturmalar

İstanbul Sözleşmesi’nin 55(1) maddesi, AİHM tarafından belirlenen gereken özeni gösterme standardı kapsamında, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet içeren vakalarda *resen* soruşturma ve kovuşturma yürütme yükümlülüğünü düzenlemektedir.¹¹⁸ Bu maddeye göre:

114. Madde 173-2, İdari Suçlar Kanunu.

115. Bakınız, “mahkumun kendisine verilen görevleri yerine getirmemesi veya sistematik olarak idari ceza teşkil eden suçlar işlemesi ve ıslah yolunu izlemeyi istemediğini belirtmesi halinde, mahkemenin hükümlüyü cezasını çekmek üzere cezaevine göndereceğini” belirten Ceza Kanunu’nun II. Bölümü, 28. maddenin “Sistematik” terimi üç veya daha fazla kez şeklinde yorumlanmıştır. Bkz. “Mahkemelerce Ceza Verilmesi Uygulaması Hakkında” Ukrayna Yüksek Mahkemesi Genel Kurulu Kararı’nın 10. maddesi, 24 Ekim 2003, No. 7.

116. *Volodina-Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 73. fıkra

117. *Volodina-Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 78. fıkra

118. Bkz. *Opuz-Türkiye*, Başvuru No. 33401/02, 2009.

Taraflar, işbu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçların soruşturulması veya kovuşturulmasının; suçun bir kısmının veya tamamının kendi topraklarında işlenmesi durumunda, mağdur tarafından bildirilmesine veya şikayette bulunulmasına bağlı olmaksızın ve mağdurun ifadesini veya şikayetini geri çekmesi durumunda dahi işlemlerin devam edebilmesini sağlar.

İstanbul Sözleşmesi'nin Açıklayıcı Raporu, 55. Maddenin amacının "bu takibatları başlatma ve failin işlediği suçtan hüküm giymesini sağlama külfetini mağdura yüklemekten cezai soruşturma ve kovuşturmanın başlatılabilmesini sağlamak" olduğunu belirtmektedir.¹¹⁹ Bu raporda şu şekilde açıklanmıştır:

Bu Sözleşme kapsamındaki suçların birçoğunun aile üyeleri, yakın partnerler veya mağdurun yakın sosyal çevresindeki kişiler tarafından işlenmesi ve bunun sonucunda utanç, korku ve çaresizlik duyulması bildirimlerin ve dolayısıyla mahkumiyet sayısının da düşük olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, en azından ölüme veya bedensel yaralanmaya yol açan fiziksel şiddet gibi ciddi suçlarla ilgili olarak, mağdur beyanını veya şikayetini geri çekse bile takibatların yapılmasını sağlamak için kolluk makamları, somut delil, tanık ifadeleri, tıbbi uzman raporları vb. delilleri toplamak için proaktif bir şekilde soruşturma yapmalıdır.¹²⁰

AIHM, aile içi şiddet içeren vakalarda 2. madde (yaşam hakkı) ve 3. madde (işkence ve kötü muamele yasağı) kapsamında yer alan pozitif yükümlülükler uyarınca *re'sen* soruşturma ve kovuşturma yürütülmesini gerekli kılmıştır. *Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan* davasında, mahkeme şu beyanda bulunmuştur:

Böyle bir soruşturmanın esas amacı, yaşam hakkını koruyan yerel yasaların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Yetkili makamlar, **olayla ilgili delilleri toplamak için makul adımları atmalıdır**. Soruşturmada, ölüm nedeninin belirlenmesini ya da sorumlu kişi ya da kişilerin tanımlanabilmesini önleyen herhangi bir eksiklik, bu standardın ihlali riskini taşıyacaktır. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, **yetkili makamlar** meseleyi öğrendikleri anda **re'sen harekete geçmelidir**.¹²¹ (Vurgu eklenmiştir).

Dolayısıyla, devletlerin 2. madde kapsamındaki pozitif yükümlülüğü *re'sen* soruşturma yürütülmesini gerekli kılmaktadır. 14 yaşındaki bir kız çocuğunun çok sayıda kişi tarafından tecavüze uğramasıyla ilgili *MC-Bulgaristan* davasında mahkeme, devletlerin aynı zamanda Sözleşmenin 3. maddesi (işkence ve kötü muamele yasağı) ve 8. maddesi (özel yaşama saygı hakkı) kapsamında soruşturma yürütmeye ilişkin pozitif yükümlülüğü olduğuna hükmetmiştir.¹²²

Yakın zamanda görülen *Volodina-Rusya* davasında, mahkeme "soruşturma öncesi inceleme" ile ilgili olarak şu yönde karar kılmıştır:

3. madde uyarınca etkili soruşturma gerekliliklerinin yerine getirilmesi için soruşturma öncesi inceleme yeterli değildir. Bu ön aşamanın kapsamı çok sınırlandırılmıştır ve bir ceza davasının ve cezai soruşturmanın açılması daha sonra bir mahkeme tarafından incelenmek üzere dava açılması için ön koşul olduğundan failin yargılanmasına ve cezalandırılmasına yol açamaz.¹²³

Mağdurların şikayetlerini genellikle geri çekmesi nedeniyle AIHM *Opuz-Türkiye* davasında savcıların *re'sen* harekete geçmesini gerekli kılmıştır. Diğer devletlerin uygulamalarından, "suç ne kadar ciddiye veya daha fazla suç işleme riski ne kadar büyükse, mağdurlar şikayetlerini geri çekse bile kovuşturmanın kamu yararına devam ettirilmesi olasılığı o kadar fazla olmalıdır" sonucu çıkarılmıştır.¹²⁴ Bu bağlamda, aile içi şiddet vakalarında ortak olan çeşitli özelliklere dikkat çekilmiştir. *Opuz* davasında aşağıdaki şekilde vurgulanmıştır:

H.O., başvuru sahibi ve annesine karşı artan düzeyde şiddet uygulamıştır. H.O. tarafından işlenen suçlar, önleyici tedbirlerin alınması için yeterince ciddi düzeyde olup mağdurların sağlığı ve güvenliğine yönelik sürekli bir tehdit mevcuttur. İlişkinin geçmişi incelenirken, failin aile içi şiddet sabıkası olduğu açıkça görülmüş olduğundan ciddi düzeyde daha fazla şiddet meydana gelme riskinin mevcut olduğu belirlenmiştir.

119. Açıklayıcı Rapor, 279. fıkra

120. Açıklayıcı Rapor, 280. fıkra

121. *Branko Tomašić ve Diğerleri-Hırvatistan*, Başvuru No. 46598/06, 2009, 62. fıkra

122. *M.C.-Bulgaristan*, Başvuru No. 39272/98, 2004, 150-153. fıkralar

123. *Volodina-Rusya*, Başvuru No. 41261/17, 2019, 95. fıkra

124. *Opuz-Türkiye*, Başvuru No. 33401/02, 2009, 139. fıkra

Mahkeme, *re'sen* kovuşturma gerçekleştirme konusunda dikkate alınacak unsurların tanımlanması amacıyla Avrupa Konseyi'nin diğer üye devletlerinin uygulamalarına bakmıştır. Mahkeme bu kapsamda aşağıdaki unsurları belirlemiştir:

- ▶ Suçun ciddiyeti;
- ▶ Mağdurun yaralanmalarının fiziksel mi psikolojik mi olduğu;
- ▶ Sanığın silah kullanıp kullanmadığı;
- ▶ Sanığın saldırıdan bu yana herhangi bir tehditte bulunup bulunmadığı;
- ▶ Sanığın saldırıyı planlayıp planlamadığı;
- ▶ Varsa hanede yaşayan çocuklar üzerindeki (psikolojik dâhil) etkileri;
- ▶ Sanığın tekrar saldırma olasılığı;
- ▶ Mağdurun veya müdahil olan veya olabilecek diğer kişilerin sağlığı ve güvenliğine yönelik sürekli tehdit;
- ▶ Mağdurun sanıkla ilişkisinin mevcut durumu ve mağdurun isteği dışında kovuşturmaya devam edilecek olursa bunun ilişki üzerindeki etkisi;
- ▶ İlişkinin geçmişi, özellikle geçmişte başka şiddet olayları olup olmadığı;
- ▶ Sanığın suç sabıkası, özellikle varsa daha önceki şiddet olayları o.¹²⁵

Bu unsurlar savcılar için faydalı bir rehber olabilir. Mahkeme, Türkiye'de yürürlükte olan ulusal mevzuata bu açıdan yaklaşmıştır. Türkiye'deki mevzuata göre yalnızca mağdurun yaralanmalarının 10 günü aşan iş göremezlikle sonuçlandığı vakalarda *re'sen* kamu davası yürütülmesi mümkün olmaktadır. Mahkemenin vardığı sonuç aşağıda verilmiştir:

Söz konusu tarihte yürürlükte olan yasal çerçeve, özellikle de on günü geçmeyen hastalık veya mutlak işsizlikten mahrumiyet (geçici iş göremezlik) şartı, devletin her türlü aile içi şiddeti cezalandıran ve mağdurlar için yeterli koruma tedbirleri sağlayan bir sistemi kurma ve etkin bir şekilde uygulamaya yönelik pozitif yükümlülüklerinden doğan gerekliliklerin gerisinde kalmaktadır. Mahkeme, bu nedenle, [fail] tarafından geçmişte işlenen suçların ciddiyetini göz önünde bulundurarak, kovuşturma makamlarının, mağdurların şikayetlerini geri çekmelerini dikkate almaksızın, kamu yararını gözeterek yargılamaları takip edebilmesi gerektiği kanaatinde dir.¹²⁶

Son olarak, CEDAW Komitesi 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı'nda şunları onaylamıştır:

Kadınlara yönelik ayrımcılığın, örneğin aile içi şiddet ve diğer türlü şiddet vakalarında olduğu gibi, yaşam hakkı ve fiziksel dokunulmazlık gibi diğer insan haklarının ihlallerini de beraberinde getirmesi hallerinde **taraf devletler**, faileri mahkeme önüne çıkarmak ve uygun cezai yaptırımları uygulamak üzere **soruşturma ve yargılama süreçlerini devreye sokmakla** yükümlüdür.¹²⁷ (Vurgu eklenmiştir).

Ukrayna'da aile içi şiddet vakalarının çoğu İdari Suçlar Kanunu uyarınca hafif bedensel yaralanma olarak ele alınmaktadır. Davanın idari bir suç olarak mı yoksa cezai bir suç olarak mı ele alınacağına dair karar, yaralanma düzeyini belirten sağlık belgesine bağlıdır. Bu uygulama, AIHM tarafından belirtilen ve yukarıda atıfta bulunulan standartları ihlal etmektedir.

Şu anda, Ceza Kanunu kapsamındaki kovuşturmalar, özel kovuşturma olarak yürütülmekte olup bu da mağdurun davayı geri çekmesine olanak tanımaktadır. Savcılar idari suçlara bakmadığından aile içi şiddet içeren davaların çoğunun *re'sen* kovuşturması engellenmektedir. Aynı zamanda, İdari Suçlar Kanunu'nun 22. maddesi, "Hafif Suç Durumunda İdari Sorumluluktan Muafiyet İmkanı" konusuna değinmektedir. Asliye hâkimleri genellikle bu maddeye aile içi şiddet davalarında başvurarak, esasen bu davaları reddederler.

Uygulamanın İstanbul Sözleşmesi, CEDAW ve AIHM içtihatıyla uyumlu hale gelmesi için Ukrayna'da aile içi şiddet vakalarına yönelik *re'sen* kovuşturmaya izin veren yasalar çıkarılmalıdır.

125. *Opuz-Türkiye*, Başvuru No. 33401/02, 2009, 138. fıkra

126. *Opuz-Türkiye*, Başvuru No. 33401/02, 2009, 145. fıkra

127. CEDAW, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 2. maddesi uyarınca Taraf Devletlerin Temel Yükümlülükleri Hakkında 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı, CEDAW/C/GC/28, 2010, 34. fıkra

C. Koruma ve acil kısıtlama kararları

1. Uluslararası standartlar

Devletin gereken özeni gösterme yükümlülüklerinin koruma unsuru ile ilgili olarak, İstanbul Sözleşmesi'nin 52. Maddesi, acil yasaklama kararlarının (AYK) alınmasını öngörmektedir:

Taraflar, yakın tehlike durumlarında yetkili makamlara aile içi şiddet failine, mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet ettiği konutu yeterli bir süre için terk etmesini emretme ve failin, mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet ettiği konuta girmesini veya mağdurla veya risk altındaki kişiyle temas kurmasını yasaklama yetkisi verilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu madde uyarınca alınan tedbirler, mağdurların veya risk altındaki kişilerin güvenliğine öncelik verir.

Avrupa Konseyi tarafından uygun şekilde açıklandığı üzere, AYK kavramı bir "paradigma değişikliği" gerektirir:

Mağdurlardan şiddete maruz kalmayacağı bir yere taşınmasını istemek yerine, bu sorumluluğu faile çevirerek mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet ettiği konutu terk etmesi ve kendisiyle temas etmemesi emredilir.¹²⁸

52. maddede bu tür tedbirlerin alınması öngörülmekle birlikte, uygulama usulleri devletin takdirine bırakılmaktadır. AYK'ların tutuklama, gözaltı ve kovuşturma gibi başka bir dizi tedbirin yerine geçmesi amaçlanmamıştır. Ayrıca, 52. madde, kolluk kuvvetlerinin acil müdahalesini, risk değerlendirmelerini ve daha uzun süreli koruma sunulmasını gerektiren 50, 51 ve 53. maddelerle birlikte okunmalıdır.

İstanbul Sözleşmesi'nin 53. maddesi uzun süreli koruma kararları için geçerlidir. Bu maddeye göre:

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet mağdurları için, uygun kısıtlama veya koruma kararlarının mevcudiyetini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar 1. paragrafta atıfta bulunulan kısıtlama ve koruma emirlerinin:
 - o acil koruma sağlamaya yönelik olmasını ve mağdura gereksiz mali veya idari külfet oluşturmamasını;
 - o Belirli bir süre için veya değiştirilene ya da kaldırılana kadar geçerli olmasını;
 - o Gerektiğinde hemen etki yaratacak şekilde nizasız (ex parte) alınmasını;
 - o Diğer yargı süreçlerinden bağımsız olarak veya bunlara ilaveten alınmasını;
 - o Daha sonra başlatılabilecek yargı süreçlerine dâhil edilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, 1. fıkrada saptanan kısıtlama veya koruma kararlarının ihlallerinin etkili, orantılı ve caydırıcı cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gereken hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Açıklayıcı Rapor'da daha ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi, bu hükmün amacı "Sözleşme kapsamındaki şiddet biçimlerinden herhangi biri açısından risk altında olan kişileri korumak için hızlı bir yasal çözüm sunmaktır".¹²⁹ Bu raporda koruma kararlarının medeni hukuk, ceza veya idare hukuku kapsamında verilebileceği açıklanırken, aynı zamanda aşağıdaki şekilde belirtilmektedir:

Kararlar acil koruma sağlamaya yönelik olmalı ve... mağdura gereksiz mali veya idari külfet oluşturmamalıdır. Bu, herhangi bir kararın verildikten hemen sonra yürürlüğe girmesi ve uzun mahkeme işlemleri olmaksızın uygulanabilmesi anlamına gelir. Başvuru sahibine, yani büyük olasılıkla mağdura, karşı uygulanan herhangi bir mahkeme ücreti, mağdurun başvuruda bulunmasını engelleyecek derecede gereksiz bir mali külfet oluşturmamalıdır. Aynı zamanda, bir kısıtlama veya koruma kararı için başvuruda bulunmaya yönelik hiçbir usul mağdurlar için aşırı güçlük doğurmamalıdır.¹³⁰

128. Avrupa Konseyi, *Aile İçi Şiddet Durumlarında Acil Engelleme Kararları: İstanbul Sözleşmesi'nin 52. Maddesi*, 2017, s. 43.

129. Açıklayıcı Rapor, 268. fıkra

130. A.g.y., 270. fıkra

53. madde, ayrıca, “ tarafların bazı durumlarda, bu kararların gerektiğinde hemen etkili olacak şekilde nizasız (ex parte) alınmasını sağlamalarını gerektirir. Bu, bir hâkim veya başka bir yetkili görevlinin yalnızca bir tarafın talebine istinaden geçici bir kısıtlama veya koruma kararı verme yetkisine sahip olması anlamına gelir.”¹³¹

CEDAW 35 sayılı Genel Tavsiye kararının işaret ettiği gibi: “Koruma önlemlerinde, kadın mağdurlara aşırı mali, bürokratik veya kişisel külfet oluşturmaktan kaçınılmalıdır.”¹³² Bu bağlamda, acil tedbir kararı dışında, Ukrayna’da mağdurun güvenliğinin sağlanmasının mali, usule ilişkin ve delil külfetinin neredeyse tamamen mağdurun üzerinde olduğunun belirtilmesi çok önemlidir. Mağdurlar, koruma kararı ihlalleri hakkında polise bilgi vermek ve delil yükünün tamamını üstlenerek, kısıtlayıcı tedbir talebinde bulunmak için avukat tutmak mecburiyetindedir.¹³³ Aile içi şiddet mağdurlarının bu tür adımları atmasının önünde genellikle duygusal ve ekonomik engeller bulunmaktadır. Ayrıca, acil tedbir kararları ve kısıtlayıcı tedbirlerin süresinin kısa olmasından dolayı da (aşağıya bakınız), mağdurlar tekrar tekrar başvuruda bulunma yükünü taşımak mecburiyetinde kalmaktadır.

2. Ukrayna’da koruma kararları

Ukrayna mevzuatı hem acil tedbir kararları olarak adlandırılan AYK’ları hem de kısıtlayıcı önlemler olarak adlandırılan daha uzun süreli koruma kararlarını öngörmektedir.

Aile İçi Şiddet Kanunu’nun 24. maddesinde “fail hakkında acil tedbir kararı” öngörülmekte olup bu karar risk değerlendirme formunun sonucuna göre polis tarafından verilecektir.¹³⁴ Kararda belirtilen süre 10 güne kadar çıkabilir. Birçok paydaş, polisin sadece acil bir kısıtlama kararı vermek amacıyla risk değerlendirmeleri yaptığını belirtmiş olup bu da aslında polisin önceden belirlediği risk için risk değerlendirme ile gerekçe sunduğunu göstermektedir.

Uzun süreli kısıtlayıcı önlemleri düzenleyen yasal çerçeve, bazı endişe verici hususları gündeme getirmektedir. En başta, İngilizce çeviride, hüküm, uygun olmayan bir hukuki standarda atıfta bulunarak mağdurun “yüksek yararı” çerçevesinde şekillendirilmiştir.¹³⁵ Yüksek yararın bulunup bulunmadığına yönelik tespitler, *hukuki ehliyeti* olmayan çocuklar ve genellikle ciddi düzeyde fiziksel veya zihinsel engelli şahıslar adına yapılır.¹³⁶ Kısıtlayıcı bir karara ilişkin karar mağdur adına değil, mağdurun talebi üzerine verilmelidir. Bu hükmün mevcut dili mağdura çocuk muamelesinde bulunurken, ilgili tüm davalarda uluslararası standartların mağdurun özne konumunu (agency) teşvik etme amacına zarar vermektedir.

Kısıtlama kararı 1 ila 6 aylık süre için alınır ve kararın “en fazla 6 ay” daha uzatılması mümkündür.¹³⁷ 1 ila 6 aylık süre oldukça kısadır. Diğer bir deyişle, Ukrayna’daki her iki türdeki koruyucu karar da mağdurlara nispeten kısa süreli koruma sağlamaktadır. 6 aylık üst sınır, ekonomik şiddetin etkileri de dâhil olmak üzere, mağdurun hukuk mücadelesinde çok sayıda engelle karşılaştığı ciddi vakalar için süreçleri yeniden başlatmasını gerektirecektir. Pratik olarak, bu usule ilişkin engeller mağdura külfet olmaktadır. Diğer ülkeler daha uzun süreli ve hatta **mağdur için gerçek tehlide dayanarak** kalıcı koruma kararları sunmaktadır. Örneğin; İspanya’nın Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete Yönelik Bütünleşik Koruma Önlemleri Organik Kanunu (2004), koruyucu tedbirlerin gerekli olduğu sürece uzatılabileceğini öngörmektedir.

AUK’lar ve koruma kararları, polis devriyeleri aracılığıyla, mağdurla temasa geçilerek ve yüksek risk altındaki mağdurlar veya bir kararı ihlal etme eğilimi olan failer için elektronik gözetleme yoluyla izlenmelidir. İstanbul Sözleşmesi uyarınca taraflar, “kısıtlama veya koruma kararlarının, aynı faile karşı başlatılan diğer adli takibatlarda da kullanılabilmesini sağlar . Bu hükmün amacı, aynı kişiye karşı başlatılan adli takibatları yöneten diğer hâkimleri fail aleyhine bu tür bir kararın çıkarıldığı konusunda bilgilendirmektir.”¹³⁸ İdari Suçlar Kanunu, acil bir

131. A.g.y., 272. fıkra

132. CEDAW 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı, CEDAW/C/GC/35, 40(b) fıkrası.

133. Aile içi şiddet mağdurları ücretsiz ikincil adli yardım alma hakkına sahiptir. Madde 14(13), Ücretsiz Adli Yardım Kanunu, 2011.

134. Bkz. Madde 1(16), Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Kanunu.

135. Madde 91¹, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi hükümlerinin uygulanması amacıyla Ceza Kanunu’nda ve Ceza Muhakemeleri Usulü’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Ceza Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun).

136. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ile ilgili olarak, Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi (EHS), engelli kişiler için farklı karar alma rejimlerinin uygulanmasının ayrımcı nitelikte olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca, İngilizce versiyonda, bu Kanunun diğer maddelerinde, değiştirilmesi gereken “imbecility” (embesillik) gibi engelli kişilere yönelik ayrımcı ve saldırgan bir terminoloji kullanılmaktadır. Ukrayna, EHS’yi 2010’da onaylamıştır.

137. Madde 911(3), Ceza Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

138. Açıklayıcı Rapor, 274. fıkra

tedbir kararının ihlali için para cezası verilmesini öngörmektedir. Aile bütçesinden ödenebildikleri ve caydırıcı olmadıkları için para cezalarının amaca zarar verdiği düşünülmektedir.¹³⁹

Failin hakları ile ilgili olarak, mülkiyet hakkına ve özel ve aile hayatına saygı hakkına erişiminin geçici olarak kısıtlanmasının, mağdurun yaşam hakkını ve fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkının üzerinde olamayacağı vurgulanmalıdır.¹⁴⁰ Öncelik, mağdurun ve çocuklarının güvenliğinin sağlanması olmalıdır.

VIII. Sonuç

Bir risk değerlendirmesinin amacı, polis tarafından fiili önlemlerin alınması ve mağdur için kişiselleştirilmiş bir güvenlik planı oluşturulması için zemin oluşturup rehberlik sunarak aile içi şiddet mağdurlarının güvenliğini sağlamaktır. Mağdurun polis ve sosyal yardım hizmetlerinin müdahaleleri sırasında ve ayrıca adli takibat sırasında güvenliğinin sağlanması ve ikincil mağduriyetinin önlenmesi için kurumlar arası iletişim ve işbirliği esastır.

Risk değerlendirme araçlarının kesin bir sonuç yerine olasılıklar sunduğuna dikkat edilmesi ve paydaşların bu araçların bulgularını dikkatli bir şekilde yorumlamaları gerektiğinin altı çizilmelidir. Aile içi şiddet mağdurları kendilerine yönelik riskleri ve durumlarındaki değişiklikleri en iyi değerlendirebilecek konumdadır. Bu nedenle, özellikle de mağdurların algısı riskin yüksek olduğu yönündeyse, paydaşlar daima bunu dikkate almalıdır.

Bu raporda, dünyanın çeşitli ülkelerinde kullanılan onaylanmış risk değerlendirme yöntemlerinin yanı sıra bölgesel ve uluslararası düzeyde hükümetlerarası kuruluşlar tarafından belirlenen iyi uygulama standartlarından yararlanılmıştır. Bunlar, Ukrayna'daki ulusal aktörlerin aile içi şiddetle mücadeleyle yönelik hukuki ve fiili çerçevedeki sürekli ilerlemelerini desteklemek amacıyla kullanabilecekleri modeller ve kılavuzlar olarak sunulmaktadır.

139. Bkz. CEDAW 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 40(b) fıkrasında, "Koruma önlemleri, kadın mağdurlara gereksiz mali, bürokratik veya kişisel külfet oluşturmamalıdır" şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca bkz. *Başan-Romanya*, Başvuru No. 49645/09, 2017, 66. fıkra

140. Bkz. Gökçe ve *Yıldırım-Avusturya*, CEDAW, 12: 1:5, 2005, ("failin hakları, kadınların yaşam hakkı, fiziksel ve zihinsel bütünlük gibi insan haklarının üzerinde olamaz" şeklinde ifade edilmiştir).

III. BÖLÜM

Ek A

Polis risk değerlendirmeleri için öneriler

- ▶ Risk değerlendirmesinin her olaydaki her mağdur için yapılmasını sağlayın
- ▶ Risk değerlendirme formuna aşağıdaki soruları ekleyin:
 - o Fail, yetkililere, polis memurlarına veya polis hizmetlerini veya yargı organlarını temsil eden diğer kişilere karşı ve ayrıca yukarıda belirtilen kişilerin huzurunda mağdura yönelik kışkırtıcı ve/veya saygısız davranışlarda bulundu mu?
 - o Fail, daha önce kanunla özellikle şiddet kullanımını içeren bir çatışma yaşadı mı?
 - o Fail, ikamet yerine ya da mülke zarar verdi mi?
 - o Son zamanlarda şiddet olaylarında veya tehditlerinde bir artış, yoğunlaşma oldu mu ve/veya bu olaylar tekrarlandı mı?
 - o Mağdur, ilişkiyi bitirmeye çalıştı mı veya bitirmeye çalışıyor mu?
 - o Fail aleyhinde koruma kararı, boşanma veya çocuğun velayeti ile ilgili mevcut herhangi bir adli takibat var mı?
 - o Fail, bir tür cinsel şiddet uyguladı mı?
- ▶ Failin evin dışında işlediği şiddet içeren suçları da içerecek şekilde risk değerlendirme formundaki 11. soruyu genişletin.
- ▶ Risk Değerlendirme Usulüne ilişkin Ortak Kararı aşağıdaki amaçlarla değiştirin:
 - o Aile içi şiddet mağdurları için düşük, orta ve yüksek risk içeren durumlara uyarlanmış bir güvenlik planının geliştirilmesinin açıkça öngörülmesi
 - o Çocuk koruma yetkililerine bildirim dahil, şiddetin dolaylı ya da doğrudan mağdurları olan çocukların güvenlik ve korunma ihtiyaçlarının ele alınması. (Bkz. Kısım II(4))
 - o Ek bilgi edinmek için fail ile ayrı bir görüşme yapmanın değerlendirilmesi
 - o Formun II(6) kısmında düşük veya orta düzeyde risk sonucunun çıktığı durumlarda risk düzeyinin artırılması konusunda polisin takdir yetkisi olduğunun netleştirilmesi
 - o Polisin takdir yetkisini risk düzeyini yükseltmek için kullanabileceğinin, ancak bu düzeyi düşürmek için kullanamayacağının netleştirilmesi
 - o Mağdurun güvenliğini sağlamak için değerlendirmede belirlenen risk düzeylerine (düşük, orta, yüksek) göre polis memurları tarafından gerçekleştirilecek bir dizi fiili önlemin dâhil edilmesi
 - o Çocuk mağdurlarla/tanıklarla görüşürken kullanılacak özel bir formun veya soruların geliştirilmesi
- ▶ Riskin düzenli olarak yeniden değerlendirilmesi için kullanılacak ikinci bir form hazırlayın.
- ▶ Risk düzeyine bağlı olarak, tekrar değerlendirmenin yapılmasına yönelik bir zaman çizelgesi tasarlanması da dâhil olmak üzere, polisin riski yeniden değerlendirmesine rehberlik etmek üzere ikinci bir protokol hazırlayın (veya mevcut Risk Değerlendirme Usulüne ilişkin Ortak Karar'da değişiklik yapılması).
- ▶ Risk değerlendirmelerinin ceza yargılamasının diğer aktörleri ve hizmet sağlayıcıları ile paylaşılmasına yönelik net bir usul oluşturulmasını sağlayın.
- ▶ Failin cezaevinden salıverilmesi durumunda polisin bunu mağdura bildirmesini şart koşun

Mağdurlar için güvenlik planlaması

Etkili güvenlik planları:

- **Kişiselleştirilmiş olmalıdır.** Her duruma uygun tek bir güvenlik planı yoktur, çünkü her durum birbirinden farklıdır. Her güvenlik planının, her bir mağdura özgü bilgileri ve riskin niteliğini ve düzeyini yansıtmaması gerekir.
- **Mağdurun çevresi tarafından desteklenmelidir.** Mağdur kendini tehlikede hissettiğinde rahatça temas kurabileceği aile üyeleri, arkadaşları ve topluluk kaynaklarının hangileri olduğunu belirleyebilir. Bu açıdan, planı mağdurla birlikte gözden geçirin.
- **Gerçekçi olmalıdır.** Takibi zor olan bir güvenlik planı işe yaramayacaktır. Plan, durumun gerçekliğini ele almalıdır. Aile içi şiddet vakalarında, bazı kadınların istismarcıyla aynı evi paylaşmaya devam edeceği, bazılarının tutuklama veya kovuşturma sonrasında yeniden birleşebileceği ve bazılarının da şiddet tehdidine veya şiddet yaşanmasına rağmen çocukları birlikte büyötmeye devam edeceği gerçeği güvenlik planında dikkate alınmalıdır.
- **Bütüncöl olmalıdır.** Güvenlik planı, ev, okul, iş, ulaşım, çevrimiçi ortam ve sosyal ortamlar dâhil olmak üzere, mağdurun hayatının her yönünü kapsamalıdır.¹⁴¹

Mağdur güvenlik planlaması için kontrol listeleri ve ipuçları:

Acil güvenlik ihtiyaçları

- Şiddet içeren bir durumda kimden yardım isteneceğini belirleyin. Arkadaşların, akrabaların, komşuların, polislin ve yardım hattının numaralarını not edin.
- Acil durum telefon numaralarını ezberleyin veya güvenli bir yerde küçük kartlarda saklayın ya da cep telefonuna kaydedin.
- İstismarcıda evin veya dairenin anahtarı varsa, kapılarınız ve pencerelerinizdeki kilitleri mümkün olan en kısa sürede değiştirin veya yeni kilitler ekleyin.
- Güvenli bir şekilde evinizden çıkmayı deneyin. Hangi kapıların, pencerelerin, asansörlerin veya merdivenlerin kullanılmasının en iyi olacağını belirleyin. Banyo gibi çıkışı olmayan odalardan ve mutfak gibi kesici alet bulunan odalardan kaçın.
- Acil bir durumda evden ayrılırken nereye gidebileceğinize karar verin ve bunu planlayın. Dolu bir çanta hazırlayın ve evden hızlı bir şekilde ayrılmak için çantayı gizli ama erişilebilir bir yerde saklayın.
- Bir komşu, aile üyesi veya arkadaş belirleyin ve evden gelen herhangi bir kargaşa duymaları halinde polisi aramalarını isteyin. Polisi aramaları için bir sinyal -örneğin belirli bir lambanın yanması veya gölgeliğin aşağı çekilmesi- ya da bir şifre belirleyin.
- Herhangi bir şekilde yaralanmanız durumunda tıbbi yardım alın.
- Haklarınız ve seçeneklerinizin neler olduğu hakkında bilgi verebilecek bir sosyal hizmet görevlisiyle veya yerel aile içi şiddet programından bir savunucu ile konuşun.

Koruma kararları

- Koruma kararının ekstra kopyalarını çıkarın ve bunları her zaman yanınızda bulundurun. Ayrıca kopyaları güvenli bir yerde saklayın. Bu, örneğin, arabanız, arkadaşlarınızın veya akrabalarınızın evleri, işyeri ve çocuklarınızın yuvası veya okulu olabilir.
- Ailenizi, arkadaşlarınızı, komşularınızı, işverenlerinizi, hekiminiz veya sağlık hizmet tedarikçisini ve çocuklarınızın kreşini veya okulunu hakkınızda koruma kararı olduğu konusunda bilgilendirin.
- Çağrılarını kaydedin. Telefon çağrıları, kısa mesajlar, sesli posta mesajları ve e-postalar gibi failin gerçekleştirdiği tüm temasların kaydını tutun.
- Başka bir şehre veya bölgeye taşıınıyorsanız, yeni şehrinizdeki polise giderek koruma kararını kaydettirin.

¹⁴¹. Uyarlandığı kaynak: UNODC, Kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı etkili kovuşturma müdahaleleri el kitabı, 2014, s. 57.

- Fail koruma kararını ihlal ederse polisi arayın.

Halka açık yerlerde ve işyerinde güvenlik

- Çalıştığınız yere gidiş dönüş rotanızı sık sık değiştirin.
- İşverene istismarcının güncel bir resmini verin.
- İşyerindeyken ya da halka açık bir yerdeyken kimin yardım edebileceğini belirleyin. İşyerinde «güvenli» bir kişi bulmaya çalışın. Gerekirse istismarcının resmini verin.
- Arabanıza, otobüs veya trene gidene kadar yanınızda bir refakatçi bulundurun.
- Halka açık bir alanda bir şey olursa ne yapacağınıza dair bir plan oluşturun.
- Bir iş arkadaşınızın gelen telefon çağrılarını kaydetmesini ve her türlü tacizi belgelemesini sağlayın.
- İşverende güncel acil durum bilgilerinin bulunduğundan emin olun.
- Halka açık yerlerde çevrenize dikkat edin.

Dijital güvenlik

Kişisel bilgisayarlar yerine, yerel bir kütüphanedeki bir bilgisayar gibi halka açık bir bilgisayar, bir arkadaşınızın bilgisayarı veya işyerindeki bir bilgisayarı kullanmanız failin çevrimiçi etkinlikleri izlemesini engelleyebilir. Tarama geçmişinizi olabildiğince sık temizleyin.

- Telefonuz size fail tarafından tedarik edilmiş ise yeni bir telefon almayı düşünün.
- İsteğe bağlı bir GPS konum servisi olup olmadığını görmek için cep telefonu ayarlarınızı kontrol edin ve varsa kapatmaya çalışın.
- E-posta şifrelerini kimsenin tahmin edemeyeceği bir şekilde değiştirin veya yeni bir e-posta hesabı oluşturun.
- Israrlı takip durumunda, fail arabaya bir GPS takip cihazı yerleştirmiş olabilir. Şüpheli nesneler olup olmadığını görmek için aracın içini ve dışını düzenli olarak kontrol edin.

Ek C

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı risk değerlendirme formu

Risk faktörleri	Riskin niteliği	Evet	Hayır
Geçmişte aile üyelerine yapılan saldırı	Sabit		
Geçmişte yabancılara veya tanıdıklara yapılan saldırı	Sabit		
Geçmişte şartlı tahliye veya denetimli serbestlik ihlalleri	Sabit		
Yakın zamanda yaşanan ilişki sorunları	Değişken		
Yakın zamanda yaşanan istihdam sorunları	Değişken		
Çocuk veya ergen olarak aile içi şiddete maruz kalma ve/veya tanıklık etme	Sabit/Değişken		
Yakın zamanda madde istismarı/bağımlılığı	Değişken		
Yakın zamanda intihar ya da cinayet düşüncesi/niyeti	Değişken		
Yakın zamanda psikotik ve/veya manik semptomlar	Değişken		
Öfke, dürtüsellik veya davranışsal istikrarsızlık içeren kişilik bozukluğu	Sabit/Değişken		
Geçmişte yapılan fiziksel saldırı	Sabit		
Geçmişte yapılan cinsel saldırı/cinsel kısıncılık	Sabit/Değişken		
Geçmişte silah kullanımı ve/veya inandırıcı ölüm tehditleri	Sabit		
Saldırının sıklığı veya şiddetinde son zamanlarda artış	Değişken		
Geçmişte acil tedbir kararı/kısıtlama tedbirlerinin ihlali	Sabit		
Eş kaynaklı saldırı geçmişinin aşırı derecede önemsizleştirilmesi veya reddi	Değişken		
Eş kaynaklı saldırıyı destekleyen veya onayan tutumlar	Değişken		
Şiddetli ve/veya cinsel saldırı (mevcut veya yakın zamanda işlenen suç)	Sabit		
Silah kullanımı ve/veya inandırıcı ölüm tehditleri (mevcut veya en yakın zamanda işlenen suçlar)	Sabit		
Yakın zamanda acil tedbirin/kısıtlama tedbirlerinin ihlali (mevcut veya yakın zamanda işlenen suçlar)	Sabit		

Risk değerlendirme standartlarına ilişkin yasal değişiklik önerileri**Aile İçi Şiddet Kanunu'nda önerilen değişiklikler**

- ▶ 25. madde, acil bir tedbir kararı kapsamına dâhil edilecek ek önlemleri içermelidir:
- ▶ Failin silahlarına el konulması,
 - o elektronik kelepçe kullanımı
 - o okullar ve kreşler dâhil olmak üzere çocuklarla temasın yasaklanması
 - o mağdura cep telefonu tedarik edilmesi,
 - o polis tarafından kişisel koruma sağlanması
 - o failin mağdurdan haksız yere aldığı malların iadesi
 - o ortak mallara şerh konması.
 - o 25. madde, yüksek risk içeren vakalar için silahlara el konulmasını zorunlu kılmalıdır.
- ▶ 25(4) maddesi, mağdurun talebi üzerine acil bir tedbir kararının verilmesini müteakip bir risk değerlendirmesinin yapılması gerektiğini belirtecek şekilde değiştirilmelidir.
- ▶ 26(1) maddesi, savcı tarafından veya hâkimin takdiriyle, bir kısıtlayıcı tedbir kararının re'sen alınmasını öngörmelidir.
- ▶ 26(2) maddesi bir kısıtlayıcı tedbir kapsamında silahlara el konulmasını öngörmelidir.
- ▶ Aile İçi Şiddet Kanunu'nun Kısım IX, 3(1) maddesini, asliye hâkimlerinin risk değerlendirmelerine dayanarak acil tedbir ve/veya kısıtlayıcı tedbir kararı almasını sağlayacak şekilde değiştirin.
- ▶ İç Hukuk'a failin duruşma öncesinde ve mahkumiyet sonrasında serbest bırakılmasının Savcılık Kurumu, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı veya Ceza İnfaz Kurumu tarafından mağdura bildirilmesini gerektiren bir hüküm eklenmelidir.

Ceza Kanunu'nda önerilen değişiklikler

- ▶ Ceza Kanunu'nun 28. Maddesi, aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet içeren vakalarda uygulanmasını engelleyecek şekilde değiştirilmelidir.
- ▶ Ceza Kanunu, acil tedbir kararı ihlallerinin suç kabul edilmesi yönünde değiştirilmelidir.

İdari Suçlar Kanunu'nda önerilen değişiklikler

- ▶ İdari Suçlar Kanunu'nun 173-2 Maddesi, asliye hâkimlerinin risk değerlendirmelerine dayanarak acil tedbir kararı ve/veya kısıtlayıcı tedbir almalarını sağlayacak şekilde değiştirilebilir.

369/180 sayılı Kararda önerilen değişiklikler

- ▶ 369/180 sayılı Karar davayla ilgili sosyal hizmet görevlilerinin, sığınma evlerinin, savcılarının ve yargı aktörlerinin risk değerlendirme formuna erişimini sağlamak amacıyla formun Birleştirilmiş Sicil üzerinden paylaşılmasını icap ettirecek şekilde değiştirilmelidir.
- ▶ 369/180 sayılı Karar, söz konusu Sicilin oluşturulması öncesinde alınabilecek geçici iletişim önlemlerini belirtecek şekilde değiştirilmelidir.
- ▶ 369/180 sayılı Karar, riskin düzeyine bağlı olarak acil bir tedbir kararı veya kısıtlayıcı tedbir kararı alınması üzerine polis tarafından gerçekleştirilecek özel fiili tedbirleri tasarlayacak şekilde değiştirilmelidir.
- ▶ 369/180 sayılı Karar, riskin düzeyine bağlı olarak risk değerlendirmelerinin güncellenmesine yönelik zaman dilimlerini belirleyecek şekilde değiştirilmelidir.

Yargı için öneriler

- ▶ Kısıtlayıcı tedbirlerin ve mahkeme güvenlik ve emniyet tedbirlerinin alınmasının tespitinde kullanılacak standart bir risk değerlendirme formu veya rehberi geliştirin. Bu rehber/protokolde özellikle:
 - o Hâkimin kararına yönelik gerekçesini sunmasını zorunlu hale getirmeli,
 - o Hâkimlerin hangi zaman diliminde riski yeniden değerlendirmeleri gerektiği belirtilmelidir.
 - o Aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet içeren vakalarda, polis ve savcılığın risk değerlendirmelerinin kopyalarının mağduru beklemeden zamanında ve geçici olarak iletilmesini sağlayın.
- ▶ İstanbul Sözleşmesi'nin 15(1) Maddesi uyarınca, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve aile içi şiddet vakalarının kararlaştırılmasına yönelik olarak hâkimlere risk değerlendirme kriterlerinin uygulanması ve toplumsal cinsiyete duyarlı, mağdur odaklı yaklaşımların izlenmesi hakkında eğitim sunmalıdır
- ▶ Hâkimlerin, özellikle risk değerlendirmelerinde dikkate alınan unsurları, mahkeme içi ve mahkeme dışı koruma tedbirlerini ve kısıtlayıcı tedbir kararlarını içeren gerekçeli karar vermesini sağlayın.

Kontrol listesi - Polisin olay yerine intikali**Olay yerine intikal:**

- ▶ Kendinizi tanıttın ve kimlik kartlarınızı gösterin;
- ▶ Durumu değerlendirin, durumu genel hatlarıyla anlayın, açıklayıcı sorular sorun;
- ▶ Herhangi bir ilk yardım gerekip gerekmediğini kontrol edin; gerekirse ilk yardım sağlayın;
- ▶ İlk müdahale görevlileri neden olay yerinde bulunduklarını açıklamalı ve gerekirse eve girip her şeyin yolunda olup olmadığını kontrol etmelidir;
- ▶ Tarafları birbirinden ayırın;
- ▶ Kendi güvenliğinizi, mağdurun güvenliğini ve orada olabilecek diğer kişilerin güvenliğini düşünün;
- ▶ Her türlü silahı tespit edin ve emniyete alın;
- ▶ Olay yerinde bulunan şahısları birbirinden ayırın, soruları birbirini görüp duyamayacakları bir ortamda sorun.

Mağdur:

- ▶ Mağdura, adli yardım alma hakkı da dâhil olmak üzere hak ve ödevlerini bildirin;
- ▶ Mağdurun ifadesini alırken açık uçlu sorular sormayı unutmayın; “Ne olduğunu bana anlat” (fiziksel/zihinsel, önceki vakalar); Not: bilgi almak için tek fırsatınız bu olabilir! Ayrıca, taze anıları da aklınızdan çıkarmayın (anılar aile, arkadaşlar vb. ile konuşmanın etkisiyle “kirlenir”);
- ▶ Ruh halini, alkol veya uyuşturucu alımını, yaralanmaları tarif edin. Fotoğraf çekin ve/veya olası yaralanmaları açıklayın;
- ▶ Kıyafetlerin ve diğer eşyaların (örneğin, giysiler, cep telefonu) delil olarak el konulmasını değerlendirin;
- ▶ Mağdur kıyafetlerini değiştirdi mi?
- ▶ Tehlikeyi önlemeye yönelik bir tedbir alınması için herhangi bir yasal seçenek olup olmadığını kontrol edin (giriş yasağı/koruma kararı, tutuklama/gözetim, uzaklaştırma);
- ▶ Mağdurun, ikamet ettiği konuttan ayrılmak istediğini belirtmesi halinde, ailesi veya arkadaşlarıyla iletişim kurmasına yardımcı olun, koruma kararları ve sığınma evleri gibi yardım hizmetleri hakkında bilgi sunun (eşlik etme olanağı dâhil);
- ▶ Mağdura eşlik edin;
- ▶ Olay yerinde çocuklarının bulunup bulunmadığını sorun;
- ▶ Mümkünse bir kayıt cihazı kullanın.

Çocuklar:

- ▶ Olay yerinde çocuk bulunuyor mu?
- ▶ Çocukları güvenli bir yere götürün;
- ▶ Çocuklarla kimin konuşacağını kararlaştırın, kendinizi tanıttın, polisin neden orada olduğunu açıklayın, yaşlarına uygun bir şekilde konuşun;
- ▶ Çocukların uykuda olması çok nadirdir, vakaların yaklaşık %50’sinde çocuklar uyuyor görünseler bile uymamaktadır;
- ▶ Not: annenin şiddete maruz kaldığı durumlarda, ailedeki çocukların doğrudan şiddete maruz kalma riski yaklaşık %50’dir
- ▶ Çocukları tercüman olarak kullanmaktan mümkün olduğunca kaçın;
- ▶ Çocukların bulunduğu bir ortamda herhangi bir kuvvet uygulamaktan mümkün olduğunca kaçın;

- Açık uçlu sorular sormayı unutmayın (“Ne olduğunu bana anlat...”);
- Çocukların ruh halini/sağlık durumunu/davranışlarını tarif edin;
- Olası yaralanmaları tarif edin veya fotoğrafını çekin.

Fail:

- Faile hak ve ödevlerini bildirin;
- Faillere kendi bakış açısından neler olduğunu anlatma fırsatı verin, bunu not edin, açık uçlu sorular sormayı unutmayın;
- Kıyafetlere ve diğer eşyalara el konulmasını değerlendirin (delil olarak kullanılabilirler mi?);
- Olası yaralanmaları açıklayın veya fotoğrafını çekin;
- Failin tutuklanmasının gerekli olup olmadığını değerlendirin;
- Failin ruh halini, alkol ve uyuşturucu kullanımını ve yaralanmalarını tarif edin.

Olay yerinin incelenmesi/delil toplanması ve muhafaza altına alınması:

- “Size söylenenler gördüklerinizle tutarlı mı?”;
- Erişimi kısıtlayarak ve mevcut kişilere destek sağlayarak olay yerini güvence altına alın;
- Evde/dairede kavga belirtisi var mı? Meydana gelmiş olabilecek herhangi bir yaralanmayı, evin/dairenin durumunu (ev/daire temiz olsa bile, olumsuz bilgiler de önemlidir) belgeleyin ve açıklayın, ilgili tarafların olağandışı davranışlarını veya çocukların endişeli olup olmadığını not edin, anlık beyanları not edin;
- Karışıklık, kır, kırık/hasar görmüş eşyalar, yolunmuş saç;
- Olay yeri temizlenmiş mi? Mağdur veya çocukları kıyafetlerini değiştirmiş mi?
- Gerekirse çöp kutusunu kontrol edin;
- Herhangi bir çocuğun ihmal edildiğine yönelik belirtileri açıklayın ve fotoğraflarla belgelendirin;
- Delillere el koyun, örneğin:
 - o cep telefonu;
 - o şüpheli veya mağdur tarafından yazılmış ve geçmiş istismar ve şiddet eylemlerini detaylandıran günlükler, notlar, mektuplar;
 - o şiddet olaylarını gösteren kırık ev eşyaları;
 - o önceki polis raporları;
 - o geçmiş şiddet olaylarına müdahil olan kurumlardan alınan diğer raporlar veya ifadeler;
 - o tıbbi günlük/hasta günlüğü (sadece mağdurun izni ile kullanılır);
 - o sabıka kaydı, internet ve diğer elektronik delil formları.

Değerlendirmeler (polis olay yerinde bazı değerlendirmeler yapmalıdır):

- Çocuk Esirgeme Kurumunu bilgilendirdiniz mi/kurumla iletişime geçtiniz mi?
- Adli tıp uzmanlarına ihtiyacınız var mı?
- Risk/koruma önlemleri?

Tanıklar:

- Herhangi bir tanık olup olmadığını belirleyin (ifadelerini mümkün olan en kısa sürede kaydedin).
- Ne görmüşler/duymuşlar?
- Tanıklara hak ve ödevlerini bildirin.

Savcılar için kontrol listesi

- ▶ Polisten en güncel risk değerlendirmesini temin edin
- ▶ Mağdurla diyalog halinde bir risk değerlendirmesi yapın
- ▶ Ne zaman dava açılacağını belirlerken risk ve güvenlik kaygılarını göz önünde bulundurun
- ▶ Kovuşturmaların re'sen yapılması gerekir
- ▶ Dava açılmayacağı hallerde mağduru bilgilendirin
- ▶ Hâkimden yüksek veya orta riskli durumlarda kısıtlayıcı bir tedbir kararı almasını isteyin
- ▶ Hâkimden mahkeme içi (in-court) koruyucu tedbir kararı almasını isteyin

Aile içi şiddet içeren davaların yargılanmasında hâkimler için risk değerlendirme kriterleri

1. Failin ateşli silahlara erişimi var mı, veya hanede silah bulunuyor mu?
2. Fail, mağdura karşı bir silah kullandı mı veya onu bir silahla tehdit etti mi?
3. Fail, mağduru öldürmekle tehdit etti mi veya öldürmeye kalkıştı mı?
 1. Fiziksel şiddetin sıklığı veya şiddeti bir önceki yıla göre arttı mı?
 2. Fail, kurbanı cinsel ilişkiye veya istenmeyen bir cinsel aktiviteye zorladı mı?
 3. Fail, mağdurun faaliyetlerinin çoğunu kontrol etmeye çalışıyor mu?
 4. Fail, sürekli veya şiddetli kıskançlık sergiliyor mu?
 5. Fail intihar girişiminde bulundu mu veya intihar eğilimi gösterdi mi?
 6. Mağdur, failin tekrar saldırıda bulunacağına veya onu öldürmeye çalışacağına inanıyor mu?
 7. Fail aleyhinde kısıtlayıcı bir tedbir veya acil tedbir kararı alındı mı?
 8. Fail acil bir tedbir veya kısıtlayıcı tedbir kararını ihlal etti mi? Bu birden fazla defa yaşandı mı?
 9. Failin uyuşturucu, alkol veya diğer psikoaktif madde bağımlılığı sorunu var mı?
 10. Fail, başka bir şiddet suçundan hüküm giydi mi?
 11. Failin istihdam ve/veya mali sorunları var mı?
 12. Mağdur, failden ayrılmaya veya boşanmaya çalıştı mı?

ABD'nin Kaliforniya eyaletinden alınan adli risk değerlendirmeleri örnek formu

Hakimler için Aile İçi Şiddet Davalarında Tehlike Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Rehber

Jacquelyn C. Campbell, PhD, RN, FAAN ve
Sayın Hâkim Sharon Chatman, Kaliforniya Yüksek Mahkemesi, Santa Clara Bölgesi

Bu araç, hukuki ve cezai aile içi şiddet davalarında alınan korunma kararları ve aile içi şiddet iddialarını içeren yargı süreçlerinin tüm aşamalarında yargı görevlilerinin kullanımına yönelik araştırmaya dayalı bir rehberdir.

Aile içi ve eş kaynaklı şiddet ilişkilerinde kadın cinayetleri riskinde artışla ilişkilendirilen çok sayıda faktör bulunduğu araştırmalarca kanıtlanmıştır. Bu rehber, her davada ne olacağını öngörme amacı taşımamakla beraber, bir davayı incelerken dikkate alabileceğiniz ve delillerin gösterdiği mevcut ölümle sonuçlanma faktörlerinin (cinayet tehlikesi) bilincinde olmanız için bilgilendirici bir araçtır. Bu kılavuz, adli tecrübe, bilgi, beceri ve sezginin yerini alamaz.

Karara bağlanmamış/Karara bağlanmış:

Acil Koruma Kararı Cezai Koruma Kararı Hukuki Koruma Kararı
Sabıka Geçmiş İncelemesi Kayıtlı Ateşli Silah İncelemesi

Ölümle Sonuçlanma Faktörleri

Bu sütunda yer alan faktörlere yukarıdan aşağıya doğru daha fazla ağırlık verilir.

Şüpheli şahsın silahı var mı?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs şu yasa dışı uyuşturuculardan herhangi birini kullanıyor mu: uyarıcı madde veya amfetamin, "speed", met, melek tozu, kokain, "crack" (taş), esrar veya uyuşturucu maddelerde kullanılan karıştırıcılar?	Evet	Hayır
Fiziksel şiddetin sıklığı veya ciddiyeti önceki yıla göre artış gösterdi mi?	Evet	Hayır	Şüpheli şahsın alkolik mi veya içki sorunu var mı?	Evet	Hayır
Mağdur olduğu iddia edilen kişi önceki yıl boyunca birlikte yaşadıktan sonra şüpheli şahsı terk etti mi?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs, mağdur olduğu iddia edilen kişinin günlük faaliyetlerinin çoğunu veya tamamını kontrol etmeye çalışıyor mu? (örn. mağdura ne zaman arkadaşlarını veya ailesini görebileceğini veya ne kadar para harcayabileceğini söyleme)	Evet	Hayır
Şüpheli şahıs işsiz mi?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs, mağdur olduğu iddia edilen kişiye karşı şiddetli ve sürekli kıskançlık besliyor mu? (örn. "Benim olmayacaksan kimsenin olamazsın" gibi)	Evet	Hayır

Şüpheli şahıs, mağdura karşı ölümcül bir silah kullandı mı veya kullanmakla tehdit etti mi?	Evet	Hayır	Mağdur olduğu iddia edilen kişi hamileyken şüpheli şahıs tarafından dövüldü mü?	Evet	Hayır
Şüpheli şahıs, mağduru öldürmekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs intihar etmeye çalıştı mı veya intihar etmekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır
Şüpheli şahıs, aile içi şiddetten tutuklanmaktan kurtuldu mu?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs mağdur olduğu iddia edilen kişinin çocuklarına zarar vermekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır
Mağdur olduğu iddia edilen kişinin, şüpheli şahıstan olmayan bir çocuğu var mı?	Evet	Hayır	Mağdur olduğu iddia edilen kişi, şüpheli şahsın kendisini öldürebileceğine inanıyor mu?	Evet	Hayır
Şüpheli şahıs, mağdur olduğu iddia edilen kişiyi isteği dışında cinsel ilişkiye zorladı mı?	Evet	Hayır	Şüpheli şahıs, mağdur olduğu iddia edilen kişiyi takip etti mi veya gözetledi mi, tehditkar notlar veya mesajlar bıraktı mı, kişisel malına zarar verdi mi veya istenmeyen çağrılarda bulundu mu?	Evet	Hayır
Şüpheli şahıs kişi mağdur olduğu iddia edilen kişiyi boğmaya çalıştı mı?	Evet	Hayır	Mağdur olduğu iddia edilen kişi intihar etmeye çalıştı mı veya intihar etmekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır

NOTLAR:

Yakın partner şiddetine yönelik sosyal hizmet sağlayıcıları için örnek risk değerlendirme formu

Partneriniz sizi fiziksel olarak tehdit etti mi?	Evet	Hayır
Partneriniz size vurdu, sizi itti, kabaca yakaladı, fırlattı veya boğdu mu?	Evet	Hayır
Partnerinizden fiziksel olarak zarar gördünüz mü?	Evet	Hayır
Partneriniz, kendisinden kaynaklı olabilecek herhangi bir yaralanma için sizi suçluyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sizi rahatsız veya aşağılanmış hissetmenize yol açan herhangi bir cinsel aktiviteye zorladı mı?	Evet	Hayır
Partneriniz sizi cinsel ilişkiye zorladı mı?	Evet	Hayır
Partneriniz size hiç tecavüz etti veya tecavüz teşebbüsünde bulundu mu?	Evet	Hayır
Partneriniz size bağıyor mu veya sövüyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sizi başkalarının önünde utandırıyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sizi düzenli olarak hor görüyor mu?	Evet	Hayır
İlişkinizin çatışmalı veya dengesiz olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	Hayır
Siz veya partneriniz çocukken veya genç bir yetişkin olarak herhangi bir istismara maruz kaldınız mı veya istismara tanık oldunuz mu?	Evet	Hayır
Partnerinizin düşük benlik saygısı olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	Hayır
Partneriniz erkek/kadın rollerine sıkı bir şekilde inanıyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz eşyalarınızı veya fiziksel ortamınızı tahrip ediyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sarhoşken veya uyuşturucu kullanırken saldırganlaşıyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sarhoşluğu veya uyuşturucu kullanımını size karşı saldırgan davranması için bir bahane olarak kullanıyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz, kötü davranış sergilediğinde sizi suçluyor mu?	Evet	Hayır
Salırgan olaylar meydana geldikten sonra bu olayların niteliğini inkâr ediyor musunuz?	Evet	Hayır
Partnerinizin davranışı için kendinizi suçluyor musunuz veya suçu kendinizde arıyor musunuz?	Evet	Hayır
Partneriniz, aile ve arkadaşlarınızla ilişkinizi kısıtlamaya çalışıyor mu?	Evet	Hayır
Ailenizden ve arkadaşlarınızdan soyutlandınız mı?	Evet	Hayır
Engelli misiniz?	Evet	Hayır
Partnerinizin zamanınızı, dikkatinizi, eylemlerinizi, kelimelerinizi, etkinliklerinizi veya nerede olduğunuzu aşırı kontrol ettiğini düşünüyor musunuz?	Evet	Hayır
Partneriniz bazen size takıntılı veya size karşı aşırı derecede kıskanç görünüyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz sık sık düşmanca, öfkeli veya kızgın görünüyor mu?	Evet	Hayır
Partneriniz daha önce şiddet olaylarına karışmış mıdır?	Evet	Hayır
Partnerinizin döngüsel olarak saldırgan davranış sergilediğini düşünüyor musunuz?	Evet	Hayır
Partneriniz hiç sizi incitmek için kendine zarar vermekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır
Partneriniz çocuklara, evcil hayvanlara veya diğerlerine zarar verdi mi veya zarar vermekle tehdit etti mi?	Evet	Hayır
Partneriniz sizi para konusunda aşırı derecede veya doğrudan kendisine muhtaç bırakıyor mu?	Evet	Hayır
Partnerinizden ayrılmanız halinde kendisinin ne yapacağından kaygı duyuyor musunuz?	Evet	Hayır
Hiç partnerinizin sizi takip ettiğini hissettiniz mi?	Evet	Hayır
Daha önce istismar içeren bir ilişkiniz oldu mu?	Evet	Hayır
Bu ilişkiyi sona erdirmeyi planlıyor musunuz?	Evet	Hayır
Partneriniz bu ilişkiyi sona erdirmenin planınızın farkında mı?	Evet	Hayır
Partnerinizin size karşı davranışından kaynaklı stresin bir sonucu olabileceğini düşündüğünüz anksiyete, depresyon, yorgunluk veya karın ağrısı ya da diğer gastrointestinal ağrılar gibi fiziksel veya zihinsel etkiler yaşıyor musunuz?	Evet	Hayır

Şiddet döngüsü

Aile içi şiddetin çok önemli bir özelliği istismar döngüsüdür. Şiddet içeren davranışlar genellikle, ilgili kişilere bağlı olarak hem süre hem de yoğunluk bakımından değişen üç farklı ve tekrarlı aşamada meydana gelir.

Birinci aşama, *artan gerilim aşaması* olarak adlandırılır ve bu aşamada fail küçük çaplı darp ve sözlü sataşma gibi istismarlarda bulunurken korku ve gerginlik yaşayan mağdurlar daha ciddi düzeyde şiddete uğramamak için mümkün olabildiğince yatıştırıcı ve pasif davranmaya çalışır.

İkinci aşama, *yoğun darp olayı* olarak adlandırılır. Birinci aşamanın bir noktasında, mağdur ve fail arasındaki gerilim dayanılmaz hale gelir ve daha ciddi bir şiddet ortaya çıkar.

Üçüncü aşama, fail tarafından *aşırı pişmanlık ve sevgi dolu davranış* sergilenmesini içerir. Bu süre zarfında fail, genellikle af dileme ve sevgi iddialarının yanı sıra bir daha şiddet uygulamayacağına söz verecektir.

İstismar Döngüsü

Bazı çiftler için, bu nispeten sakin geçen dönem birkaç ay kadar sürebilir, ancak bir darp ilişkisinde failin sevgisi ve pişmanlık duygusu nihayetinde kaybolur ve döngünün birinci aşaması yeniden başlar. Şiddet içeren davranışın döngüsel doğası, neden daha fazla kadının istismarcılarından ayrılmadığının açıklanmasına yardımcı olur. Üçüncü aşamada failin sergilediği sevgi dolu davranış, bu kadınların değişime yönelik umudunu güçlendirir ve onları ilişkiye bağlı tutar.

Hatta bazı kadınlar, özellikle şiddet içeren bir evde büyümeleri halinde, *darp döngüsünü* normal görebilir. Ya da, durumlarının gerçekliğini kabul etmek de istemeyebilirler. Bazı kadınlar ise şiddeti öngöremedikleri veya kontrol edemedikleri için ümitsiz ve aşağılanmış hissederek, psikolojik felç durumuna düşerler ve durumu iyileştirmek ya da değiştirmek için hiçbir şey yapamazlar. Mağdurlarda faile direnmenin umutsuz bir girişim olduğunu hissetme eğilimi bulunur.

Psikolojik etkinin yanı sıra, dış sosyal ve ekonomik faktörler genellikle bazı kadınların kendilerini şiddet içeren ilişkilerden kurtarmasını zorlaştırır. Kocasını terk etmek isteyen ancak bağımsız finansal kaynağı olmayan bir kadın, maddi ve sosyal kaynakların eksikliği nedeniyle bunu yapmakta zorlanır. Çalışan kadınlar genellikle erkeklerden daha az para kazanır ve daha az prestijli işlerde çalışır ve çocuk bakım sorumluluğunu daha fazla üstlenir. Böylece, ilk tepkinin kaçmak olabileceği şiddetli bir çatışmada, kadınlar yakında gidebilecekleri bir yer olmayabileceğini fark ederler. Dahası, çocuklarını yanına alarak veya çocuklarını bırakarak evi terk eden bir kadının ayıplanması da, hiç şüphesiz, kadını evden ayrılmaktan alıkoyar. Buna ek olarak, ilişkiyi terk etmek istediklerinde, mağdurlar tipik olarak utanç, aşağılanma ve kocası tarafından misilleme yapılacağı korkusuyla veya

kendisine inanmayacaklarını düşünerek arkadaşlarına, ailesine veya polise gitmeye ve yaşadıklarını anlatmaya çekinirler.

Aile içi şiddet vakalarına müdahale etmede kolluk kuvvetlerinin önündeki en büyük zorluklardan biri mağdurların **şikayetini geri çekmesi** olduğundan, şiddet döngüsünün anlaşılması önemlidir. Şiddet döngüsü, mağdurların şiddetin yoğun aşamasında polisi arayıp eşlerinden ayrılmalarının önündeki birçok psikolojik ve sosyal engelden dolayı ise şiddetin sakin aşamasında şikayetlerini geri çekmesine yol açabilir. Mağdurların şikayetlerini geri çekmesi nedeniyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (AİHM) *Opuz - Türkiye* davasında savcılarının *resen*¹⁴² harekete geçmesini gerekli kılmıştır.

Mağdurların hem psikolojik hem de sosyoekonomik nedenlerle istismar içeren bir ilişkiyi terk etmesini önleyen çok sayıda **engel** bulunmaktadır. Psikolojik engeller arasında, şiddet uygulanan evlerde büyüyen mağdurların şiddeti normalleştirmesi; bazı mağdurların şiddeti inkâr etmesi; zamanla yaşanan aşağılayıcı ve onur kırıcı muamelelerin psikolojik felç ve depresyonla sonuçlanması yer alır. Mağdurların şiddet içeren ilişkilerden kaçmasını önleyen sosyal ve ekonomik engeller şunları içerir:

- Sınırlı finansal kaynaklar
- Sınırlı sosyal destek
- Toplumsal damgalanma
- Çocuklar için kaygılanma
- Gidecek bir yerin olmaması
- Misilleme korkusu
- Aileden utanma
- Kolluk kuvvetlerine güvenmeme

Kolluk kuvvetlerine güvenmeme ile ilgili olarak, kaçmak isteyen kadınlar ve daha fazla şiddet görmekten korunmak ve maruz kaldıkları suçlar için bir çare arayan kadınlar için ceza yargılama sisteminin nasıl bir engel oluşturabileceğinin anlaşılması çok önemlidir. Kolluk kuvveti aktörlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmayışı, aile içi şiddetin niteliğini bilmemesi ve mağdurlara yönelik ayrımcı muamelesi çoğu zaman mağdurların ikincil mağduriyetine yol açabilir. Bu ikincil mağduriyet kasıtlı olmayabilir. **İkincil mağduriyet**, suç mağdurlarının polis memurları, ceza yargılama görevlileri, sağlık personeli, psikolojik personel ve mağdur savunucuları ile etkileşimleri sırasında tekrar mağdur edilmelerini ifade eder.

Ceza yargılama sürecinde, müdahaleden yargılamaya kadar, mağdurun tekrar travma yaşamasına yol açabilecek birçok durum mevcuttur. Bunlara örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

- Bir kez görüşme yaptıktan sonra çok sayıda görüşme yapmak zorunda bırakılma
- Adli tıp testleri
- Bir kez ifade verdikten sonra tekrar ifade vermek zorunda bırakılma
- Mahkemede koruma sunulmaması, sanıklarla yüzleşme
- Erteleme ve temdit
- Hakimlerin kalıp yargılarına dayalı alınan kararlar.

142. *Opuz/Türkiye*, Başvuru No. 33401/02, 2009.

Aile içi şiddet failleriyle çalışan denetimli serbestlik görevlileri için iyi uygulama önerileri

Kişiselleştirilmiş gözetim stratejileri ve vaka planları geliştirin. Aile içi şiddet suçlarına türdeş bir grup olarak davranılmamalıdır. Vaka yönetimi planları ve gözetim stratejileri, risk değerlendirmesinden elde edilen bilgilerle yönlendirilmelidir.

Grubunuzu tanıyın. Araştırmalar, aile içi şiddet suçlarının yaşamın her kesiminden geldiğini kesin olarak göstermiştir. Aile içi şiddet suçlularıyla çalışma deneyimi olan denetimli serbestlik görevlileri, bu grubun, özel geçmişleri veya arka planları ne olursa olsun, özellikle manipülasyon tekniklerini kullanmakta yetkin olduğunu bilirler.

Gözetim süresinde suça neden olan ihtiyaçlara odaklanın. Gözetim süresinde denetimli serbestlik koşullarına uyma gibi yaptırım konularının tartışılması önemli olmakla birlikte, suçlunun hizmet alımı konusundaki ilerlemeleri ve denetimli serbestlikten yararlanan suçlunun tedaviden neler çıkardığına da belli bir zaman ayrılmalıdır.

Mağdurlarla iletişim kurun. Mağdurlar genellikle devam eden şiddet olaylarını polise bildirme konusunda isteksizdir. Ancak bir mağdur, düzenli temas kurmak için çaba harcayan bir denetimli serbestlik görevlisi ile konuşmaya istekli olabilir. Mağdurlarla düzenli olarak konuşulması, hem suçlunun daha fazla istismar uygulamaktan kaçınmasını sağlamak hem de suçlunun tedaviye ve gözetime nasıl tepki verdiğini ölçmek açısından önem taşımaktadır.

Denetimli serbestlik ihlallerine hızlı ve kesin müdahale. Tutuklama veya cezai kovuşturma ile sonuçlanmasa bile, yeni istismar olaylarına müdahale edilmesi kritik önem taşır. Ukrayna yasalarına göre sadece mağdurun rızasıyla polise bildirim yapılabilir.

Tedavi sağlayıcılar ile iletişim kurun. Fail programları, denetimli serbestlik görevlileri için bir başka izleme aracı görevi görür. Tedavi sağlayıcılarla düzenli iletişim kurulması, suçlunun dünyasına başka bir pencere açabilir ve toplanan bilgi ışığında denetimli serbestlik görevlileri özellikle endişe alanları ele almaya odaklanabilir.

Aile içi şiddet riski değerlendirmelerini yürütmek için tedavi sağlayıcılarla işbirliği kurun. Denetimli serbestlik görevlileri, aile içi şiddette yönelik takip değerlendirmeleri yapmak üzere tedavi sağlayıcılarla birlikte çalışabilir. Böylece, personelin doğrudan gözetime ayıracak daha fazla zamanı olur, tedavi sağlayıcılarının uzmanlığından yararlanılır ve tedavi sağlayıcıları ile denetimli serbestlik personeli arasında daha güçlü bir işbirliği geliştirilir.

Tutuklu yargılamaya karar verilmesinde hâkimler için kontrol listesi

Mevcut suç ve suç geçmişi ile ilgili risk faktörleri, sanığın mağdur ve diğer kişiler için oluşturduğu tehdidin niteliğinin belirlenmesinde kullanılmak üzere tanımlanıp belgelenir. Olası risk göstergeleri şunlardır:

- ▶ Aile içi şiddete özel risk değerlendirmesinin sonuçları
- ▶ Sabıka geçmişi ve mevcut denetimli serbestlik durumu
- ▶ Ateşli silahlara erişim ve bu silahların gerçekte ya da tehdit amaçlı kullanımı
- ▶ Mevcut ve geçmiş koruma veya tacizi önleme kararları
- ▶ Aşırı alkol veya uyuşturucu kullanımı ve bunun sanığın eylemleri üzerindeki etkisi
- ▶ Akıl sağlığına yönelik kaygılar ve bunun sanığın eylemleri üzerindeki etkisi
- ▶ Savaşta konuşlandırma geçmişi, depresyon belirtileri, TSSB/TBH143

Önerilen kefalet ve duruşma öncesi tahliye koşulları aşağıdakilerle ilgilidir:

- ▶ Bu olayda meydana gelen şiddet ve baskı
- ▶ Sanığın bu ve diğer ilişkilerde şiddet ve baskı kullanma geçmişi
- ▶ Tutuklama ve hükümlülük geçmişi, denetimli serbestliğe uyma ve koruma kararı ihlalleri
- ▶ Şüphelinin bu olaya dayanarak mağdura ve diğerlerine yönelik oluşturduğu tehlike
- ▶ Polis raporunda veya polis/savcılık risk değerlendirmesinde risk sorularına verilen yanıtlar
- ▶ Mağdurun güvenlik ihtiyaçları ve tercihleri

Risk faktörlerini ele alan olası öneriler:

- ▶ Mağdur veya çocuklarla sınırlı temas/temas kurmama
- ▶ Yüksek riskli izleme/gözetleme önlemleri
- ▶ Uyuşturucu veya alkol kullanımından kaçınma
- ▶ Uyuşturucu ve alkol değerlendirmesi/testi
- ▶ Akıl sağlığı/TSSB/TBH değerlendirmesi

Mağdur temas kurma talebinde bulunmadıkça temasın yasaklanması şartıyla salıverme kararı verilir. Bu durumlarda:

- ▶ Talep, mağdurun aksi yönde bir kararı olup olmadığını, suçlunun korkutmasını, mağdurun korkusunu, ekonomik etkiyi ve suçlunun oluşturduğu tehlikeyi dikkate alarak, ilgili koşulların bağlamı ve bütünlüğü içinde değerlendirilir.
- ▶ Risk faktörlerinin minimum düzeyde olduğu, mağdurun temas kurma talebinde bulunduğu ve baskıya yönelik delil bulunmadığı durumlarda, sınırlı koşullar altında temas kurulmasına izin veren seçenekler göz önünde bulundurulur.
- ▶ Mağdurların salıverme şartlarında değişiklik isteme usulleri mağdurlara açıklanır ve erişilebilirdir.

143. Travma sonrası stres bozukluğu/travmatik beyin hasarı.

Savcılık risk değerlendirmesi için kontrol listesi**Önceden mağduriyet yaşanıp yaşanmadığı**

- ▶ Saldırının türü, ciddiyeti ve sıklığı
- ▶ En son gerçekleştirilen saldırının tarihi
- ▶ Olayın şiddeti: boğma, yakma, kalıcı fiziksel hasar, baş yaralanmaları, silah kullanımı, cinsel saldırı ve zorlama, ilaçla uyuşturma, zehirleme, alıkoyma
- ▶ Önceki saldırılarda meydana gelen ciddi yaralanma
- ▶ Bu mağdura yönelik gerçekleştirilen önceki şiddet olaylarının geçmişi ve niteliği
- ▶ Sürekli korkutma, baskı ve şiddet düzeni
- ▶ Kim ve kime karşı böyle bir eylem içindedir?
- ▶ Şiddetin derecesi
- ▶ Yaralanan kişiler ve yaralanma şekilleri?
- ▶ Kim, neden korkuyor? (çocukları kaybetme, ev, iş, vb. gibi fiziksel olmayan korkuları içerir)
- ▶ Mağdur hamilelik sırasında veya doğum yaptıktan kısa bir süre sonra saldırıya uğradı mı?
- ▶ Mevcut veya geçmiş koruma kararları
- ▶ Reddedilen geçmiş aile içi şiddet suçlamaları, polisle veya savcılıkla aile içi şiddete ilişkin geçmiş temaslar

Failin uyuşturucu ve alkol sorunları

- ▶ Alkol veya uyuşturucu kullanımı

Failin takıntılı/sahiplenici davranışları ve aşırı kıskançlık

- ▶ Kıskanç veya kontrol edici davranışlar
- ▶ Mağdurun yardım istemesi halinde sindirmeye maruz kalması
- ▶ Kontrol edici davranışın niteliği: geleceğe dönük yaralama veya ölüm tehditleri (tehdit ne kadar spesifik olursa, risk de o kadar büyüktür), silah kullanma tehditleri, çocukları kaçırmaya veya ziyaret haklarını reddetme tehditleri, açıkça ve başkalarının önünde yapılan tehditler
- ▶ Mağdur kovuşturmayla katılmaktan caydırmak için ne tür tehditler veya baskılar kullanıldı?
- ▶ Devam eden tehditlere ve baskıya karşı en savunmasız kim?

Failin akıl sağlığı geçmişi (intihar düşünceleri, planları, tehditleri ve geçmiş girişimleri)

- ▶ Cinayet veya intihar tehditleri
- ▶ Depresyona yönelik deliller
- ▶ Paranoyak düşüncelere yönelik deliller
- ▶ Akıl sağlığı öyküsü veya duygusal sorunlar

Failin mağduru veya çocuklarını öldürme tehditleri

- ▶ Mağdura veya çocuklara zarar verme tehdidi
- ▶ Fail çocuklara zarar verdi mi ve ne şekilde zarar verdi?
- ▶ Fail çocuklara zarar vermekle tehdit etti mi? Ne şekilde?
- ▶ Mağdur kovuşturma görevlileri ile işbirliği yapması halinde failin çocukları alacağından korkuyor mu?
- ▶ Çocuklar suça, diğer şiddet olaylarına veya tehditlere tanıklık etti mi?

Failin ev dışındaki ortamlarda şiddet kullanması

- ▶ Sabıka geçmişi ve karara bağlanmamış başka suçlamaların olup olmadığı
- ▶ Başkalarına yönelik önceki şiddet geçmişi ve bu şiddetin niteliği (örneğin, önceki ilişkilerinde şiddet geçmişi)

Artan şiddet veya korkutmaya ilişkin deliller

- ▶ Israrlı takip davranışı
- ▶ Silah kullanımı
- ▶ Cinsel istismar
- ▶ Hayvan istismarı
- ▶ Mala hasar verme veya bu yöndeki tehditler
- ▶ Rehin alma
- ▶ Mağdurun yaş, engellilik, hamilelik nedeniyle artan hassasiyeti

Failin silah sahibi olup olmadığı, silahlara erişimi, silahlara aşinalığı ve silahlara hayranlık derecesi

- ▶ Ateşli silahlara erişim/silah bulunabilirliği

Failin mahkeme kurallarına saygı gösterme eğilimi

- ▶ Mahkeme kararlarının ihlalinin kaydı

Duruşma öncesi tahliye veya denetimli serbestlik kurallarına uyulmamasının kaydı

- ▶ Bir fail tedavi programına daha önceden katılım

İlişkinin durumu

- ▶ Mağdur ve fail birbirinden ayrılmış mı, ayrılıyor mu veya ayrı yaşıyor mu?
- ▶ Mağdur kaçma sürecinde mi?
- ▶ Aile içi veya başka türde davanın durumu nedir?
- ▶ Mağdurun yakın zamanda ilişkiyi sonlandırma, ayrılma veya boşanmayı istemesi; çocuğun velayetinin yakın zamanda değiştirilmesi ve/veya mağdurun ikamet yerinin yakın zamanda değiştirilmesi

Seçilmiş risk değerlendirme yöntemleri

Eş Kaynaklı Saldırı Riski Değerlendirme Kılavuzu (SARA)

Eş Kaynaklı Saldırı Riski Değerlendirme Kılavuzu (SARA), Kanada'da British Columbia Aile İçi Şiddet Enstitüsü'n- de geliştirilmiştir ve dünyanın dört bir yanındaki çeşitli ülkelerde kullanılmaktadır. SARA, hem yakın partner şiddetinin hem de ölüme yol açma olasılığının öngörülmesi için tasarlanmıştır. SARA, sabıka geçmişi, psiko-sosyal uyum, eşe yönelik saldırı geçmişi ve iddia edilen suçla ilgili bilgilere odaklanan 20 maddeden oluşmaktadır. Bu araçla ilgili bilgiler, sanık ve mağdur dahil, standart psikolojik ve duygusal istismar ölçekleri ve polis raporları gibi diğer kayıtlar da dâhil olmak üzere birçok kaynaktan toplanmaktadır. Değerlendirici, maddeleri dikkate alır ve sanığın yakın partnerine veya başka bir bireye yakın zamanda zarar verme riskinin düşük, orta veya yüksek olup olmadığını belirler.

İsveç polisi için, BE-SAFER adı verilen, SARA'nın 10 maddelik daha kısa bir versiyonu geliştirilmiştir. Bu form, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti ve İtalya da dâhil olmak üzere diğer ülkelerde de kullanılmaktadır. İtalya'da kullanılan SARA-S versiyonu, fail ile ilgili toplam 10 risk faktörü ve mağdurla ilgili ek 5 'hassasiyet' faktöründen oluşmaktadır.¹⁴⁴

SARA, suçlular için tedavi planlarının, müdahale stratejilerinin ve denetim düzeylerinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere başka amaçlar için de kullanılır. SARA, klinik ölçekleri de içerdiğinden, değerlendirmenin akıl sağlığı uzmanları tarafından yapılması önerilir. Bununla beraber, diğer uzmanlar da sanığın psikolojik veya psikiyatrik raporlarına erişimleri olması halinde bu araçları kullanabilir. SARA'nın bazı güçlü yönleri bulunmaktadır. İlk olarak, geçerliliğinin iyi düzeyde olduğu gösterilmiş ve SARA'nın geçerliliği diğer araçlardan daha fazla test edilmiştir. Bu geçerlilik çalışmaları, geliştiricilerden bağımsız olan bireyler tarafından ve farklı türlerde yetişkin erkek suçlular (ör. cezaevindeki suçlular ve hakkında topluluk denetimi kararı çıkarılmış kişiler) ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kullanım kolaylığından dolayı farklı uzman tarafından erişilebilmekte olup farklı deneysel araştırmalara dayanarak geliştirildiğinden, farklı türde suçlularla kullanılabilir. Son olarak, hem genel şiddet hem de yakın partner şiddetiyle ilgili çeşitli sabit ve değişken faktörleri içermektedir. Bu sebeple, esnek, suçluda değişime duyarlı ve tedavi planlaması için yararlı bir araç olmaktadır.

SARA, çok sayıda kaynaktan bilgi toplanmasını öngörmekte olup, bunun alanda uygulama zorlukları bulunmaktadır.

SARA, Danimarka, İrlanda, İspanya, İtalya, Avusturya, Portekiz ve Slovakya'da kullanılmaktadır.¹⁴⁵

BE-SAFER İtalya, İsveç, Yunanistan ve Çek Cumhuriyeti'nde kullanılmaktadır.

144. Avrupa Konseyi, Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadelede kolluk kuvvetlerinin ve adalet görevlilerinin etkinliğinin artırılması, 2016, s. 43.

145. EIGE, Polis tarafından risk değerlendirmesi ve risk yönetimi, erişim adresi: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/tools-approaches>.

SARA-S

Alıntı: Avrupa Konseyi, Bulgar polisinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla başa çıkma kapasitesinin artırılması, 2016, s. 42.

İtalya'da kullanılan SARA-S versiyonu, fail ile ilgili on risk faktöründen ve mağdurla ilgili beş "hassasiyet" faktöründen oluşmaktadır.

Risk faktörleri:

- ▶ Daha önce meydana gelmiş fiziksel veya cinsel şiddet;
- ▶ Tehditte bulunma;
- ▶ Şiddetin artması;
- ▶ Kararların ihlali;
- ▶ Kadına yönelik şiddeti destekleyen tutumlar;
- ▶ Önceki sabıka kayıtları;
- ▶ İlişkideki kopuşlar;
- ▶ Mali sorunlar ve işle ilgili sorunlar;
- ▶ Uyuşturucu, alkol bağımlılığı;
- ▶ Akıl sağlığı sorunları.

Hassasiyet faktörleri:

- ▶ Faile karşı değişken tutum;
- ▶ Faile karşı beslenen aşırı korku;
- ▶ Hizmet, destek eksikliği;
- ▶ Ortak çocuklar, aynı yerde çalışma, düşük hareket serbestliği, sosyal tecrit;
- ▶ Zihinsel veya fiziksel engel.

Aile İçi Şiddet Tarama Envanteri (AŞTE)

Aile İçi Şiddet Tarama Envanteri (AŞTE, Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir. Yakın partner şiddetinin ortaya çıkma olasılığını değerlendirmek için tasarlanmış 12 maddelik bir risk değerlendirme aracıdır. Aile içi şiddet, sabıka geçmişi, mevcut istihdam, ilişki durumu, tedavi geçmişi ve mevcut suçla ilgili bilgiler gibi sabit ve değişken faktörleri içerir. AŞTE değerlendiriciye, suçlunun risk düzeyini diğer suçlularla karşılaştırma yaparak belirlemesini sağlayan bir risk puanı sunar. Cezaevine giriş, denetimli serbestlik ve vaka gözetimi de dâhil olmak ceza yargılama sisteminin çeşitli alanlarında kullanılmaktadır.

Tehlike Değerlendirmesi (TD)

Tehlike Değerlendirmesi (TD), Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir ve Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da kullanılmaktadır. TD, düşük veya orta riskli şiddet vakaları dışında, aile içi şiddetin tekrar meydana gelme olasılığını tahmin etmek için kullanılan yapılandırılmış bir klinik değerlendirme aracıdır. Mağdur eğitimi ve farkındalığı, güvenlik planlaması ve hizmet koşullarının belirlenmesi de dâhil olmak üzere bir dizi ortamda kullanılmaktadır. TD iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, mağdurun son 12 ay içinde yaşadığı aile içi şiddet olaylarının şiddetini ve sıklığını belirttiği bir takvim bulunur. İkinci bölümde, yakın partner cinayetiyle ilgili 20 maddelik risk faktörleri kontrol listesi yer alır. Her iki bölüm de mağdurla işbirliği içinde tamamlanır. TD, kadın sığınma evleri ve hastaneler gibi çeşitli ortamlardaki mağdur savunucuları, sosyal hizmet çalışanları veya klinisyenler için yararlıdır.

TD, mağdurların ilişkinin kendileri için oluşturabileceği riski ve hangi risk yönetimi seçeneklerinin mevcut olduğunu daha iyi anlamalarını sağlaması bakımından mağdurlarla kullanılmak için iyi bir araçtır. Ayrıca, bilginin

elde edilmesi zor olduğunda veya suçlu ile görüşme yapılamadığında da yararlı bir araç görevi görebilir. Bununla birlikte TD'nin doğruluğu, diğer araçlar kadar güçlü olmayıp, değerlendiriciye sanığın oluşturduğu risk düzeyini değerlendirme yolu sunmaz.

TD, Almanya, İtalya, Avusturya ve Portekiz'de kullanılmaktadır.¹⁴⁶

Ontario Aile İçi Saldırı Riski Değerlendirmesi (OASRD)

Yakın partner şiddeti vakalarında en yaygın kullanılan istatistiksel araçlardan birisi de Ontario Aile İçi Saldırı Riski Değerlendirmesi'dir (OASRD). OASRD, Ontario, Penetanguishene'deki Akıl Sağlığı Merkezi ve Ontario İl Emniyet Müdürlüğü tarafından geliştirilmiştir. Kanada genelinde birçok ilde kullanılır ve Amerika Birleşik Devletleri'nde en az bir eyalette (Maine) kullanılır. Sabıka geçmişi, çocuk sayısı, madde bağımlılığı ve mağdurların desteğe erişim açısından karşılaştığı engelleri içeren 13 maddelik bir istatistiksel araçtır. OASRD, bir eşe karşı gelecekte meydana gelebilecek şiddetin yanı sıra şiddetin sıklığı ve ciddiyetini tahmin etmek için kullanılır. Odak noktası risk yönetimi değil, tekrar suç işlenmesidir.

Bu araç, Kanada'daki birçok eyalette polis memurları, mağdur hizmetleri, aile içi şiddetle ilgili sosyal hizmet görevlileri ve denetimli serbestlik ve ceza infaz kurumları tarafından kullanılmaktadır. OASRD, gerekli bilgilere erişimin sağlanması ve diğer araçlardan nispeten daha kısa olması bakımından ceza yargılama personeli için yararlıdır. Aile içi şiddet suçunun tekrar meydana gelmesi olasılığını Aile içi Şiddet Risk Değerlendirme Kılavuzu (aşağıda ele alınmıştır) ile karşılaştırılabilir bir doğruluk düzeyinde, ancak daha verimli ve zamanlı bir şekilde tahmin ettiği ve Tehlike Değerlendirmesi ve SARA ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte, sadece erkek suçlularda kullanılır ve ölüm meydana gelme olasılığını tahmin etmek amacıyla kullanımı uygun olmayabilir. Maddelerin çoğu ceza yargılama veri tabanlarından bilgi toplanmasını gerektirmektedir ve bu da Ukrayna'daki kolluk kuvvetlerinin yanı sıra daha genel olarak sığınma evleri ve STK'lar gibi diğer paydaşlar tarafından mevcut kullanımı için geçici bir engel oluşturabilecektir.

OASRD Almanya ve Slovakya'da kullanılmaktadır.¹⁴⁷

Aile İçi Şiddet Riski Değerlendirme Kılavuzu (AŞRDK)

Aile İçi Şiddet Riski Değerlendirme Kılavuzu (AŞRDK) Kanada'da geliştirilmiştir. Yakın partner şiddetine yönelik sabıka kaydı olan erkek suçlular arasında yakın partner şiddetinin tekrar meydana gelmesi riskini değerlendirmek için tasarlanmış 14 maddelik bir risk değerlendirme aracıdır. Düzenlenmiş Psikopati Kontrol Listesi'nde (D-PKL) yer alan suçlunun puanına ek olarak, OASRD ile aynı maddelere dayalıdır.¹⁴⁸ Suçlunun puanı yüzdelik bir puana dönüştürülür ve daha sonra benzer suçlularla karşılaştırılır. AŞRDK'nin yalnızca değerlendirici suçlunun ayrıntılı klinik veya cezaevi verilerine erişime sahip olduğunda kullanılması önerilir. Değerlendiricinin suçlunun psikososyal geçmişine erişimi olması, D-PKL'yi kullanmak üzere eğitim almış olması veya suçlunun D-PKL puanına erişime sahip olması da önerilir. AŞRDK'nin sınırlamalarından birisi, tahmin doğruluğunun henüz bağımsız olarak değerlendirilmemiş olmasıdır.

Aile İçi İstismar, Israrlı Takip, Taciz ve Namus Temelli Şiddet Değerlendirme Aracı (DASH)

DASH risk değerlendirme aracı, aile içi istismar, ısrarlı takip, taciz ve namus temelli şiddet mağdurlarını tanımlarken ve değerlendirirken hem polis hem de diğer kurumlar için geliştirilen ortak bir araçtır.

DASH, Estonya, İrlanda, Karadağ, Slovakya ve İngiltere'de kullanılmaktadır.

Barnardo's Aile İçi Şiddet Riski Değerlendirme Modeli

Bu risk değerlendirme modeli Kuzey İrlanda'da kullanılmaktadır ve Kanada'nın Ontario şehrinde geliştirilmiştir. Bu metodoloji, kadına yönelik şiddet konusunda erkeklerin açığa çıkarılmasını hedefler. Model, çocukların bulunduğu ailelerde aile içi şiddetin oluşturduğu riskin ciddiyetini değerlendirmek için kullanılır. Risk Değer-

146. EIGE, Polis tarafından risk değerlendirmesi ve risk yönetimi, erişim adresi: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/areas-improvement>.

147. EIGE, Polis tarafından risk değerlendirmesi ve risk yönetimi, erişim adresi: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/tools-approaches>.

148. Düzenlenmiş Psikopati Kontrol Listesi (D-PKL), bir kişinin psikopatik veya antisosyal eğilimlerini değerlendirmek için kullanılan bir tanı aracıdır. Bununla birlikte, psikopatlar genellikle tekrar tekrar cinsel saldırı veya diğer şiddet içeren suçları işleyen mükerrer suçlular olduğu için, D-PKL mahkeme salonunda ve kurumlarda psikiyatrik birimlerdeki bireylerin veya mahkumların oluşturduğu potansiyel riskin bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. İnceleme sonuçları hapis cezalarının uzunluğu ve türüne ve söz konusu kişilerin tedavi alıp almayacağına karar vermede bir etken olarak kullanılmıştır.

lendirme Modeli'nin dokuz değerlendirme alanı bulunmaktadır. Dokuz değerlendirme alanı şunlardır: istismarın niteliği, failin çocuklar üzerinde oluşturduğu riskler, ölüme yol açma riski, failin saldırı ve zorlayıcı davranış kalıbı, istismarın kadınlar üzerindeki etkisi, istismarın çocuklar üzerindeki etkisi, istismarın ebeveynlerin rolleri üzerindeki etkisi, koruyucu faktörler, kadınların geçmişteki yardım arayışlarının sonucu.¹⁴⁹

Güvenli ve Birlikte

ABD'de geliştirilen bu çocuk odaklı model adını, çocukların suç işlememiş (yetişkin aile içi şiddet mağduru) ebeveynle birlikte güven içinde kalması için çalışmanın çocuklar için en iyisi olduğu kavramından almaktadır. Aile içi şiddet mağdurlarıyla işbirliği ve çocukların güvenliğini ve refahını artırmak için aile içi şiddet faillerine karşı müdahale çerçevesi sunmaktadır.¹⁵⁰

Güvenli ve Birlikte şu anda İskoçya, Avustralya ve Yeni Zelanda'da da kullanılmaktadır.

149. Ek bilgi için: https://b.barnardos.org.uk/pp_no_7_assessing_the_risks_to_children_from_domestic_violence.pdf

150. Daha fazla bilgi Güvenli ve Birlikte Enstitüsü tarafından sağlanabilir: <https://safeandtogetherinstitute.com/about-us/about-the-model/>.

Kurumlar arası etkin koordinasyon mekanizmalarının oluşturulması

Aşağıdaki önerilen eylemler ve uygulamalar BM ESP ve EIGE'nin 5. Modülünden alınmıştır.

1. Katılması gereken tüm ilgili aktörleri belirleyin.
2. Her bir kurumun görev ve sorumluluklarını açıkça tanımlayın ve bunların ilgili tüm paydaşlar tarafından iyice anlaşıldığından emin olun.
3. Toplantıları planlamak ve düzenlemek ve üzerinde mutabık kalınan usul ve hedeflerin uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak için bir koordinasyon yapısı (mümkünse başkanlık rotasyonu) oluşturun.
4. Tüm aktörlerin risk değerlendirme amaç ve hedeflerini anladığından emin olun ve ortak bir dilin kullanımı ve ortak bir risk anlayışını kolaylaştıran ortak/uyumlu risk değerlendirme araçlarını kullanın.
5. Yerel olarak kabul edilen protokollere ve ulusal standartlara uygun olarak gizliliği temin etmek için gerekli tüm unsurları göz önünde bulundurarak, kurumlar arasında bilgileri zamanında paylaşın.
6. Mağdurların, üzerinde anlaşmaya varılan bir sevk sistemi aracılığıyla uygun ve özel ihtiyaçları doğrultusunda uzman destek hizmetlerine erişebilmelerini sağlamak için farklı aktörler arasında protokoller ve ortaklık anlaşmaları (veya mutabakat zaptları) oluşturun.
7. İlgili tüm kurumların hesap verebilirliğini artırmak ve paydaşların iyileştirmeler hakkındaki kararlara katılımına ve bu konuda kararlar vermelerine izin vermek amacıyla izleme ve değerlendirme sistemleri kurun.

Sosyal hizmet görevlileri için personel güvenliği kontrol listeleri**Ekip sistemleri ve rutinleri:**

1. Personelin asla tehlike potansiyeli olan evlere ziyaret yapmadığından emin olun. Gerekğinde birlikte çalışın veya polis refakatinde gidin.
2. Bireysel durumlarda personel için potansiyel riskleri değerlendirmek üzere açık bir çerçeve oluşturun.
3. Planlanan ev ziyaretlerinin zamanlamasını ve ayrıntılarını rutin olarak kaydedin.
4. Fail olduğu iddia edilen kişilerle görüşme yaparken net protokolleri hazır bulundurun.
5. Sosyal hizmetlerden yararlanan kişilerden personele yönelik şiddet olaylarını ve şiddet tehditlerini sistematik olarak kaydedin.

Bireysel çalışanlar için kılavuz:

1. Her türlü olayı bildirin. Aksi takdirde, başkaları riske girebilir.
2. Daima tetikte ve çevrenizin ve diğer kişilerin farkında olun.
3. Öfkeyi tanımak ve bununla başa çıkmak için beceri, davranış ve çalışma yolları geliştirin.
4. Sezginize güvenin ve her türlü uyarıda harekete geçin. Uyarıları göz ardı etmeyin.
5. Uygun temkin, farkındalık ve güven arasında bir denge kurun.
6. Makul ölçüde zinde kalın. İyi vücut pozisyonu, dayanıklılık ve kuvvet korunmaya yardımcı olur.
7. Saldırganlığa saldırganlıkla cevap vermekten kaçının.

Mahkeme duruşmalarına katılan mağdurlar için güvenlik kontrol listeleri

Bir kadın hakları avukatım var. Bu kişi:

Benimle mahkemeye gelen bir destekçi (aile, arkadaş) var. Bu kişi:

Adliye'yi ziyaret ettim ve mahkeme tarihim geldiğinde nereye gideceğimi biliyorum.

Aşağıdakileri nasıl bulacağımı biliyorum:

- ☐ Mahkeme güvenlik birimi/emniyet teşkilatı
- ☐ Tuvaletler
- ☐ Gitmem gereken mahkeme salonu

Mahkeme güvenlik birimi ile temasa geçtim ve onlara aşağıdakiler de dâhil olmak üzere ilgili bilgileri verdim:

- ☐ Failin adı
- ☐ Faile karşı çıkarılmış uzaklaştırma kararı
- ☐ Kefalet koşullarının bir kopyası
- ☐ Failin fotoğrafı

Mahkeme güvenlik görevlisi, güvende kalmama yardımcı olmak için şunları yapabileceklerini söyledi:

Eski partnerimi görürsem/gördüğümde ne yapacağımı biliyorum:

- ☐ Mahkeme güvenlik biriminden yardım istemek
- ☐ Failin oturduğu yerden uzaklaşmak
- ☐ Failden oturduğum yerden uzaklaşmasını istemek
- ☐ Tuvalet'e gitmek
- ☐ Destekçimden müdahale etmesini istemek
- ☐ Diğer:

Mümkün olduğunca güvenli bir şekilde mahkemeye girip çıkmak için gerekli düzenlemeleri yaptım. Bu doğrultuda:

- ☐ Taksi çağıracağım.
- ☐ Arkadaşımla toplu taşımayı kullanacağım.
- ☐ Arabamı getireceğim ve bir arkadaşım ile seyahat edeceğim.
- ☐ Güvenli bir yere park edeceğim.
- ☐ Bir arkadaşımdan/polis memurundan park yerimden ya da duraktan adliye'ye kadar bana eşlik etmesini isteyeceğim.
- ☐ Bir arkadaşımın adliyede benimle buluşmasını isteyeceğim.
- ☐ Herhangi bir sorun olursa arayabilmem için bir cep telefonu getireceğim.
- ☐ Mahkemeye erken gideceğim.
- ☐ Mahkeme güvenlik biriminden güvenli bir şekilde binadan ayrılmama yardım etmesini isteyeceğim.
- ☐ Tüm belgelerim düzenlenmiş ve mahkemeye sunulmaya hazırdır.
- ☐ Tüm mahkeme belgelerini inceledim.
- ☐ İşten izin aldım.
- ☐ Çocuğum bakımını ayarladım.

Mağdurlar için yasal güvenlik kontrol listeleri**Yasal koruma durumu:**

Acil bir tedbir kararı

- Koruyucu tedbir

Mahkeme kararım var:

Çocuklarımla okuluna ve/veya kreşine ilgili kararların bir kopyasını verdim

- İşyeri güvenlik birimi, ev sahibim veya ev güvenlik birimi gibi diğerlerine ilgili mahkeme kararlarının bir kopyasını verdim.
- Fail kefaletle serbest bırakıldı. Kefalet koşulları şunlardır:

Güvenlik planı:

Güvenlik planımın birkaç kopyasını çıkardım. Yanımda bir kopya taşıyorum, birisi ihtiyacım olursa ulaşabileceğim güvenli bir yerde ve birisini güvendiğim bir arkadaşına ya da aile üyesine verdim.

- Fail ile kurduğum tüm temasları not ettiğim bir takvimim var.
- Fail çocukları alıp getirdiğinde evde bulunacak birisi var.
- Failin benimle e-posta ve diğer yollarla temaslarını yönetmeye yönelik bir sistemim var. Bu sistem:

Çocuklar için güvenlik önerileri ve kontrol listeleri

Bu güvenlik önerileri, ebeveynler, sosyal hizmet görevlileri, mobil destek ekipleri, STK hizmet sağlayıcıları ve sığınma evi personeli tarafından kullanılabilir.

Çocuklar için güvenlik planlaması, bakım veren yetişkinlere göre ayarlanmalıdır. Bununla birlikte, aynı aile içindeki çocuklar yaş, ihtiyaç ve yetenek bakımından farklılık gösterdiğinden, farklı planlar gerekebilir. Amaç, çocuklar yardıma ihtiyaç duyduklarında bunu nasıl alabileceklerini bilmelerini sağlayarak onları güçlendirmektir.

Meydana gelen veya çocukların başına gelebilecek her durum için güvenlik planları yapılmalıdır. Bu onların hazırlanmasına ve bu durumlarda ne yapacaklarını bilmelerine yardımcı olacaktır. Çocukların güvenlik planlarının değişen koşullar ışığında güncellenmesi gerekecektir. Mahkeme tarihleri, çocukların yaşamlarındaki özel olaylar, ziyaret zamanlarındaki değişiklikler, failden kaynaklı tehditler, vb. gibi artan risk faktörlerini belirleyin ve gerektiğinde güvenlik planını güncelleyin.

Çocukların, tanık oldukları veya maruz kaldıkları şiddet veya istismardan sorumlu veya bunun suçlusu olmadıklarını anlamaları büyük önem taşımaktadır!

Acil durumlara hazırlanma önerileri

- ▶ Şiddet içeren bir olay sırasında çocuklara şiddetten kaçmaları, güvenli bir yerde kalmaları ve bunun güvenli olması durumunda yardım aramaları gerektiğini öğretin.
- ▶ Bir şifre oluşturun. Bu onların güvenli bir yer bulmaları ve/veya yardım aramaları gerektiğinin bir işareti olacaktır.
- ▶ Acil bir durumda çocuklara yardım hattını veya yerel emniyet teşkilatını nasıl arayacaklarını öğretin.
- ▶ Çocuklarla adreslerini ve konumlarını, durumun tanımını, telefon numaralarını ve adlarını vermelerinin provasını yapın.
- ▶ Yaşlarına bağlı olarak, çocuklarla beş parmak sistemi hakkında konuşmayı düşünebilirsiniz. Bu sistemde, her parmak acil bir durumda temas kurabilecekleri ve/veya evde neler olduğu hakkında konuşabilecekleri güvenilir bir kişiyi temsil eder: polis, güvenilir bir komşu, öğretmenleri, bir arkadaşın ebeveyni, bir yakın akraba.

Çocuklar için destek

- ▶ Çocuklarla, topluluklarında yardım için kime başvurabilecekleri hakkında konuşun (aile üyeleri, arkadaşlar, öğretmenler, komşular, polis vb.).
- ▶ Çocuğun yaşamında yer alan destekleyici kişilerle (ör. öğretmenler) konuşarak, çocuğun güvenlik planının bir parçası olduklarını bilmelerini sağlayın.
- ▶ Sosyal yardım hizmetleri veya çocuğun korunması söz konusuysa, onlarla çocuğun güvenlik planı hakkında konuşmayı değerlendirin.
- ▶ Bir güvenlik planının hazırlanmasına yardımcı olmak için aile içi şiddetin dinamiklerini ve çocuklar üzerindeki etkisini anlayan bir savunucu veya sosyal hizmet çalışanıyla bağlantı kurun,
- ▶ Çocukların ailelerinde yaşanan olaylarla (travma) duygusal olarak başa çıkmalarına yardımcı olmak için uzman desteği/psikolojik yardım alın.
- ▶ Çocuğun güvenliğini sağlamak için aile mahkemesi, polis, sosyal yardım veya çocuk koruma hizmetleri gibi resmi kaynakları kullanın. Bunun bir savunucu veya psikoloğun desteğiyle yapılması çok yararlı olabilir.

Temasa ilişkin güçlükler

- ▶ Çocuğun fail ile geçirdiği zamanın etkisine ilişkin bir günlük tutun ve ziyaret tarihlerini kaydedin.
- ▶ Çocuğa kötü muamele edildiği veya çocuğun istismar edildiği anlaşılırsa, kısıtlayıcı önlemleri veya velayet kararını değiştirmeyi değerlendirin.

Sürekli öneriler

- ▶ Çocukların akıllı telefonları, tabletleri veya diğer elektronik cihazları varsa, cihazların takip işlevlerini kapatmayı dikkate alın. Çocuğun fail tarafından kaçırılması veya alıkonması durumunda bu işlevler yardımcı olabilirken, mağdur ve/veya çocukları bulmak amacıyla fail tarafından da kullanılabilir. Fail tarafından böyle bir işlevin cihazlara kurulmadığından emin olmak için ara sıra cihazları kontrol edin.
- ▶ Çocuklarla deneyimleri, endişeleri ve umutları hakkında konuşun ve duygularını ifade etmelerine izin verin.
- ▶ Bebekler ve küçük çocuklar ile güvenlik planlaması yapılması zordur. Kendilerini güvende tutmak veya hatta durumu anlamak için yaşları çok küçüktür. Bununla birlikte, bir ebeveyn, çok küçük bir çocuğa evden ayrılmaları durumunda her zaman geri gelebileceklerini, işlerin yoluna gireceğini ve endişelenecek bir durum olmadığını temin ederek onların daha güvenli ve daha emniyette hissetmelerine yardımcı olabilir. Eğer bir mağdur evden ayrılmak zorunda kalırsa, çocuğun yeni yerinizde daha güvende hissetmesine yardımcı olmak için özel eşyalarından birinin (bir battaniye, oyuncak veya kitap) yanlarında getirilmesi tavsiye edilir.
- ▶ Çocuklarla güvenlik planlaması yapılması için bir aile üyesinin veya ebeveynin (muhtemelen babaları) oluşturduğu risklerin ele alınması gerekmesine rağmen, ebeveynlerini veya aile üyesini sevmelerinin ve onunla zaman geçirmeyi istemelerinin normal olduğunu bilmelerini sağlayın.

Eğitim sektöründe aile içi şiddet mağduru çocukların tanımlanmasına yönelik göstergeler

Fiziksel istismarın göstergeleri

- ▶ Özellikle vücudun normalde hassas olmayan bölgelerinde yoğun morluklar var mı? İyileşmenin çeşitli aşamalarını gösteren farklı renkte morluklar var mı?
- ▶ Başın veya yüzün etrafında, karında veya bilek ve dirsek arasında sık morluklar var mı? Her ne kadar dizlerde, bacaklarda ve dirseklerde çürükler normal düşme durumlarında sık sık görülse de, yukarıdaki alanlarda çürüklerin düşme halinde görülmesi olasılığı daha düşüktür ve soruşturulmalıdır.
- ▶ El izleri, askı işaretleri veya kemer tokaları gibi belirli şekillerde morluklar var mı?
- ▶ Elektrik kablosu gibi bir nesneden veya vücudun etrafında yanığa sebep olan diğer kamçı benzeri bir nesneden kaynaklı sert darbeleri gösteren işaretler var mı?
- ▶ Vücudun çeşitli bölgelerinde farklı yönlerden gelen darbeleri gösteren morluklar var mı?
- ▶ Deri altında renk bozunması veya kan toplanması olarak görülebilecek, karında açıklanamayan (örn. iç kanama nedeniyle oluşan) kanama var mı?
- ▶ Çocuk acıya karşı aşırı duyarlılık veya ağrı ya da tutulma veya acıdan kaynaklı gibi gözüken garip hareketler?
- ▶ Saçın şiddetli bir biçimde çekilmesinden kaynaklı kel noktalar bulunuyor mu?
- ▶ Yetişkin bir insan ısırtısına benzeyen izler bulunuyor mu?
- ▶ Özellikle sigara, ütü ve diğer nesnelerden kaynaklı yanıklar var mı?
- ▶ Verilen açıklamanın yetersiz bulunduğu yaralanmalar oldu mu?

Duygusal istismarın göstergeleri

- ▶ Olumsuzlukları şakaya çevirmek ve acı çekerken gülmek gibi uygunsuz etkiler gösteriyor mu?
- ▶ Delice mutluluk veya çok bunalımlı gibi davranışlarda aşırılık var mı?
- ▶ İç kapanma, yani başkalarıyla sözlü veya fiziksel iletişimden kaçınma görülüyor mu?
- ▶ Kendine zarar verici davranışlar (örneğin, kendini kesmek gibi) sergiliyor mu?
- ▶ Genel zarar verici davranışlar sergiliyor mu?
- ▶ Yeni materyale yoğunlaşmakta veya öğrenmekte zorluk çekiyor mu veya dürtüsel olarak her ayrıntıya dikkat ediyor mu?
- ▶ Başkalarına eziyet ediyor mu?
- ▶ Vandallık, hırsızlık, hile yapıyor mu?
- ▶ Sallanma, başparmak emme, kafayı vurma gözlemleniyor mu?
- ▶ Bu tür bir davranışın uygun görülmediği bir yaştan sonra enürezis (altını ıslatma) veya altını pisletme davranışı sergiliyor mu?
- ▶ Madde bağımlılığı var mı?
- ▶ İştah bozuklukları çekiyor mu?
- ▶ Sık görülen karın ağrıları veya baş ağrıları veya açıklanamayan kilo kaybı veya alımı gibi fiziksel belirtiler var mı?
- ▶ Suç teşkil eden davranış sergiliyor mu?

Cinsel istismarın göstergeleri

Çocuk:

- ▶ Yürümekte veya oturmakta zorluk çekiyor mu?
- ▶ Genital veya anal kaşıntı, ağrı veya kanama şikayetinde bulunuyor mu?
- ▶ Sık psikosomatik hastalıklar yaşıyor mu?
- ▶ Organik nedenleri olmaksızın sıklıkla kusuyor mu?
- ▶ Genç yaşta hamile kalmış mı?
- ▶ Cinsel yolla bulaşan bir hastalığı var mı?

Çocuk aşığındaki davranışları sergiliyor mu:

- ▶ Olağanüstü gizlilik?
- ▶ Yaşına uygun olmayan düzeyde cinsel bilgi (özellikle küçük çocuklarda)?
- ▶ Akranları ile derinlemesine (normal keşif amaçlı "doktorculuk oynamaktan" farklı bir biçimde) cinsel oyun?
- ▶ Aşırı uyum veya içine kapanma?
- ▶ Aşırı saldırganlık?
- ▶ Erkeklerden (veya kadın veya kız çocuklarından) aşırı bir korku?
- ▶ Son derece tahrik edici davranış?
- ▶ Okul performansında bir düşüş veya aniden okul faaliyetlerine katılmamaya başlama?
- ▶ Uyku sorunları veya kabuslar?
- ▶ Provokasyon olmadan ağlama?
- ▶ Ani altını veya yatağını ıslatma veya pisletme?
- ▶ Ani fobik davranış?
- ▶ Düşük benlik saygısı veya kendisinde bir sorun olduğundan bahsetme?
- ▶ Akranlarından çok daha yaşlı ve deneyimli görünme?
- ▶ İntihar girişimi ya da kendini öldürmek isteme fikri?
- ▶ Evden kaçmak için aşırı teşebbüsler?
- ▶ Hayvanlara eziyet (özellikle normalde evcil olan hayvanlara)?
- ▶ Ateş yakmak ve yanmasını izlemekten zevk almak?
- ▶ Yeme bozuklukları?
- ▶ Kendini sakatlama (kan akıtmak için kendini kesme veya çizme)?

İhmal göstergeleri

Çocuk:

- ▶ Kirli giysilerle veya onlar için çok küçük veya büyük boyuttaki ya da sık sık onarılması gereken giysilerle okula geliyor mu?
- ▶ Havaya uygun giyinmemiş gibi görünüyor mu?
- ▶ Her zaman aç mı, yiyecek istifliyor veya çalıyor mu ve kendisi okula çok az yiyeceklerle geliyor mu?
- ▶ Rutin veya yapılandırılmış bir yatma saati olmadığından yorgun ve bitkin ve enerjisiz görünüyor mu?
- ▶ Genellikle küçük kardeşlerine baktığından bahsediyor mu?
- ▶ Kötü hijyen, idrar ya da dışkı kokusu ya da çok kötü ağız kokusu ya da kirli ya da çürük dişleri var mı?
- ▶ Çok zayıf görünüyor mu ya da yetersiz beslenmeyi gösteren mide rahatsızlığı var mı?

- ▶ Enfekte yaralar veya çürük veya apse dişler gibi ihmal edilen sağlık veya diş sorunları var mı?
- ▶ Çalma, vandallık veya diğer suç teşkil eden davranışlar sergiliyor mu?
- ▶ Okula sık sık devamsızlık yapıyor veya geç geliyor mu?
- ▶ Muhtemelen hijyen sorunları veya depresif veya olumsuz bir tutum nedeniyle akranlarıyla kötü ilişkisi var mı?
- ▶ İçine kapanmış görünüyor mu?
- ▶ Dikkat çekmeyi arzuluyor ve hatta dikkati çekmek için olumsuz tepkiler gösteriyor mu?
- ▶ Zarar verici veya kavgacı davranışlar sergiliyor ve eylemlerinden dolayı belirgin bir suçluluk göstermiyor mu?
- ▶ Düşük benlik saygısı sergiliyor mu?
- ▶ Davranış bozukluğu teşhisi veya karşı gelme bozukluğu var mı?
- ▶ Sorun çözmede veya başa çıkmada zorluk yaşıyor mu?
- ▶ Konuşulanları anlama ve ifade konusunda zorluk çekiyor mu?
- ▶ Çeşitli akademik sorunları var mı?

Mağdur ve tanıkların korunmasına ilişkin önerilen mevzuat ve düzenleme değişiklikleri

Aile İçi Şiddet Kanunu'nda önerilen değişiklikler

26. madde, mağdurun hukuk davalarını yeniden başlatmasını gerektirmeden daha uzun süreli koruma öngörece şekilde değiştirilmelidir. Gerekli görüldüğü sürece korumayı öngörmelidir.

İdari Suçlar Kanunu'nda önerilen değişiklikler

- Acil bir mahkeme kararına yönelik ihlalleri cezalandıracak şekilde İdari Suçlar Kanunu'nu değiştirin.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda önerilen değişiklikler

- 177(1) maddesini mağdurlara/tanıklara yönelik şiddet tehdidini tutuklu yargılama gerekçesi olarak dâhil edecek şekilde değiştirmeyi değerlendirin
- 178(1)(12) maddesi, hâkimlerin ölüme yol açmayan şiddet biçimlerini, aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet faillerinin tutuklu yargılanmasının bir gerekçesi veya koşulu olarak görmelerini gerektirecek şekilde değiştirilmelidir
- Aile içi şiddet içeren duruşmalar için çeşitli mahkeme koruma önlemlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla Aile İçi Şiddet Kanunu ile Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunlarında değişiklik yapmayı düşünün:
- Ayrı bekleme alanları
 - o Ekranların kullanımı
 - o Kapalı celseler
 - o Dava sürecinin ilk aşamasında verilen ifadelerin (görsel-işitsel) delil olarak kullanılması
 - o Video konferans yoluyla tanıklık
 - o Destekçinin refakat etmesi
 - o Polis refakati
 - o Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nu Aile İçi Şiddet davalarında re'sen kovuşturma gerektirecek şekilde değiştirin.
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nu çocuk mağdurlara özel mahkeme koruma önlemleri sağlanacak şekilde değiştirin.

Bu çeviri Avrupa Birliği ile Avrupa Konseyi Ortak Projesinin fonları kullanılarak hazırlanmıştır.
Burada belirtilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliğinin resmi görüşü olarak değerlendirilemez.

TUR

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 47 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

